

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКОХРВАТСКИ ЈЕЗИК

СРПСКИ ДИЈАЛЕКТОЛОШКИ ЗБОРНИК

КЊИГА XIX

Уредник

Академик *МИХАИЛО СТЕВАНОВИЋ*,
директор Института за српскохрватски језик

Srpski dijalektološki zbornik
v. 19

РАСПРАВЕ И ГРАЂА

БЕОГРАД

1972.

СК

9-11-73

САДРЖАЈ

- 1) Радоје Симић: Лезачки говор 1
- 2) Мирослав Николић: Говор Горобиља 619

МИРОСЛАВ Б. НИКОЛИЋ

ГОВОР СЕЛА ГОРОБИЉА

(КОД УЖИЧКЕ ПОЖЕГЕ)

Магистарски рад одбрањен 20. марта 1972. год. на Филолошком факултету у Београду, пред комисијом коју су сачињавали: академик *Др Михаило Сивановић*, редовни професор универзитета, *Др Асим Пецо*, редовни професор универзитета и *Др Душан Јовић*, ванредни професор универзитета.

С А Д Р Ж А Ј

	стрaна
ЛИТЕРАТУРА	623—624
УВОД	625—631
Први одељак: ПРОЗОДИЈА	632—649
I. Опште најомене	632—637
1) Преношење акцента на проклитику	633—634
2) Неакцентоване дужине	634—637
а) Даничићеве неакцентоване дужине	634—636
б) Неакцентоване дужине којих нема код Даничића	636—637
II. Деклинација	637—644
1) Именице женског рода	637—638
2) Именице мушког рода	639—641
3) Именице средњег рода	641
4) Придеви	641—642
5) Заменице	642—643
6) Бројеви	643
7) Прилози	643—644
III. Конјугација	644—647
1) Инфинитив	644
2) Аорист	644—645
3) Глаголски придев радни	645
4) Глаголски придев трпни	646
5) Презент	646
6) Имперфекат	646
7) Императив	647
8) Глаголски прилог садашњи	647
IV. Акцентаи и твoрба речи	647—649
Други одељак: ГЛАСОВИ	650—669
I. Основи фонолошког система	650
II. Фонетика	651—669
A. Вокализам	651—660
1) Рефлекси полугласника	651
2) Рефлекси јаџа	651—656
3) Редуција вокала	656—657
4) Афереза	657
5) Елизија	657
6) Контракција вокала	657—659
7) Појединачне напомене	659—660
B. Консонантизам	661—669
1) Сугласник <i>x</i>	661—662
2) Сугласник <i>ф</i>	662

3) Сугласник <i>j</i>	662—663
4) Остале појаве у вези са сугласницима	663—669
Трећи одељак: ОБЛИЦИ	670—692
I. Деклинација	670—679
1) Именице мушког рода	670—672
2) Именице средњег рода	672—673
3) Именице женског рода на <i>-a</i>	673—674
4) Именице женског рода на консонант	674—675
5) Облици именичких заменица	675—676
6) Придевско-заменичка промена	676—678
7) Облици бројева	678—679
8) Прилози	679
II. Конјугација	679—692
1) Инфинитив	679—680
2) Презент	680
3) Имперфекат	680
4) Аорист	680—681
5) Футур	681
6) Императив	681
7) Потенцијал	682
8) Глаголски придев трпни	682
9) Глаголски прилог садашњи	682
10) Глаголски прилог прошли	682
11) Плусквамперфекат	682
12) Поједини глаголи и поједине групе глагола	683—691
13) Творба итеративних образовања	691—692
Четврти одељак: СИНТАКСА	693—702
Конгруенција	693—694
Падежне синтагме и реакција појединих глагола	694—698
Глаголски род и средна питања	698—699
Из синтаксе глаголских облика	699—701
Из синтаксе реченице	701
Размештај енклитика и друге појединачне напомене	702
Пети одељак: ЛЕКСИКА	703—711
I. Микрофонијимија и хидронимија	703—704
II. Антифонијимија	704—706
III. Речи којих нема у Вуковом Рјечнику и друге ињтересантне речи	706—711
Шести одељак: ЗАКЉУЧАК	712—740
I. Табеле са њроиздијским особинама	713—720
II. Табеле са фонетским особинама	721—725
III. Табеле са морфолошким особинама	726—730
IV. Коментар табела	730—740
ТЕКСТОВИ	741—746

Л И Т Е Р А Т У Р А

- 1) Данило Барјактаревић, *Новојазарско-сјенички говори*, СДЗБ XVI, 1—177.
- 2) А. Белић, *Историја српскохрватског језика*, књ. II, св. 1: *Речи са деklinацијом*, Београд 1962.
- 3) А. Белић, *Историја српскохрватског језика*, књ. II, св. 2: *Речи с конјугацијом*, Београд 1962.
- 4) Далибор Брозовић, *Дијалекатска слика хрватскосрпскога језичног њросјора*, Радови Филозофског факултета у Задру, год. 8—9, св. 8, стр. 5—30 + 6 дијалект. карата.
- 5) Ј. Вуковић, *Говор Пиве и Дробњака*, ЈФ XVII, 1—114.
- 6) Јован Л. Вуковић, *Акцентнај говора Пиве и Дробњака*, СДЗБ X, 187—417.
- 7) Данило Вушовић, *Диалектн исјачи Херцеговине* СДЗБ III, 1—70.
- 8) Ђ. Даничић, *Српски акцентни*, Пос. изд. СКА LVIII, Београд 1925, стр. I—XIV + 1—320.
- 9) Јован Ердeљановић, *Доње Драгачево*, СЕЗБ IV, Београд 1902, стр. 1—224.
- 10) Милка Пивић, *Регистар ситаксичке ѡблемајике у српскохрватским дијалектима*, Зб МСФЛ VI, 13—30.
- 11) П. Ивић, *Дијалектологија српскохрватског језика*, Нови Сад 1956/1957, стр. 1—220.
- 12) П. Ивић, *Извештај о дијалектолошкој екскурзији по ужој Србији октобра 1959*, ГФФНС IV (1959), 397—400.
- 13) П. Ивић, *Инвентар фонетске ѡблемајике шћокавских говора*, ГФФНС VII, 99—110.
- 14) П. Ивић, *О Вуковом Рјечнику из 1818. године*, Сабрана дела Вука Караџића, књ. II, изд. Просвета, Београд 1966, стр. 19—186.
- 15) Душан Јовић, *Трсјенички говор*, СДЗБ XVII, 1—239.
- 16) Вук Стеф. Караџић, *Српски рјечник*.²
- 17) Т. Маретић, *Грамајика хрватскога или српскога језика*³, Загреб 1963.
- 18) Љубомир Мићић, *Златибор*, СЕЗБ XXXIV, Београд 1925, стр. 397—500.
- 19) Берислав М. Николић, *Колубарски говор*, СДЗБ XVIII, 1—71.
- 20) Берислав М. Николић, *Мачвански говор*, СДЗБ XVI, 179—314.
- 21) Берислав М. Николић, *Основи млађе новошћокавске акцентуације*, Београд 1970.
- 22) Берислав М. Николић, *Сремски говор*, СДЗБ XIV, 201—412.
- 23) Берислав М. Николић, *Тришћки говор*, СДЗБ XVII, 367—473.
- 24) Берислав М. Николић, *Ујитник за исјитивање акцентна у шћокавским говорима*, ЈФ XXVII, 307—336.
- 25) А. Пецо, *Акцентнај села Орпичења*, Грађа НД БиХ X, Одјељење историјско-филолошких наука, књ. 7, стр. 5—51.

- 26) А. Пец о, *Једно поређење Вукова језика са говорима јекавске Херцеговине*, ЈФ XXVI, 177—218.
- 27) А с и м Пец о, *Говор источно Херцеговине*, СДЗБ XIV, 1—200.
- 28) А с и м Пец о, *Промене нејалаталих сугласника у вези са ј на српскохрватском подручју*, ЈФ XXVIII, св. 1-2, стр. 143—188.
- 29) А. Пец о, *Фонетика Вукова језика њрема фонетички ијекавске Херцеговине*, *Анали Филолошког факултета* 5, стр. 191—197.
- 30) М и т а р Пешикан, *Вуков и Даничићев систем глатолског акцента и његове новије модификације*, ЈФ XXVI, св. 1-2, стр. 247—292.
- 31) М и т а р Пешикан, *О основима шћокавске акцентуације*, ЈФ XXVIII, св. 1-2, стр. 107—142.
- 32) М и т а р Б. Пешикан, *Сјароцрногорски средњокајунски и љшански говори*, СДЗБ XV, 1—294.
- 33) *Правоиис српскохрватскога књижевног језика са Правоиисним речником* (1960).
- 34) *Речник српскохрватског књижевног и народног језика САНУ*.
- 35) *Речник српскохрватскога књижевног језика МС—МХ*.
- 36) Г. Ружичић, *Акцентни систем љлеваљског говора*, СДЗБ III, 113—176.
- 37) М. Стевановић, *Акцентни радног глатолског љридева*, НЈ н. с. V, 306—318.
- 38) М. Стевановић, *Акцентни љриног љридева*, НЈ н. с. VI, 7—19.
- 39) М. Стевановић, *Језик у Вукову делу и савремени српскохрватски књижевни језик*, ЈФ XXVI, 73—150.
- 40) М. Стевановић, *Каракићер дијалектизама у језику Вука Каракића*, *Анали Филолошког факултета* 5, стр. 209—226.
- 41) М. Стевановић, *О данашњем акценту аорисита*, НЈ н. с. V, 250—263.
- 42) М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик I, Фонетика и морфологија*, Београд 1964, стр. I—X + 1—696.
- 43) М. Стевановић, *Савремени српскохрватски језик II, Синтакса*, Београд 1969, стр. I—VIII + 1—902.
- 44) Јован Цвијић, *Антропоеографски љроблеми Балканског Полуострва*, СЕЗБ IV, Београд 1902, I—CCXXXVI.
- 45) Јован Цвијић, *Метанасијазичка креиња, њихови узроци и љоследице*, СЕЗБ XXIV, 1—96.

У В О Д

1. У овом се раду даје опис говора села **Г о р о б и љ а** код Ужичке Пожеге. Горобиле се налази на језички потпуно непроученом подручју централног дела западне Србије, чији су говори у основици нашег стандардног језика. Горобилски говор може представљати и говор нешто ширег подручја, тј. подручја око доњих токова Моравице и Бетиње.

2. Рад има два посебна дела. У првом је дат само опис горобилског говора. Посебни су одељци првога дела: ПРОЗОДИЈА; ГЛАСОВИ; ОБЛИЦИ; СИНТАКСА и ЛЕКСИКА. У другом је делу извршено **поређење** основних одлика горобилског говора са другим релевантним млађим новоштокавским говорима. На крају се дају и неколика текста из горобилског говора.

*

3. Састајући се недалеко од Пожеге, две реке — Бетиња и Моравица — чине готово потпуни прави угао. Између тих река — кракова угла — смештено је село *Гдџробиле* са преко 400 домаћинстава и око 2000 житеља.

У последње време изграђено је насеље и ван тога угла, с леве стране Бетиње — сасвим близу Пожеге.

4. Становници овога села — *Горобилци* — у првом су реду земљорадници, а потом и сточари. У новије време има их који раде у Пожеги или тргују млечним и месним производима по Босни, понајвише у Сарајеву.

*

5. **Порекло становништва.** — Иако многе фамилије не памте да су однекле дошле, огромну већину становништва чине досељеници. У својој студији: *Мешанаслазичка крешања, њихови узроци и последице* (СЕЗБ XXIV, стр. 2) др Јован Цв и ј и ћ наводи да је „у свима областима моравске Србије, ваљевских и подринских крајева. . . око 80% становништва . . . досељеник, и поглавито у току последња три века. Још су свежије традиције — каже даље Цвијић — у старо-

влашким крајевима (којима би, како се често рачунало¹, Горобиље било на крајњем северу — М. Н.) где врло често знају за своје претке седам до осам колена у назад, и више, знају одакле је дошао онај крајњи, најстарији предак“.

Горобиље се налази дубоко на западу од границе која раздваја најважније метанастизичке струје у Србији, тј. далеко на западу од „развођа које се пружа са Севера на Југ, кроз средину Шумадије: Авала, Космај, Венчац и Оплењак, Рудник, преседлина код Вучковице између Груже и Лепенице, планине на Западу од Левча и Темнића (Татарна, Самар и Тиква); затим ова граница прелази Мораву у сутесци код Трстеника и хвата се Гоча, Жељина и Копаоника, пружајући се огранком Копаоника, Острим Копљем, до баровите долине доњег Лаба у Косову“.² То значи да је Горобиље на подручју на коме „сасвим преовладавају динарски досељеници, чинећи 90% од свих досељеника.“³

6. Како нас обавештава Цвијић, најзначајнија од свих динарских струја „почињала је у областима средњовековне Рашке и Зете, а њене су најактивније области, праве земље матице, биле Херцеговина, Црна Гора са Брдима и црногорском Херцеговином, Сјеница и Пештер са новопазарским крајевима. Из ових предела се динарско становништво кретало попречним путевима кроз превоје и метанастизичке вратнице: Мокру Гору, Кокин Брод, Јавор, Рашку.“⁴

7. Огранком те „југозападне струје“⁵ насељен је и крај у коме се налази Горобиље, а досељавање се — у првом реду — вршило од црногорског Санцака и старе Херцеговине „попречним путевима“ (Ј. Цвијић) преко Старог Влаха (у ужем смислу) и из самога Старог Влаха (као сталног или, вероватније, привременог станишта⁶): од Златара, Јавора, Голије и Ивањице — долином Моравице или брдским путевима и превојима.⁷

8. На жалост, за многе старије и разгранатије фамилије није могућно тако прецизно утврдити порекло. У недостатку поузданијих чињеница, указаћу још на ове моменте:

¹ Исп. Милован Ристић, *Стари Влах до ослобођења од Турака*, Београд 1963, стр. 13—27. и карту на стр. 12.

² Ј. Цвијић, ор. с., 67.

³ Ј. Цвијић, ор. с., 67.

⁴ Ј. Цвијић, ор. с., 5.

⁵ В. Ј. Цвијић, *Антрополошки проблеми Балканског полуострва*, СЕЗБ IV, CLXXXV.

⁶ „Наш Стари Влах с ужичким крајем има ... улогу прелазне земље“ (Ј. Цвијић, СЕЗБ IV, CLXIX).

⁷ Како је, заправо, текло досељавање, показују карактеристични примери неких фамилија. *Јешчи* (има их у засеку Почечи) досељени су из Јасенове — западно од Ивањице (југоисточно од Муртенице), а потичу од *Зеканица* који су — опет — досељени од планине Златара (Љ. Мићић, *Златибор*, СЕЗБ XXXIV, 462); *Шайтовићи* (има их данас четири куће) су из Високе југозападно од Ариља, а воде порекло од Жунића из Хаса код Берана (исп. Љ. Мићић, ор. с., 461), итд.

а) Након угушења устанка од 1875. године у околини Пљеваља је „настало јаче иселавање у крајеве око Ужица и Ваљева и у Подриње“.⁸

б) Љ. Мићић (ор. с., 431) констатује да на ширем подручју Златибора „досељеници из Дробњака славе Ђурђевдан и Никољдан, од Никшића Лучин-дан, Пивљани Јован-дан или Стеван-дан итд“.

Само у засеоку *Свилашћима* три највеће фамилије (Маричићи, Николићи и Мићовићи — једна група) славе Јовањдан, а тако исто и врло бројни Бабићи у *Почечи* и Димитријевићи у *Слашћини*. Честе су славе још и: Никољдан и Ђурђевдан.

За Маричиће, Николиће и једне Мићовиће — оне који славе Јовањдан — тврди се да су некада били једна фамилија и да су међу првима дошли у Горобиље „из Црне Горе“ — још у „турско време“.

9. Све се то тиче једне старије и релативно старије фазе досељавања становништва у овај крај, па и у Горобиље.

10. Друга, новија и до данас непрекинута фаза насељавања Горобиља значила је једноставно силажење Златибораца у ниже и плодније пределе, силажење које је данас постало веома интензивно.⁹

11. Златиборци су одавно имали своје њиве и ливаде у Горобиљу¹⁰ (отуда и називи: *Рдшкѐ њиве*, *Рдшкѐ шѐбови*, *Севердвачкѐ њиве* и сл.), а њихова је, готово цела, била и највећа горобиљска равница — *Тайојевца* (са леве стране реке Бетиње).

За последњих десетак година она је толико насељена Златиборцима (нарочито су бројни они из села Гостиља) да се у некад потпуно ненасељеном крају појавио — с обе стране пута за Пожегу — читав градић, тзв. *Ђрскѐ кѐће*. (Пред рат или непосредно после рата Златиборци су се настањивали у засеоку Слатини и у Моравском пољу).

12. Треба, међутим, указати на још једну чињеницу. Тиме што износи податак да је у овим крајевима „око 80% становништва ... досељеник“ (ор. с.), Цвијић, дакле, подразумева и постојање извесног — процентуално малог — броја староседелаца. А то је, за разумевање неких језичких појава у горобиљском говору, важан податак.

★

13. Сасвим разумљиво, ја нисам узимао у обзир говор најновијих досељеника, већ — по правилу — само говор оних који су већ поколењима Горобиљци.

⁸ Ј. Цвијић, *Метанастазијска крећања*, СЕЗБ XXIV, 33.

⁹ Овде се, међутим, не мисли на наставање кретања оног становништва коме је и Златибор (као и нешто јужнија подручја) био само успутно краткотрајно станиште (о чему је било речи напред). Ти су се досељеници задржавали у брдима и нису силазили у долине река (нпр. Зечевићи из златиборског села Бијеле Ријеке).

¹⁰ Љ. Мићић (ор. с., 407) тврди да неки Златиборци „ових њива имају од пре 100 година. Данас — вели он — више од две трећине пространог и плодног Горобиљског Поља с обе стране Бетиње припада Златиборцима“. Иначе се за све златиборске породице тачно зна из ког су места дошле, али то за овај рад нема значаја.

14. Иако је Горобиле моје завичајно место, а његов говор и мој говор, сав овде изнесени материјал скупљен је непосредно на терену од информатора, и то од оних чији је говор најаутентичније горобилски.¹¹

15. Материјал је прикупљан на три начина:

- а) попуњавањем упитника (чиме је обезбеђен основни фонд релевантних података);
- б) снимањем на магнетофонске траке;
- в) бележењем интересантних детаља из разговора с а м и х Горобилаца.

16. Тако прикупљени материјал показује — недвосмислено — да горобилски говор припада групи најеволутивнијих штокавских говора — источнохерцеговачкој, и да, према томе, улази у ону дијалекатску базу на коју се непосредно ослања наш стандардни језик.

17. Ево *основних особина* тога говора:

а) п р о з о д и ј с к е особине:

1° После дугог силазног акцента долази у појединим категоријама до скраћивања дужина, а, кад постоји више постакценатских дужина, губи се последња.

2° Код глагола I врсте који непосредно испред наставка *e* имају дуги узлазни акценат јавља се презентска дужина: *вучѐм* и сл.

3° Код глагола чија се презентска основа данас завршава на *je* постоји однос *чүѐм* : *кријѐм*.

4° У овом говору постоје дужине (којих нема код Вука и Даничића): *бѡрѡма* — *кѡлѡв*, *ћѡшѡс[и]*.

5° У релативно великом броју категорија постоји дуљење пред сонантима.

6° По правилу, не изостаје дуљење типа: *јѡрци*, *сѡнце*, али сам забележио и: *сѡрѡнка*, *шѡрѡвка* — дакле, без дуљења.

7° Не сасвим доследна заступљеност дуљења типа: *гѡѡжѡе* (*гѡѡжѡе*), — *грѡбѡе*, *шѡрѡше*.

8° Нема скраћивања дугог вокалног *p*.

9° Код заменица постоји однос: *шѡбѡ* — *кѡ[д] шѡбѡ* — *шѡре[д] шѡбѡ* (ген. сг.): *шѡрема шѡбе*, *о шѡбе* (дат., лок. сг.).

10° Основни бројеви: 2, 3, 5—10, 20, 30, 100, 200 и 300 могу постати проклитике: *шѡрѡсѡѡ бѡнки* и сл.

11° Именице типа *шѡн* имају множину као код Даничића (*шѡнѡви*).

12° Ном. пл. именице *вијѡнац* гласи: *вијѡнци*. Тако је и према *лѡнац* ном. пл.: *лѡнци*.

13° Ген. пл. именица типа *врѡбац* и сл. гласи: *врѡбаца* и сл.

14° Ген. пл. именице *нѡрод* гласи: *нѡрѡда*.

15° Лок. сг.: *нѡ сијѡну*.

16° Јавља се метатонијски акц.: *нѡ врѡшѡ*.

¹¹ Посебно се у том погледу истицао Илија Николић (60 г.) чији су ми одговори омогућили попуњавање упитника са преко 2000 питања.

16° Консонантска група *-йч-* најчешће прелази у *-вч-* (*кѡвча*), док групе *-йс-* и *-вш-* остају неизмењене (*љѣйшиј*, *лййсала*).

17° Упрошћавају се финалне секвенце *-сйи*, *-шии*, *-зд*, *-жд*: *йѣс*, *вјѣи*, *грѡз* и сл.

в) м о р ф о л о ш к е особине:

1° У инстр. сг. именица м. и ср. р. изразита је експанзија наст. *-ом* на рачун наст. *-ем*: *кѡцом*, *ж Бурѡм*, *лучом*, *грањом*, *лйишом*.

2° Двосложна хипокористична образовања и лична имена типа *Бѡжо* имају доследно номинативни завршетак на *-о* и промену по типу: *Бѡжо* — *Бѡжа* — *Бѡжу* итд. и, разумљиво, присвојне придеве на *-ов*: *Бѡждѡв* и сл.

3° За овај су говор карактеристични чести двосложни хипокористици на *-е*: *Бѡре*, ген. *Бѡра*, *Брѡне* — *Брѡна* итд.

4° Код тросложних женских и мушких личних имена на *-ица* вок. сг. једнак је ном. сг.: *Љѡубица*, *дѡђи вѡмо!* *Мйлица!* — *Вѡица*, *йѡжѡри!*

5° Именице ж. р. на *-а* имају у ген. пл. врло често наставак *-и*: *врѣсйи*, *йрйишкй* и сл.

6° Именица *вѣче* је у ном. сг. средњег, а у зависним падежима женског рода, те има промену: ген. сг. *вѣчери*, ном. пл. *вѣчери*, ген. пл. *вечѣриѡ*.

7° У инстр. сг. именица ж. р. на консонант доминантан је наставак *-и*: *с крѡви*, *са мѡсйи* и сл.

8° Дат.-лок. сг. личних заменица *ја*, *йи* и заменице за свако лице о б л и ч к и је једнак ген.-ак. сг.: *мѣне*, *йѣбе*, *о себе*.

9° У дат.-лок. сг. именица очувани су по правилу резултати друге палатализације, а јављају се и тамо где их у стандардном језику нема, тј. код личних имена: *Жйвѡци*, *Луѡци*, *Сйѡнѡци*, *Мйлѣнѡци* (исп. и: *Жйвѡѡин*, *Луѡѡин*), али се код личних имена употребљавају и ликови: *Жйвѡки*, *Луѡки*, *Сйѡнѡки*, *Мйлѣнѡки*.

10° Именске промене придева неодређеног вида готово да нема.

11° Инфинитив се доследно завршава на *-йи* (*-ћи*); нема супинских облика.

12° Аорист је у живој употреби, али углавном само од перфективних глагола.

13° Имперфекат је у ишчезавању, очуван је само од најфреквентнијих глагола.

14° Јављају се архаични облици потенцијала типа: *ймабуднѣм*, *шѣбуднѣм* и сл.

15° У гл. прид. трпном знатно је чешћи наст. *-аи* (*-и*) него у стандардном језику: *дѡдѡвайѡ*, *йѡзвѡйи*, *йѡдѡвайѡ* и сл.

16° У 3. л. пл. глагола VI и VII врсте очувано је *-е*: *ндсѣ* и сл.

17° Гл. *йѡкайи* има през. облике: *йѡкѣи*, *йѡкѣи* итд., 3. л. пл. *йѡкѡ*.

18° Гл. *хйѣйи* има у овом говору инф. *шѣѣйи*, а рад. гл. придев *шѣѡ*, *шѣѡла* (врло ретко *сйѣла*), *шѣѡло*.

19° Глаголи с инф. основом на *-ава-* имају промену као у стандардном језику.

20° Аналошко *-ић-* забележио сам код глагола *крићаваји* (инф.), *крићавају* (3. л. пл. през.).

г) синтаксичке особине:

1° Уз збирну именицу јавља се збирни (а не основни) број: *Милован има двајоро унучади*.

2° Честе су конструкције с посесивним генитивом типа: *Мишовића идишак*, *Максовића брдо*.

3° У негираној реченици употребљава се објекат у акузативу (чешће) и у генитиву (ређе, обично кад је у питању двострука негација).

4° Уз глагол *ишјаји* употребљава се објекат у акузативу.

5° Кад је у питању кретање с циљем да се неко нађе и доведе, односно нешто нађе и узме, донесе, јављају се ове могућности: а) *Иду за ћедојку*. *Идиш је на ћедало за дрва*. б) *Иде у дрва* (али само у шуму). в) *Оде на воду* (на бунар или извор).

6° Инстр. синг. заменица *ко*, *неко* с предлогом *ио* уместо локатива с истим предлогом при означавању посредника: *Јави ио некџм!*

7° Облици презента сложени с префиксом *уз-* у значењу футура II.

8° Именица *чудо* као упитно-узрочна реч.

9° Облик „жимџ“ при емфатичном оповргавању.

10° Енклитика *се* увек је и за енклитике *је*.

11° Заменички облик *ишја-га* у значењу „колико много“ (и облици *грдан*, *ишкџ* и *чудо* у сличном значењу).

12° Конструкција „кад себе“ при означавању велике временске удаљености.

18. Две новије тенденције треба посебно истаћи: прво, продор екавизма и, друго, губљење дужина у извесним позицијама (само после дугог силазног акцента или кад постоји више поста акценатских дужина).

Први одељак

ПРОЗОДИЈА

I. ОПШТЕ НАПОМЕНЕ

19. Будући да припада источнохерцеговачком дијалекатском типу у западној Србији, горобилски говор, разуме се, има четвороакценатску систему млађих новоштокавских говора.

20. Нема кановачког дуљења. Именица *човек*, која у зависним падежима има дуги узлазни акценат на пенултими, недовољно је типична, а примери *брда*, *ибља* малобројни су да би оповргли ову констатацију.

21. О односу узлазних акцената у вези са дуљењем пред сонантима треба указати на ове случајеве:

а) *уддвац*, *уддвца*, — *синдвац*, *синдвца*; *двца*;

б) *кднац*, *кднци*;

в) *боси́анџија*, *мегд́анџија*, *ниша́нџија*, *рачу́нџија* (али: *баши́ованџија*, *меанџија*).

22. У слоговима са силазном интонацијом које затварају сонанти после којих долази слог који почиње сугласником — прилике су углавном као код Вука: *здрáвље*, *зеље*, *ја́рца*, *клинца*, *сла́мка*, *Ту́рци*.

Забележио сам, међутим: *си́јџенка*, *си́рџанка*, *и́рџавка*.

23. У вези са дуљењем код именица средњег рода на *-је* код којих се завршни сугласник основе јотује пред овим наставком треба навести ове случајеве:

гвд́жђе (*гвд́жђе*), — *грóбље*, *грóжђе*, *и́рóише*, *са́ђе*, *сно́йље*.

24. У горобилском говору уже је заступљено дуљење старог кратког силазног акцента у ном. синг. именица м. р. типа:

брóд, *и́дс[и́]*, — *дóм*, *крáј*, *крóв*, *лóч*, *рóг*, *сóк*, али: *бѝк*, *бòк*, *грóм*, *ждрáл*, *змáј*, *си́дг*, *си́рђ*.

25. Овај говор не познаје скраћивање дугог вокалног *р*. Говори се само: *грóм*, *крóв*, *црв*, — *чеи́вџи́ак*, — *на́ и́рн*, *у́ цркеу* и сл.

32. У вези с придевима имам ове примере с пренесеним акц.: *у Равни луџ, у великој сђби, у Благо¹еву ливаду*, и ове примере с непренесеним акцентом: *на гврњем сђрајуу, ѿ ѿсђђј кђши, од Рађтарскђ школђ, на чађанскђ сђђницу* и сл.

33. О преношењу акцента са бројева исп., најпре, т. 77. одељка о акценту бројева.

Карактеристична су за горобилски говор преношења као: *у двђи сађи*; — *ѿ ѿрђ ѡкђђара, ѡ[д] двђ мђђра*; — *на другђ сђрђне, за другђ нђшђа* и сл.

Али и овде кад говорник посебно истиче оно о чему говори, задржава акц. на броју: *за ѿрђ дђна*.

34. У вези с прилозима имам само овај пример с непренесеним акцентом: *и ѿђмо*, и ове с преношењем: *нђ ѿђмо, нђ вђмо*.

35. У горобилском говору са глагола се на негацију *не* акценат доследно преноси: *нђ знђм, нђ дају, нђ може, нђ можемо, нђ ѿаднђм, нђ ѿушђђм*.

Исп. и: *нђ мучђо*.

Све то одговара књижевном стандарду, али сам забележио и занимљиво преношење: *нђ велђ*.

С глагола се акценат може каткад преносити и на друге проклитике: *ѿђђ узмђ дђ узмђ, дђ видђђ ѿђ, слђбо ѿђђ ѿ јђдђ* и сл.

2) Неакценђоване дужине

а) Даничићеве неакценђоване дужине

36. Тенденција скраћивања дужина, карактеристична од млађих новоштокавских говора за шумадијско-војвођанске, захватила је донекле и данашњи горобилски говор. Губљење дужина јавља се у неким категоријама углавном само после дугог силазног акцента или се, кад постоји више постакценатских дужина, губи последња. И овде је, дакле, присутна тенденција избегавања нагомиланих дужина.

Горобилска ситуација у вези с губљењем дужина може се видети из табела које прилажем (в. табеле 1—4).

Облици	А		Б
	Дужине непосредно иза (^)		Кад нису непосредно иза (^)
Непарадигматски лексички лик (затворени слог)	кђтђђк (кђтђђк)		плађенђк
Затворени слог парадигматског лика	дђђђм (дђђђм)		лађђђђм
Отворени слог парадигматског лика	чђвђ (чђвђ)	шљђвђ пђвђ (пђвђ)	лађђђђ (ген. ср.)

Табела 1. Дужине после (^).

Облици	А Непосредно иза (°)	Б Кад нису непосредно иза (°)	
		а) (°)-(°)+(-)	б) (°)+(-)+(-)
Непарадигматски лексички лик (затворени слог)	кѹвѧр	мученик	
Затворени слог парадигматског лика	глѣдѧм	рѧдуѣм	
Отворени слог парадигматског лика	вѣдѣ	рѧдуѣ	кѡчѣјѧ (гѡвѣдѣ)

Табела 2. Дужине после (°).

Облици	А Непосредно иза (°)	Б Кад нису непосредно иза (°)			
		а) (°)+(°)-(-)	б) (°)-(°)+(°)-(-)	в) (°)+(-)-(-)	г) (°)+(°)+(-)+(-)
Непарадигматски лексички лик (затворени слог)		нѧпасник			
Затворени слог парадигматског лика	трѧвѡм	пѧрницѡм	рѧзликуѣм (рѧзликуѣм)		
Отворени слог парадигматског лика	трѧвѣ	чѹвајѹ (чѹвај ѹ)	рѧзликуѣ (рѧзликуѣ)	кѧрлицѧ/ кѧрлицѧ	прѣчалѣцѧ/ прѣчалѣцѧ

Табела 3. Дужине после (°).

Облици	А Непосредно иза (')	Б Кад нису непосредно иза (')			
		а) (')+(^)+(-)	б) (')+(^)+(^(^)+(-)	в) (')+(-)+(-)	г) (')+(^)+(-)+(-)
Непарадигматски лексички лик (за- творени слог)	јадник	Мјодрџг	молитвенџк	благџјник	
Затворени слог парадигматског лика	учџм	џзлазџм	оматорџм	џспрџчџм (џспрџчџм)	
Отворени слог парадигматског лика	учџ	џзлазџ	оматорџ	нџпџсџ (нџпџсџ)	џџвојџкџ (џџвојџкџ)

Табела 4. Дужине после (').

37. У вези са Даничићевим неакцентованим дужинама треба рећи још ово:

1) Наставак *-осџ* код именица кратак је и у ном. сл.у овом говору непосредно после дугог узлазног акцента: *дужнос[џџ]*, *једнџкос[џџ]*, *могућнос[џџ]*, *сигућнос[џџ]*; исп. и *нџбој*.

2) Код глагола који непосредно испред наставка *-е* имају (') ситуација је оваква:

џџрџсџм, *вучџ*, *џџрџдџ*, *врџџџмо*, *џџрџсџмо*.

3) Код глагола чија се презентска основа данас завршава на је ситуација је оваква:

а) *кџџџ*, *снџџџм*, *чџџџ*, *казуџџм*, *казуџџмо*;

б) *бџџџм*, *крџџџм*, *џџџџе*, *џџџџмо*.¹²

б) Неакцентџване дужине коџих нема код Даничића

38. У горобилском говору изван број категорија зна за дужине коџих нема код Вука и Даничића:

¹² Интересантно је оно што Вук у Предговору 2. издању Српског рјечника (из 1852, стр. 2) каже о дужини код ових глагола: „У глагола коџи се свршују на *џем*, а особито *џџем*, изговара се *е* без и какога знака, н. п. *лџџем*, *џџџџем*, *бџџџем* и т.д.; може бити да би ко рекао и *лџџџџем*, *џџџџџџем*, *бџџџџџџем*, али ми се јамачно чини да је обичније оно прво. Тако би се рекло и *кџџџџџџем*, *снџџџџџџем*, *чџџџџџџем*, али ми се чини да би се поред овога рекло прије и *кџџџџџџџџем*, *снџџџџџџџџем*, *чџџџџџџџџем*, него *лџџџџџџџџем*, *џџџџџџџџџем*, *бџџџџџџџџем*, и т.д.“

Горобилски примери, дакле, потврђују ово Вуково размишљање.

А. а) У дат.-инстр.-лок. пл. именица ж. р. а-основа јавља се у данашњем горобилском говору дужина, наравно и у њему само после силазног акцента: *ба̀ба̀ма, ба̀ра̀ма, ја̀бука̀ма, књи́га̀ма, кра̀ва̀ма, кру̀ш-ка̀ма, ку̀ћа̀ма, иа̀ра̀ма.*

б) Придевски наставци *-ав* и *-аси* увек су у овом говору дуги: *ба̀ла̀в, бра̀шња̀в, бу̀ђа̀в, га̀ра̀в, иа̀рља̀в, ча̀ђа̀в; ће́иас[и], ду̀гуља̀с[и], ила̀вкас[и], црвенка̀с[и].*

Б. Дуљење пред сонантима имамо у овим случајевима:

а) у присвојној заменици 3. л. синг. м. р.: *ње́гбѣ;*

б) у присвојним придевима на *-ов* (*-ев*) и *-ин*: *о́чѣв; врбо̀в; ба̀бин, се́стирин; Бѣ́жбѣ; Си́анин;*

в) у речима страног порекла на *-изам*: *комуни́зам, органи́зам, соција-лизам, фаши́зам;*

г) код неких личних имена: *Душа̀н, Јорда̀н, Слобода̀н, Ра̀диса̀в, Ра̀доса̀в*, али: *Ви́дан, Вла́дан, Во[ј]ин, Дра̀ган, Јова̀н, Мила̀н* и др.

В. Становници суседног села *Лоја̀ша* називају се у Горобиљу *Лоја̀ша̀ни*, а дужина слога *-ан-* остаје у свим падежима: *Лоја̀ша̀не, Лоја̀ша̀нима.*

Г. Код именица на *-ница* вокал *о* (< *-л*) обавезно је дуг: *иа̀рџи́ница, ка̀дџи́ница, чека̀ница (чеки́ница), чи́па̀ница.*

Д. У горобилском говору дуг је и наставак ген.-ак. личних заменица 1. и 2. сг., повратне заменице, личне заменице 3. сг. м. р. и заменица *ко*, *што*: *ме́нѣ, ше́бѣ, се́бѣ, не́га, ко́га, че́га.*

Иако истог облика, л. заменице у дат.-лок. сг. немају ту дужину.

Ђ. Деминутивни наставак *-ић* дуг је данас у овом говору код двосложних именица које имају кратки узлазни акценат: *гра̀бић, гра̀дић, иа̀рсџи́ћ, цвје́ић, цѣрић.*

Исп. *ђе́илиць* : *ђе́илиць, ле́ицић.*

Е. Код неких прилога се такође јавља дужина које нема код Даничића: *ша̀да̀(ј); да̀нас, но́нас, ве́чѣрѣс.*

Ж. Дуг је и компаративни суфикс прилога: *бо̀ље, ви́ше, го̀ре, да̀ље/ди́ље, ја̀че; вре́дниѣ.*

II. ДЕКЛИНАЦИЈА

1) Именице женског рода

а-основе

39. У вези с појавом старог силазног акцента у ак. синг., дат. синг. и ном.-ак. пл. у горобилском говору је — схематски приказано — овако:

ак. синг.: *главу, на мѡбу, рѹку, ѱ вѡјску, на грѡну, за дѹшу, на сѣрѡну, шрѡву*, — *грѣду, лѡнѹ, сѣијѣну*;

мѣђу, на воду, на земљу, ѿрѣ(ѡ) зору, — *ѡску*;

дужину (дуљину), ѿланину, средину, али с предлогом и: *ѱ висину, ѱ дубину* и сл.;

дат. синг.: *глави, рѹци*;

ђѣци (лекс. акц.) — *води*;

ном.-ак. пл.: *главе, грѣде, рѹке, свѣње*;

чѣле — *ѡске*;

висине, ѿланине.¹³

40. У дат.-инстр.-лок. пл. именица а-основа типа *глава* скраћује се (') у ('):

грѡнама, грѣдама, лѹкама, рѹкама, свѣњама.

41. Ген. пл. именице *рѹка* гласи *рѹкѹ*, а именице *нога*: *ногѹ*.

42. Уколико се женска лична имена (или хипокористици) облички подударају са мушким именима (или хипокористицима), они се у горобилском говору обавезно акценатски диференцирају: *Мѡка* (ж. хип. од *Мѡломѣрка*): *Мѡка* (м. хип. од *Мѡкан, Мѡливоѣ* и сл.), *Сѡва* (ж. име): *Сѡва* (м. име), *Тѡма* (ж. хип. од *Томѡниѡ*): *Тѡма* (м. име). Говори се једино: *свѣѣи Сѡва*.

43. Ген. пл. именица типа *карлица* гласи доследно: *вѡрнѣца, карлѣца, ѿвѡрнѣца* итд.

44. Вокатив пл. именице *ђѣвѡјка* гласи: *ђѣвѡјке*.

и-основе

45. У вези с померањем акцента према крају у лок. синг., ген. пл. и дат.-инстр.-лок. пл. у горобилском је говору:

а) лок. синг.: *крѡви, нѡћи*, — *жалѡсѣи (жѡлосѣи), радѡсѣи (рѡдосѣи), вѡла ѿи на ѿмѡћи* (увек тако), — *на мѡсѣи, ријѣчи (ријѣчи), ѿмѡѣи*;

б) ген. пл.: *нѡћиѹ, шѣриѹ*, — *вѣчѣриѹ*, — *ријѣчѣи*, — *шѣлѡдѣи, чѣлѡдѣи*, — *зѡвијѣсѣи*;

в) дат.-инстр.-лок. пл.: *кѡсѣима, нѡћима, шѣрима, кѡкѡшима*, — *ријѣчима*, — *шѣлѡдма, чѣлѡдма* = *чѣлѡдима*.

¹³ Исп.: А. Пецо, Акценат именица женског рода типа *глава, вила*, НЈ н. с. XII, 12—24. и Акценат именица женског рода типа *вода, коза*, НЈ н. с. XII, 233—245.

2) Именице мушког рода

o/јо-основе

А) Именице са старим акцентом на почетном слогу

Л о к а т и в ј е д н и н е

46. У вези с повлачењем акцента према крају у лок. синг. именица са старим акцентом на почетном слогу у горобиљском је говору:

г^ра^ду, на з^ид^у, у с^ни^је^гу, —
на д^ув^ар^у,
у о^би^ча^ју, —
у м^дз^гу = у м^дз^гу, —
у д^ом^у, у р^од^у, у ш^др^у.

Али исп. и: н^а з^уб^у, на л^ак^шу, на м^јд^се^чу, н^а њ^ра^гу (на м^ом њ^ра^гу),
у р^аш^у.

Н о м и н а т и в м н о ж и н е

47. Од именица типа г^ра^д ном. пл. гласи:

- а) д^ани, з^уби, ц^рви;
- б) б^рк^ови, ж^йр^ови = ж^ир^ови, з^еч^еви, з^ид^ови, с^ин^ови, с^уд^ови, ц^ај^е-
ш^ови, ц^ре^йо^ви; —
џ^лас^ио^ви.

в) Према Даничићевом ж^ул^еви у Горобиљу је ж^ул^еви.

48. Код Вука је: в^ир — в^ира — в^ир^ови, а у Горобиљу: в^ир — в^ира — в^ир^ови.

Говори се: њ^ил^ићи.

Г е н и т и в м н о ж и н е

49. У вези с померањем акцента према крају у горобиљском је говору:

- а) д^ан^а, з^уб^а, м^рав^а, ц^рв^а, — м^јес^ец^и, — ђ^ав^ол^а, — њ^ил^ић^а;
- б) б^рк^ов^а, з^ид^ов^а, с^ин^ов^а, с^уд^ов^а, — г^ол^уб^ов^а, к^ур^јак^ов^а;
- в) д^ел^ов^а.

Говори се: ц^ај^еш^ов^а.

50. Ген. пл. именица н^ар^од гласи: н^ар^од^а.

Д а т . - и н с т р . - л о к . м н о ж и н е

51. У вези с померањем акцента према крају у горобиљском је говору:

- а) з^убима, — н^ок^иџима, —
џи^лџима;
- б) бр^кд^вима, зид^двима, син^двима, суд^двима, — голуб^двима, кур^ја-
к^двима, — рог^двима;
- в) д^еловима.

Именица кр^ај у пл. у горобилском говору гласи: кр^а'еви — кр^а'е^ва — кр^а'е^вима (код млађих и: кр^а'е^вима).

Б) Именице које немају с^иџари акц. на њ^рвом слогу

52. Множина именица типа к^лу^ч у горобилском говору гласи: к^лу^чеви, ли^је^кови, н^ож^еви, џа^неви, џу^шови; — к^лу^че^ва, ли^је^ке^ва, н^ож^ее^ва; — к^лу^чевима, џу^шовима.

53. У овом је говору померање акцента према почетку у ген. пл. двојако.

- а) Први се тип слаже с Даничићем:
в^дл^ва, — џс^лв^а, — м^еђ^ед^а;
- б) други се разликује:
в^раб^аџа, Н^ема^џа — ч^вр^ла^ка/ч^вр^ра^ка, — Г^ор^об^ил^аџа.

54. Ном. пл. именице ви^јена^џ у Горобилу гласи, као и код Даничића, ви^јена^џ. Тако је и: л^ана^џ — л^ан^џ, л^дна^џ — л^дн^џ и сл.

55. Именица м^дма^џ у ном. пл. гласи овде: м^дм^џ; ген. пл. је м^дма^џ, дат.-инстр.-лок. м^дм^џима, вок. м^дм^џ.

56. За разлику од Даничића, у горобилском говору дат.-инстр.-лок. пл. именице к^дн^џ гласи: к^дн^џима.

57. У овом говору ном. синг. именице „човек“ гласи ч^дв^ек (што је, у ствари, стари акценат на прими), а у ген. ч^дв^ека, дат. ч^дв^еку, вок. ч^дв^ече.

58. Двосложна имена типа С^иџан^ко јављају се у овом говору или са дугим узлазним акценом: Б^ран^ко, В^ла^јк^о, Ж^ар^ко, З^др^ав^ко, М^ил^ко, М^ир^ко, С^ав^ко, С^иџан^ко, или са дугим силазним акценом: В^ел^ко, Г^дј^ко, Ж^ив^ко, Ј^вк^о, Ј^ан^ко, Р^ај^ко, Р^ан^ко.

Из наведених се примера види да је однос 8 : 7 у корист имена са узлазним акценом.

Име С^лав^ко изговарало се раније с дугим силазним акц.: С^лав^ко, а данас с дугим узлазним: С^лав^ко.

59. Неједнако се — што се тиче акцента — понашају и горобилска презимена: док нека презимена чувају акценат имена од којих су изведена, друга имају уопштен један — типски акценат:

- а) М^ар^кови^ћ, П^ав^лови^ћ;
- б) Б^ркови^ћ, В^ар^ничи^ћ, В^асови^ћ, Г^ачеви^ћ, Ј^ев^ђови^ћ, Л^екови^ћ, М^ак^сови^ћ, М^ихови^ћ, П^ајови^ћ, П^ан^иови^ћ, Ш^ај^иови^ћ, али: Т^ресови^ћ Т^уцови^ћ;

бѡс — бѡса — бѡсо, млад — млада — млада, нѡв — нѡва — нѡво, јѡднѡк — јѡднѡка — јѡднѡко, крѡв — крѡва — крѡво, глѡдан — глѡдна, -о, жѡдан — жѡдна, -о.

67. Иако по многим другим особинама близак југозападним што-кавским говорима, данашњи горобилски говор, као што се из претходне тачке види, не зна за акценатски тип: *нѡв — нѡво — нѡви* који се у тим говорима јавља.

68. Придеви са силазним акцентом добијају у овом говору врло често кратки узлазни акценат у одређеном придевском виду. Та је појава у горобилском говору много већих размера него код Даничића. Тако акценат одређеног вида код придева:

а) типа *дѡг* гласи: *слаба̄; чѡсӣӣ ѡне̄ђелник, чѡсӣѡ лѡнче, чѡсӣѡ кошѡље; мѡӣ сѡр, мѡка̄ ракӣа*; говори се ипак: *сӣа̄ѡӣ ка̄ӣѡӣ, сӣа̄рѡ жѡне*;

б) типа *млад*: *врѡћа̄, љѡӣа̄ ракӣа; гр̄кӣ љѡб; гѡсӣӣ ѡдсѡљ, чѡсӣѡ сӣӣѡ, ѡѡѡӣ чѡвѡк, све̄ӣӣ Сава, ѡвр̄ѡӣ, младѡӣ сѡр*; али и: *младѡӣ чѡвѡк*;

в) типа *мѡдар*: *дѡсна̄ рука, ѡдснѡӣ ѡдсѡљ, нѡннѡӣ вѡз, ѡчнѡӣ лѡкар*;

г) типа *сӣӣан*: *ручнѡӣ са̄ӣ, ѡанкѡӣ ка̄ӣѡӣ, дѡӣла̄ ширѡна, сӣӣнѡ ѡѡца, сла̄ӣка̄ јабука* (исп. и именицу *сла̄ӣкѡ*), *кратѡкѡӣ ка̄ӣѡӣ, чѡснѡӣ ѡс[ӣ], Чѡснѡ вѡриге; ускѡ сѡкња; Гѡӣнѡ не̄ђе.ља*;

д) типа *зла̄ӣан*: *ладнѡ ракӣа; ма̄снѡӣ сѡр; мр̄снѡӣ ручак, рјѡӣкѡ сӣӣѡ, рјѡӣкѡ сѡдале* (исп. и *рјѡӣкѡ* — врста народног кола); али и: *ѡӣјѡснѡӣ, глѡднѡӣ*;

ђ) типа *дрѡен*: *дрѡенѡ ка̄шика, ма̄ѡѡѡӣ; гѡвѡзденѡ вѡле; свѡленѡ ма-рама, сѡкненѡ ѡдка; марѡенѡӣ ѡдкѡѡѡр, ражѡнѡ брѡӣно, чѡнѡ одӣјѡло, земљѡнѡӣ лѡнац; све реднѡ* (тј. све по устаљеном, утврђеном обичају: на слави, свадби, сахрани и сл.).

Међутим, и овде је, као код Даничића, само:

висѡк — висѡка — висѡкѡӣ, дѡбок — дѡбка — дѡбокѡӣ, ширѡк — ширѡка — ширѡкѡӣ; дѡгѡчак — дѡгѡчка — дѡгѡчкѡӣ.

5) Заменице

69. У горобилском говору личне заменице 1. и 2. лица синг., 3. лица синг. м. р., повратна заменица и заменице *ко* и *ѡӣѡ* имају у ген.-ак. синг. дуг наставак:

мѡнѡ, ѡѡбѡ, ѡѡгѡ, сѡбѡ, когѡ, чѡгѡ.

70. Овде је поменута дужина, које у Даничићевом систему акцената нема, морфолошки релевантна. Наиме, у овом се говору ген.-акуз. и дат.-лок. личних заменица 1. и 2. лица синг. и заменице *себе* облички подударају. Само, у дат.-лок. синг. ових заменица дужине нема, и ту се, што се акцената тиче, горобилски говор слаже с Даничићем:

мѡне, ѡѡбе, сѡбе, — на мѡне, на ѡсѡбе, о сѡбе.

71. Ако ген.-акуз. синг. личних заменица 1. и 2. лица, 3. лица синг. м. р. и повратне заменице има уза се предлог, онда се у горобиљском говору најчешће врши преношење акцента, и то се он на предлог преноси као кратки силазни:

òд менē, кò' шēбē, кòд њēга, òд њēга, кò' себē; ѿ̀рѣд менē, ѿ̀рѣко њēга.

Као што се види, генитивно-акузативна дужина остаје код заменица *ја, ѿи, себе* и после преношења акцента.

У дат.-лок. свих ових заменица нема преношења акцента на проклитику: *на мēне, о шēбе, на шēбе* и сл.

72. Кратки силазни акценат долази и на први слог двосложних предлога који стоје уз енклитички облик ген.-акуз. синг. личних заменица 1. и 2. лица и повратне заменице: *ѿ̀рѣдā ме, ѿ̀рѣдā се, ѿ̀ддā се.*¹⁴

73. У Горобиљу лична заменица 3. л. сг. м. р. гласи: *òн.*

74. Акценат се у акузативу личне заменице 1. лица пл. (*нāс*) преноси у овом говору на предлог у виду кратког узлазног:

кòд нāс, зā нāс и сл.

75. У Горобиљу се показне заменице *овај, онај* изговарају као *òвāј (òвī) — òвòга (òвога), òнāј (òнī) — òнòга (òнога), òнā.* Преношење акцента на предлоге код ових заменица нисам забележио.

6) Бројеви

76. У зависним падежима број *јѣдан* има овакав акценат: ген. *јѣднòг(а), дат. јѣднòм(е), инстр. с јѣднīјем = с јѣднīм, лок. о јѣднòм.* Ном. женског рода је: *јѣдна.*

77. Као и у неким другим источнохерцеговачким говорима (у Пљевљима, Пиви и Дробњаку, на пример) и у данашњем горобиљском говору неки бројеви могу постати проклитике и примити на себе акценат. У Горобиљу то су бројеви: 2, 3, 5 — 10, 20, 30, 100, 200 и 300. Говори се:

òвā кила, сѿ̀дò кīлā, о(ò) òвā бра̀иша ò̀ѣца, ѿ̀д[ѿ̀] òнā̀ра, сѿ̀дò бāнкī, ѿ̀рѣсѿ̀иā бāнкī и сл.

78. Што се тиче акцента редних бројева, у Горобиљу је: *ѿ̀р̀вī, сѣ̀дмī, òсмī* итд.

7) Прилози

79. Навешћу само неке акценатске особености прилога у горобиљском говору:

¹⁴ О преношењу акцента на проклитику са заменица и сличним појавама у вези са заменицама в. код Б. М. Никколића, Основни м.лађе новопотокавске акцентуације, 42—48.

- за начин: *брзо*;
 за количину: *шолѣкѣ/шѣлѣкѣ, са свѣм*;
 за место: *гѣре (гѣре), дѣље (дѣље), нѣзѣд, шѣзѣди, вѣђе, ѡвде, вѣдѣ, вѣудије, нѣдѣ, нѣудије, дѣномо, ѡдаклѣ, ѡдаклѣн, (ѡшѣклѣ), вѣнде, нѣђе, свѣжудѣ, шѣуј, шѣуне*;
 за време: *дѣнѣс, нѣнѣс, нѣнѣ, ѡдѣмѣ, шѣслѣ(н), шѣсѣ, дѣшѣ, дѣшѣ, дѣшѣ, дѣшѣ(ш), дѣнѣј, сѣде, уочи*.

III. КОНЈУГАЦИЈА

1) Инфинитив

80. Што се тиче акцента инфинитива, ваљало би изнети оне случајеве у којима је на неки начин присутно деловање Сосировог закона или закона метатоније:

- а) *дѣнијѣши = дѣнијѣши*;
 б) *узѣши = узѣши, умријѣши = умријѣши*;
 в) *изѣши/изѣши, ѡшѣши (ѡшѣши), ушѣши (ушѣши)*;
 г) *дѣши, нѣши, шѣши, шѣши*;
 д) *дѣсѣши*;
 љ) *вѣши, шѣсѣши, дѣвѣши, увѣши, шѣсѣши, ѡзѣсѣши*.

Углавном се може рећи да је код старије генерације чешће *дѣнијѣши* и сл., а код млађе *дѣнијѣши* и сл. Разуме се, реч је о оним случајевима где се уопште јавља дублетски акценат.

81. Навешћу још неке примере који могу бити интересантни:

- шѣши*; —
шѣшѣши; —
шѣсѣши (шѣсѣм), шѣсѣши; — *шѣсѣши (шѣсѣм)*; —
шѣшѣши; —
шѣшѣши; —
шѣшѣши, шѣшѣши (шѣшѣши), шѣшѣши, шѣшѣши;
шѣшѣши (шѣшѣши), шѣшѣши; —
шѣшѣши; —
шѣшѣши,
шѣшѣши, шѣшѣши.

2) Аорист

82. У горобилском говору акценат у 2. и 3. лицу синг. аориста није увек као код Даничића, тј. не чува се увек разлика између ових и осталих лица аориста, али општа слика, ипак, није много другачија:

4) Глаголски *йридев* *йрѣни*

85. Као ни код глаголског придева радног, ни у овом глаголском облику у данашњем горобилском говору није очувана разлика између облика ж. р. синг. и ср. р. пл., односно између оних облика у којих је акценат измењен по Сосировом закону и оних у којима није могло доћи до његовог деловања (ср. синг. и м. и ж. р. пл.): *држѣн* — *држѣна* — *држѣно*, *идчѣша*, *даша* — *дашо*.

86. У вези с акцентом гл. прид. трпног у горобилском говору треба навести још ово:

йзеден, -а, -о; — *йрѣден*, -а, -о; — *оурѣден*, -а, -о; — *вѣзен*, -а, -о; *навѣзен*, -а, -о; — *дйгнуйи*, -а, -о; — *бјѣн*, *бјѣна*, -о; — *сашивен*, *сашивѣна*, -о; — *кдйаиш*, -а, -о; *йскойаиш*, -а, -о; — *вјѣнчѣиш*, -а, -о; *рѣзвѣнчѣиш*, -а, -о; — *ндшѣн*, -а, -о; — *йзношѣн*, -а, -о; — *виђѣн*, -а, -о; — *идзнѣиш*, -а, -о; — *донѣшѣн*, *донѣшѣна*, -о; — *брѣиш*, -а, -о; *обрѣиш*, -а, -о; — *начиђѣн*, *начиђѣна*, -о, *учиђѣно*.¹⁷

5) Презенѣи

87. Схематски приказан, акценат презента у горобилском говору изгледа овако:

дођѣм (*дођѣм*), *дођѣмо*, *дођу*; — *идѣ*, *идѣмо*, *иду*; — *јѣдѣм* *јѣдѣмо*, *јѣду*; — *рѣкнѣм*, *рѣкнѣмо*, *рѣкнѣу*; *йзрѣкнѣм*; — *бѣрѣм*, *йѣрѣм*, *обѣрѣм*, *оѣрѣм*; — *йшрѣсѣм*, *исйшрѣсѣм*; — *вири*, *йрдовѣри*; — *жсѣвиѣм*, *дожсѣвиѣм*; — *йграѣм*, *йграѣмо*, *йграју* (инф. *йграиш*); — *кдйѣм*, *кдйѣмо*, *кдйѣју* (инф. *кдйѣиш*); — *вјѣнчѣаѣју*; — *йѣчѣм*, *йѣчѣмо*; *исйлейѣм*, *исйлейѣмо*; — *кунѣм*, *кунѣмо*; *закунѣм*, *закунѣмо*; — *днѣсѣм*, *днѣсѣмо*; — *зѣвѣм*, *зѣвѣмо*; *дѣзовѣм*; — *вјѣнчѣм*, *чишѣмо*; *йрѣчишѣмо*; — *жѣлѣм*, *жѣлѣмо*; *зжѣлѣмо*; — *држѣм*, *држѣмо*; *йридржѣм*, *йридржѣмо*; — *жњѣмо*; *ййјѣм*, *йййѣјѣм*; — *лѣмѣм*, *лѣмѣмо*; *йрѣломѣм*; — *мѣгу* (= 1. синг.; али је увек: *не мѣгу*); *мѣжѣш*; — *дѣу*, *дѣѣш*, *дѣѣмо*, *дѣѣ* = *дѣѣју* (3. л. пл.); — *нѣју*, *нѣѣш*, *нѣѣмо*, *нѣѣ* = *нѣѣју* (3. л. пл.); — *нйѣ*.

Из овога се прегледа види где се у акценту презента горобилски говор слаже с Вуком и Даничићем, а где не. Овај преглед дат је и с обзиром на акценат презента у другим млађим новоштокавским говорима.

6) Имперфектѣи

88. Како је имперфекат у горобилском говору у процесу губљења, могу навести само ове акценатски интересантне облике:

зѣаѣше; — *знѣдијѣк*, *знѣдијѣше*, *знѣдијѣсмо*; — *ймадијѣк*, *ймадијѣју*; *бијѣк*, *бијѣше* = *бијѣше*, *бијѣсмо* = *бијѣсмо*.

¹⁷ О акц. овог. гл. облика в. чланак проф. М. Стевановића, *Акцентнај йрѣног придева*, НЈ п. с. VI, 7—19.

7) *Императив*

89. За акценат императива у горобиљском говору карактеристични су ови примери:

донеси; — иди; — узми; — зови; — учини ми њо̄; нѡси; — викини; — скѡчи; — ѡла̄иши; — гдзи; — кѡй̄ај — ѡм̄ај — др̄жи, ѡр̄чи, ѡд̄-ѡр̄чи; — ајде, ајдемо, ајше.

8) *Глаголски ѡрилог садашњи*

90. За акценат прилично ретких облика гл. прилога садашњег у горобиљском говору карактеристични су ови примери:

ѡр̄че̄ћи = ѡр̄че̄ћи; — др̄же̄ћи (прилошка употреба): др̄же̄ћи (придевско значење); — ѡд̄ӯћи; — кѡй̄ај̄ӯћи.

IV. АКЦЕНАТ И ТВОРБА РЕЧИ

91. За горобиљски говор карактеристичне су појаве у вези с изведеним именицама, придевима и глаголима. Поредио сам горобиљски материјал са грађом из Маретићеве *Грамајичке хрватскога или српскога језика* и *Савременог српскохрватскога језика*, I, проф. М. Стевановића. У потребној мери користио сам се и речницима: *Вуковим*, *САНУ* и *МС-МХ*. На основу тога поређења дошао сам до следећих закључака:

1) У највећем броју случајева горобиљски се говор слаже с књижевним стандардом.

2) У овом оквиру може се рећи да је, ипак, највише одступања код именица, мање код придева, а најмање код глагола. Више је одступања код продуктивних него код непродуктивних наставака.

3) Типска су одступања ова:

— у вези с именицама:

а) *Насѡвак -ѡје*. Нема глаголских именица од перфективних глагола.

б) *Насѡвак -ик*. После дугог силазног акцента губи се дужина (*ѡӯѡнӣк, рад̄нӣк*); од две дужине губи се она која није непосредно после акцента (*бун̄ѡвнӣк, ѡд̄сл̄анӣк*). Тако је код свих именица где је ова фонетска позиција.

в) *Насѡвак -ин*. Именице које означавају етнике имају у горобиљском говору дуг слог непосредно испред наставка — иза дугог узлазног акцента у свим облицима једине и множине (*Бан̄ѡѡнин, Кра̄гӯев̄ѡѡнин, Кра̄љев̄ѡѡнин, Крӯшев̄ѡѡнин, Мач̄ѡѡнин, Пар̄ѡѡѡнин*), а иза осталих акцената само у множини (*Пд̄же̄ѡѡни, Ӯѡѡѡни, Чд̄ѡѡни*).

д) *Насѣавак -ов/-ев*. Као и наставка *-ин*, и наставка *-ов/-ев* дуг је у овом говору увек, али само у м. р. синг. (*бѣрѣв*, али *бѣрова*, *бѣрово*; *брѣѣв*, али *брѣѣвова*, *брѣѣвово*; *брѣзѣв*, *бѣѣвѣ*, *вѣѣвѣ*, *грѣбѣв*, *зѣѣвѣ*, *кнѣжѣв*, *крѣљѣв*, *крѣѣвѣ*, *кѣѣвѣ*, *лѣѣвѣ*, *Мѣркѣв*, *Пѣѣвѣ*, *шѣрѣвѣ*, *ѣдрѣв*, *шѣљѣвѣ*). Разлика, дакле, између придева изведених наставцима *-асѣ* и *-ав*, с једне стране, и оних изведених наставцима *-ин* и *-ов/-ев*, с друге, у томе је што се код придева изведених с прва два суфикса дужина јавља и у женском и у средњем роду синг., а такође и у плуралу и свим зависним падежима.¹⁸

¹⁸ О акценту у вези с творбом речи у стандардном језику в. код Б. М. Николића: *Основи млађе новошѣковске акцентуације*, 57—100.

Други одељак

ГЛАСОВИ

I. ОСНОВИ ФОНОЛОШКОГ СИСТЕМА

92. **Вокализам.** Као и вокалски систем стандардног језика и већине других штокавских говора, и вокалски систем горобиљског говора састоји се од пет стандардних вокала и самогласног *p*:

и	у
е	о + <i>p</i>
а	

Сви су ови вокали, наравно, и фонеме. Једино за вокално *p* у односу на невокално *p* нисам могао пронаћи минималне парове који би се управо овим гласовима семантички опонирали (што, наравно, не негира самогласно *p* као фонему).

93. **Консонантизам.** Консонантизам горобиљског говора донекле се разликује од консонантизма у стандардном језику.

а) Као и стандардни језик, и овај говор има 8 сонаната:

лабијал *v*, палатал *j*,
назале: *m*, *n*, *ɲ*,
ликвиде: *l*, *ʎ*, *p*.

б) Међутим, консонантизам у ужем смислу одликује се неким дијалекатским карактеристикама: готово потпуним одсуством фонеме [x], релативно честим замењивањем фонеме [f] фонемом [v] и постојањем гласова *ć* и *ž*. То значи да се консонантизам горобиљског говора састоји од:

реда плозива: <i>k</i> , <i>ȳ</i> , <i>ȳ̄</i> , <i>g</i> , <i>b</i> , <i>d</i> ,	реда африката: <i>ħ</i> , <i>ç</i> , <i>ɟ</i> , <i>ħ̣</i> , <i>ɟ̣</i> ,
и реда констриктива: (<i>ʃ</i>)	<i>ć</i> , <i>ʃ</i> , <i>s</i> , <i>ž</i> , <i>ʒ</i> , <i>z</i> . ¹⁹

¹⁹ В. П. Ивић, *Два главна правца развоја консонантизма у српскохрватском језику*, Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду II (1957), стр. 159—184.

радио-апарат, а многе и телевизоре), као и многи други фактори утичу на све чешће јављање екавског изговора и у овом подручју. Ипак, ијекавски се изговор овде још увек добро држи.

Разумљиво, најбоље се чувају ијекавски ликови код речи које означавају предмете, радње и појаве везане за свакодневни живот и рад овога сеоског становништва. Тако се може чути једино: *кућела, идвјесмо, сџкира* (врло ретко: *сикира*), *сџме, сџјаши, ћевљаник, цџеј* и др.

Новије, пак, речи примају се готово увек са екавским ликом и као такве остају и у овом говору: *лџкар* (обичније: *дџкиор*), *лџивалџише, џобџиши* (у некој спорској игри), *свџило* (електрично осветљење) и сл.

98. У овом говору основни је рефлекс јата у дугим слоговима *ије*, а у кратким — *је*. Али, док је рефлекс јата у овој другој позицији углавном једнак класичном Вуковом (овде не мислим на појаве у вези с најновијим јотовањем), дотле се у оној првој, тј. у вези с дугим јатом, могу и морају издвојити најмање три међусобно различита случаја:

а) Дуго јат под силазним акцентом је углавном (али не увек) као у класичној ијекавштини. Тако се то *ије* изговара најчешће са кратким силазним акцентом, с тим што други слог рефлекса *ије* може бити (1) кратак: *вијџка* (ген. ср.), *дџије, дџијџе* (вок. ср.), *лијџек, џријџе, слијџеџо, сџријџељан, џијџем*, или (2) дуг: *лијџек, лијџеџо, сџјџено, сџијџег*.

Понекад се чује (најчешће од млађих) и дуги силазни акценат на вокалу *е*: *вијџес[иџ], зџијева, лијџеџо, ријџеч*. Ово је, вероватно, дошло под утицајем екавског изговора који се, као што је напоменуто, могао и може јавити из разних разлога.

Посебан проблем представља изговор сонанта *ј* у овој позицији. (О судбини гласа *ј* у осталим случајевима в. т. 153—159). Изговор овог гласа и иначе је нестабилан у многим српскохрватским говорима, па и у овом, а та нестабилност овде нарочито долази до изражаја у рефлексима јата у дугим слоговима. Ипак би се као најтипичнији изговор сонанта *ј* у рефлексу дугог јата под данашњим силазним акцентом у горобилском говору могао узети онај за који би се могло рећи да је нешто пасивније артикулације. Он је више такве природе тамо где се на другом слогу овога рефлекса налази дужина или, нарочито, дуги силазни акценат.

Вокал *и* у *џје* и *џје* изговара се нормално; међутим, када је на *е* дуги силазни акценат, *и* је до те мере редуковано да постаје неслоговно.

На основу свега овога могу се успоставити три начина писања рефлекса јата у дугим слоговима са силазним акцентом: *џје, џје* и *џје*. Како су само прва два изговора типична за овај говор, то ће се у овом раду употребљавати знак за један или други изговор; трећи је новијег датума (тј. *џје*).

б) У овом говору није очуван класични Вуков ијекавски изговор за рефлекс јата под данашњим узлазним акцентом. На вокалу *е* налази се дуги узлазни акценат, док је вокал *и* често редукован и неслогован. Сонант *ј* се у тој позицији слабије чује. Овај изговор може се обележити са *џје*:

Говори се: *зрѣо* (*зрѣо*), *сàзрѣо* (*сàзрѣо*, *сàзрѣо*); *гòрѣти*, *гòрѣла*, *òсшàриши*, *òсшàрила*.

102. а) Као рефлекс кратког јата јавља се *e* и у префиксу *ѣрѣ-*: *ѣрѣбàцѣвaиши*, *ѣрѣбàцѣуѣмо*, *ѣрѣвàриши*, *ѣрѣврѣшaиши*, *ѣрѣгрѣшaиши*, *ѣрѣдàм*, *ѣрѣдàли*, *ѣрѣдàш*, *ѣрѣкòдѣиши*, *ѣрѣкòдѣа*, *ѣрѣкрѣсѣиши се*, *ѣрѣкрѣсѣим се*, *ѣрѣмјѣшиши*, *ѣрѣмрѣ ð[ð] сѣрà*, *ѣрѣсàдио*, *ѣрѣсѣка* (врста ограде), *ѣрѣшли*.

б) Изворни префикс *ѣри-* добро се чува у овом говору: *ѣри'ашиљ*, *ѣри'ашиљѣа*, *ѣризнà*, *ѣрилијѣиши*, *ѣрилијѣиљен*, *ѣримам*, *ѣримљен*, *ѣрирода*, *ѣрислòниши*, *ѣричaиши*, *ѣричѣсѣиши се*.

в) Говори се *ѣрислава* и *ѣрѣслава*.

г) Уместо изворног *ѣри-* забележио сам *ѣре-* само у: *ѣремѣиши*, *ѣремѣишо*.

д) Рефлекс јата у префиксу *ѣрѣ-* под дужином двојак је:

- 1) *-e*: *ѣрѣвоз*, *ѣрѣлаз*, *ѣрѣнос*, *ѣрѣиис*, *ѣрѣилей*, *ѣрѣћи* (ређе: *ѣријѣћи*);
- 2) *-ије*: *ѣријѣласка*, *ѣријѣиш*, *ѣријѣиши*, *зàѣријѣишим*.

ђ) Предлог *ѣрѣ* гласи у Горобиљу: *ѣрије*.

е) Предлози ‚пред‘, ‚преко‘, ‚према‘ чују се само са *-e* као рефлексом јата: *ѣрѣд њиш*, *ѣрѣкò кућѣ* (*ѣро Мòравѣ*) (али као прилог: *ѣријѣко*), *ѣремà сунцу*.

ж) Уместо изворног *ѣро-* забележио сам *ѣре-* само у: *ѣрѣчишиши* (*Да мòј Миѣа ѣрѣчишиши ѣисмо а да нѣ дòђе!*). Међутим, много је чешће стандардно *ѣрочѣишиши*.

103. У вези са рефлексом кратког јата пред *j* може се рећи да је он, по правилу, *-и-*. Кратко јат даје и:

а) у коренима глагола: *вѣиши*, *грѣиши*, *додѣиши*, *смѣиши*, *сѣиши*: *вѣије*, *вѣиу*, *ѣрѣви'ано*; — *грѣи'аши*, *òгрѣи'аши се*, *òгрѣи'ало сунце*; — *додѣи'аши*; — *смѣи'е се*, *смѣи'али се*, *насмѣи'аши се*; — *сѣиу ѣишѣицу*, *сѣи'емо*, *ѣдси'аши*, *ѣдси'ем*; тако и у презенту глагола *смѣиши* јат испред *j* прелази у *и*: *смѣи'ем*, нѣ *смѣи'е*, нѣ *смѣи'емо*;

б) у компаративу: *ѣошишѣи'ѣ жѣнѣ*, *ѣрѣсѣиши*, *сѣи'ари'а*, *чѣсѣиши*;

в) у имперфекту: *би'аши* = *би'аши*, *ѣмàди'асмо*;

г) у презенту: *ни'је*.

д) у именици: *ми'[j]ур*, *ми'[j]урови*

Ова појава може се запазити и код дугог јата у именици: *ли'а* (ек. *леја*).

104. За рефлекс кратког јата пред *љ* потребно је навести ове примере:

нѣђе.ља, *ѣонѣђе.љник* (*ѣонѣђе.љак*); — *би.љѣга*, *би.љѣжѣиши*.

105. За рефлекс кратког јата пред *ћ* карактеристични су примери:

сѣћейи; —
усѣћелица, нѣ било *и*и зајдвѣћено.

106. Рефлекс кратког јата испред *о* у неким именицама и радном глаголском придеву је, по правилу, *и*: *бидчуг*; *разумио*, *зрѣо* (*зрѣо*), *сѣдио*, *дстиарио*, *смио*, *вдлио*.

Међутим, у радном глаголском придеву чести су и они облици у којима се, на изванредан начин, сачувала секвенца *је* као рефлекс кратког јата из инфинитива. Како је, још у инфинитиву, дошло до јотовања, а у радном глаголском придеву врло често и до контракције вокала *е* с потоњим *о*, то *је* не види се на први поглед. Тако имамо:

вићѣо, *сѣћѣо*, *ићфиљѣо*, али *ићћѣо*; облик *миш.љѣо* као да указује на продуктивност ове појаве.

Говори се: *врѣо* (*врѣо*), *јѣо*, *цѣо* (*цѣо*).

Поред, данас обичног, *Бедѣград*, бележио сам и *Биѣдѣград*.

107. Што се тиче односа рефлекса јата *и* и *у* флексивним наставцима одређених категорија, за горобилџски говор могли би се навести следећи карактеристични случајеви:

а) лок. пл.: *зубима*, *на ирсѣима*, *кѣњима*, *на кѣљенима*, *враиѣима*, *на колима*, *ио леђима*;

б) дат.-лок. синг.: *зѣови*, *ћевѣјци*, *снаи*, *мѣчки*, *зѣуски*, *ићейки*, *сѣзи*, *ћѣци*, *браћи*, *у шкѣли*, *у води*, *на нѣзи*, *у рѣци*, *Мѣлки* = *Мѣлци*, *Сѣјанки* = *Сѣјанци*, *Мѣленки* = *Мѣленци*.

в) дат.-лок. синг.: *мѣне*, *ићѣбе*, *сѣбе*;

г) инстр. синг.: *с ићѣјем*, *са ићѣјем* = *с ићѣм*, *с ѣвијем* = *с ѣвѣм*, *ѣнијем* њѣговијем *ићѣјѣом* = *ѣнијем* њѣговијем, *с мѣијем* = *с мѣѣм*, *бијелијем* бѣгреновијем *кѣцом* = *бијелијем* бѣгреновијем, *с ѣѣбријем* = *с ѣѣбрѣм*, *јѣднијем* = *јѣднѣм*;

д) ген. пл.: *ѣвије* = *ѣвѣг* (*ѣвијег*), *мѣије* = *мѣѣг* (*мѣијег*), *њѣговије* = *њѣговиѣг* (*њѣговијег*), *свѣје* = *свѣг* (*свѣјег*), *ићаксѣније* *мѣркѣ* = *ићаксѣнѣг* *мѣркѣ* (*ићаксѣнијег*), *дрѣгије* = *дрѣгѣг* (*дрѣгијег*).

ђ) дат. пл.: *свијѣма* = *свѣма*, *мѣијем* = *мѣѣм*, *ѣвијем* = *ѣвѣм*;

е) инстр. пл.: *са свијѣма* = *са свѣма*, *с мѣијем* = *с мѣѣм*(а), *с ићѣѣијем* = *с ићѣѣѣм*(а), *с ѣвијем* = *с ѣвѣм*(а); *са чайѣрдѣвима* *нѣкијем* = *нѣкѣм*;

ж) лок. пл.: *на свијѣма* = *на свѣма*, *на мѣијем* = *на мѣѣм* *кѣлима*, *на ићѣѣијем* = *на ићѣѣѣм*, *ио ѣвијем* = *ио ѣвѣм* *лиѣѣѣма*;

з) 2. л. пл. императива: *ићѣ* (*ићѣиѣ*), *ѣѣћиѣ*, *сѣјѣциѣиѣ*, *вѣциѣиѣ*, *жњѣиѣ*, *ћуѣиѣиѣ* (*ићуѣиѣиѣ*), *бѣѣжѣиѣ*;

и) инфинитив: *вићейи*, *вѣљейи*, *жѣѣв.љейи*, *мѣрж.љейи*, *свѣрб.љейи*, *сѣћейи*, *ићфиљейи*;

ј) глаг. придев радни: *виђела, вољела, жиљела, мржљели, за-сврбљела га рука, шрљела*.

Говори се: *смјела*.

Напомена: примери са *ије* чују се обично само код старијих, а они са *и* код млађих генерација.

108. Забележио сам поред чешћег *гнијздо* и, ређе, *гњздо*.

109. Остале карактеристичне појаве у горобилском говору у вези са рефлексом јата ове су:

ћевдјка; —

сѣкира (ретко: *сикира*), *сѣра*; —

нисам; —

ђе, ђе'ш, вић"де ђе су гдједа, нође ђе сам ши рѣкѣ, неђе, ниђе; —

двѣје; —

нѣшио, нѣко, нѣколко нѣс, њонекѣ; —

вође (овде), нође (онде); —

дѣјеѣ (вок. синг.); —

зѣница, целѣваѣи; —

обѣћаѣи, обѣћаѣа; —

ѡзлијѣдиѣи, ѡзлијѣдио се; — *ѡзледа*; —

ѡра (ѡрас), ѡраа (ѡра̄), ѡраси, ѡра̄ (ѡрас̄а), ѡрасе (ѡрае); — *брѣскѣи*.

110. Какав је однос *и* : јат у горобилском говору види се из примера: *кукурѣче, видѣм*, али: *зѣиѣјева ме* (у Речнику САНУ стоји: „заптивати ... дијал. заптијевати“).

111. Какав је однос *е* : јат у овом говору види се из примера: *јѣсиријѣб (јѣсирѣб), кѡријен, кѣсел|кѣсео|кѣсѣ, кѣсела, кѣселѣ*.

3) Редуција вокала

112. Редуција вокала није тако карактеристична за горобилски говор. Забележио сам, ипак, неке примере са потпуном (чешћом) и делимичном (рећом) редуцијом вокала.

а) Најчешћа је п о т п у н а редуција вокала *е*, особито у енклитичким облицима глагола „тети“, а и иначе: *кѣ'ш* (= куд ћеш), *нѣ'ш* (= нећеш), *сѣ 'ш* (= сад ћеш), *кѣ'ш* (= кад ћеш), *шиѣ'ш* (= шта ћеш), *ако'ш јѣсиѣи* — *јѣди, ако нѣ'ш ѡљѣби, ѣа ѡсѣави* и сл.

Исп. и: *нѣ моѣи*; — *горѣина*.

Вокал *и* најчешће се редукује у 2. л. пл. императива: *ѣиѣ* (= идите), *јѣѣ* (= једите), *лѣсѣ* (= лезите), *сѣѣ* (= седите).

Исп. и: *кѡлко, нѣколко*; — *Бѡждѣрка*.

Потпуну редуцију вокала *а* имамо у *нѣм* (што се јавља поред *нѣмам*), *кѣшиѣу* (поред *кѣзаѣу*), а вокала *о* у: *ѣѣ'и* (= ето ти).

Потпуну редуцију вокала у нисам забележио.

119. Ова иста група (-*ao*- < -*o*-) у средини речи и под акцентом остаје неизмењена: *zâova*, *zâove*.

120. Поредбена реч као гласи у Горобиљу *ко* (ретко *као*): *nêma ko sâd*.

121. Горобиљски говор чува неизмењено -*л* ка крају слога у *сѣлѣна* (крава); говори се, међутим, и *сѣдѣана*. У стандардном језику је: *сѣдона*.

122. Неизмењено -*л* на крају слога забележио сам и у именици *анђел*.

123. У радном глаг. придеву јављају се примери са контракцијом ненаглашеног -*eo*: *îdôđ*, *điîb*, *ûzô*, али и с очуваном вокалском групом: *ddveo*, *îdveo*.

Контракција групе -*eo* јавља се и код придева: *věsô*, *đebô* и сл. Придев *kiseo* гласи у Горобиљу: *kîsel/kîseo/kîsô*.

124. Наглашено -*eo* остаје неизмењено у радном придеву: *жêo*, *îлêo*, *îрêo*.

125. Уколико је у медијалној секвенци -*eo*- наглашен други вокал, долази до контракције: *vôma* (иначе доста ретко у употреби), *грôша* (< грехота).

126. Финална секвенца -*uo* у глаголском придеву радном никад се не контражује:

bârio (*bâcio*), *zabôravio*, *îрдсио*, *îушииѣио*, *сѣдѣио*, *îурио*.

Посебно бих се задржао на облику гл. прид. радног м. р. синг. гл. *сêђеиѣи*. Он гласи: *сêдио* али и *сêђô*. Мислим да се лик *сêђô* може овако објаснити: он је настао од *сêђео* где је секвенца *је* директно унета из осталих инфинитивних облика.

127. Контракције поготову неће бити ако је -*uo* наглашено: *био*, *иѣо*, *иѣо*; исп. и у средини речи: *îри¹днуѣи*, *îри¹дноло*.

128. Вокалска група -*uo* остаје неизмењена у радном глаг. придеву глагола *îзуѣи*, те имамо: *îзуо*.

129. У истом овом глаг. облику, али код глагола *ну/не* врсте долази до контракције групе -*uo*: *вѣкнô*, *îдгинô*, *скѣнô*, *ушиѣинô*.

130. Након испадања *x* контрахована је секвенца -*oa*- у *Мамедовина* (< Мохамедовина).

131. У овом говору ни вокалска секвенца -*ae*- у бројевима од 11 до 19 није остала неизмењена. Контракција је, опет, у корист другог вокала:

једанêс, *дванêс*, *îринêс*, *чети^ррнêс*, *îеѣнêс*, *шêснêс*, *седâмнêс*, *осâмнêс*, *девети^нêс*.

- однос *a* : *e* : *o* у: *чараџе* — *чараџама*;
 однос *a* : *o* у: *далеко*;
 прилог: *ноћас*;
 префикс *ѝра-* у: *ѝрањед* (*ѝранђед*); *ѝраунук*, *ѝраунуче*;
 однос *ь* : *и* у: *једанѝс*;
 однос *ь* : *и* у: *мањѝ*;
 компаратив прилога *далеко*: *диљѝ* = *даљѝ*;
 однос *e* : *ь* : *a* у: *ѝрије*, али сам забележио: *није вила шѝо је ѝрѝје бѝла*;
 однос *e* : *и* : *у* у: *мађа*;
 однос *e* : *ь* : *a* у: *вудѝница*, *вудѝничѝр*;
 однос *ь* : *e* : *a* у: *ѝдслѝ*, *ѝдслѝн*;
 однос *ь* : *e* : *a* у: *гѝсеница*;
 однос *и* : *e* у: *лисица*;
 однос *и* : *ь* у: *кѝлиба*; — *сѝница*;
 однос *и* : *e* у: *ѝзесѝи*;
 однос *и* : *у* у: *сѝруѝика*;
 однос *и* : *ь* у: *ѝђан*, *бјѝн*, *бјѝна*;
 однос *o* : *a* у: *вамо*; *дномо*; *ко бојаѝи*; *оѝѝросио*;
 однос *o* : *a* у: *сѝбоѝица*;
 однос *o* : *a* у: *сиѝјаѝи*;
 однос *o* : *a* у: *моѝѝика*;
 однос *o* : *a* у: *ѝоликѝ*/*ѝѝликѝ*;
 однос *o* : *a* у: *ѝзгѝ* = *оѝѝзгѝ*;
 однос *o* : *a* у: *андулирала кѝсу*; *аѝѝрисиѝи*, *аѝѝрисиѝѝ*;
 однос *o* : *a* у: *маѝѝвило*;
 однос *o* : *e* у: *чѝѝворо*, *ѝѝѝоро*, *сѝѝморо*, *ѝѝморо*, *дѝѝѝоро*, *дѝѝѝѝоро*;
 однос *o* : *e* у: *грѝб*, *грѝбље*;
 однос *o* : *e* у: *ѝвѝ*, *ѝѝѝ*, *ѝнѝ*;
 однос *o* : *e* у: *нѝ може*, *нѝ можемо*, *нѝ могу*;
 однос *o* : *у* у: *бураниѝа*; *бѝѝца*; *вудѝница*; *армѝника*;
 однос *у* : *o* у: *кѝѝус*;
 однос *у* : *o* у: *близу*;
 однос *у* : *o* у: *солѝндѝр*; *Добѝдолина*;
 однос *у* : *ь* у: *шѝѝѝѝѝи*, *шѝѝѝѝѝѝ*;
 однос *ѝ* : *ro* у: *свѝкрва*;
 однос *ѝ* : *лѝ* у 3. л. пл. през.: *вѝчѝ*;

139. У Горобиљу је: *ѝѝднѝ*, *до ѝѝднѝ*; — *ѝлѝндовиѝи*.

140. Говори се: *јѝчѝ*.

Б. К о н с о н а н т и и з а м

1) Сугласник х

141. За консонант х у овом говору може се рећи да углавном не постоји.

Нема га на почетку речи:

òђу; а̀љина; њ̀лада; ð̀а; а̀ђе, а̀јдемо; л̀ад, л̀аддвина; л̀адан, л̀адна̀ ра̀киа; л̀ѣб; р̀ана, р̀анимо; ш̀еò, ш̀ѐла, ш̀ѐли; — ва̀ла (ретко фа̀ла).

Каткад се место х може у овој позицији јавити консонант к:
кр̀иш̀анин, кр̀иш̀ани, Кр̀ис̀иос.

142. Губљење консонанта х у медијалној позицији или је остало без последица или је изазвало одређене фонетске промене. Оба ова момента виде се из примера:

Ма̀медовина; —
са̀рана, са̀рании; —
сна̀, ретко сна̀ја, сна̀е (ген. сг.), сна̀у (ак. сг.), са сна̀ом (инстр. сг.);
òра (òрас), ð̀раа = ð̀раса (ген. сг.), њ̀од ð̀раом = њ̀од ð̀расом (инстр. сг.), ð̀ра = ð̀раса̀ (ген. пл.), ð̀расе (òрае) (ак. пл.);
сир̀ома (ном. сг.), сир̀омаа (сиромашка) (ген. сг.), сир̀омау (сиромашку) (дат. сг.), сир̀омаси (ном. пл.), сир̀омае (ак. пл.), сир̀омасима (дат. пл.); — исп. н: ш̀рбу (ном. сг.), ш̀рбуа (ген. сг.), у ш̀рбуу = у ш̀рбу̀ (лок. сг.);
̀уво (ном. сг.), ̀увейа (ген. сг.), ̀увейу (лок. сг.), увейа̀ (ном. пл.), увейа̀ (ген. пл.), увейима̀ (дат.-инстр.-лок. пл.);
р̀уво;
òуа — б̀ува (ном. сг.), б̀уе = б̀уве (ном. пл.), б̀уа̀ = б̀ува̀ (ген. пл.);
сир̀еа, њ̀од сир̀еом; ч̀оа, чо̀анò;
су̀в, су̀ва, су̀вља̀, су̀вдина;
мѐуна = мѐунка;
̀узја̀и (инф.), ̀узјашѐ (3. сг. през.), ̀узјò (р. пр. сг. м.), ̀узја̀ла (р. пр. сг. ф.)
мѝ[j]ур, мѝ[j]урови;
ѝòјша̀ј, ѝòјша̀јше; —
ѝмадија̀гу.

143. Финално х у парадигматским наставцима ређе се губи без трага, а чешће замењује са г (код придева и заменица) и са к (код глагола):

сир̀ома, ш̀рбу;
ѝије (ѝијег) = ѝиг, ð̀вије (òвијег) = ð̀виг, м̀оје (м̀ојег) = м̀оиг, м̀ладије (м̀ладијег) = м̀ладиг, м̀алије (м̀алијег) = м̀алиг, д̀брије (д̀бријег) = д̀бриг, њ̀иг (све ген. пл.);

вићок, дадок, доћок, оићок, иричак (све 1. л. ст. аор.);
имади'ак, ш'ади'ак (1. л. ст. имперф.).

Исп. и ном. ст. стране речи: *ш'арлак*.

144. За однос *x* : *v* могу навести:

зиј'ева, зиј'евамо, зиј'евају.

145. Консонанта *x* нема, наравно, ни у:

саӣ, ла̄к, ла̄ко, ла̄ган,

али је дужина у последњем примеру остала као последица његовог губљења.

146. Како овог гласа нема ни тамо где му је по поректу било место, онда је јасно да га неће бити ни онде где је он у неким говорима сескундаран:

р'ђа, р'ђаӣи —
р'ваӣи се, и'др'ва̄ли се.

147. Ваља на крају рећи да општа тенденција поновног јављања консонанта *x* није мимоишла ни овај говор. Као и у другим говорима, и овде је у питању утицај школе и средстава масовне комуникације.

2) Сугласник *ф*

148. У горобилском говору сугласник *ф* је најчешће замењен сугласником *в* или се напоредо употребљавају ликови са *в* и *ф*:

вамилија = фамилија, вабрика = фабрика, вењер (фењер),
вр'уна (фр'уна), ва'рба (фа'рба), ва'рбаӣи (фа'рбаӣи); вла̄ша = фла̄ша;
вишек (фишек), вишеклија (фишеклија); и'р'в'ӣм, и'ди'р'в'ӣм.

149. У Горобилу постоји презиме *Филијовић*, али и имена: *Вӣлӣӣ,*
Вӣлӣӣа.

150. Медијално *ф* у неким другим именима замењено је такође са *в*: *Јев'ӣо, Јев'ӣова ку'ћа, Сӣд'ва̄н, Сӣд'ва̄нд'ан*; исп. и ју'вка (кора за питу и јело од исечених кора скуваних у млеку).

151. Говори се *ј'еф'ӣин* и *ј'ев'ӣин*.

151а. Једино сам у *Ј'д'сӣи* забележио *ӣ* м. *ф*.

152. У Горобилу је: *ӣас'у'љ; ка'фа = ка'ва*; исп. и *ча'ри'ав (ча'ри'аф)*.

3) Сугласник *ј*

153. Као што је већ напоменуто у т. 98а *ј* је и у овом говору нестабилне артикулације — често пасивније него у стандардном језику.

Оно је изразите артикулације само у овим случајевима:

а) на почетку речи: *Ј'д'ва̄нка; ј'а'ва̄; ј'а'дан; ј'едан*;

б) уз сугласник (изузимајући случајеве са некадашњим меким, а данас тврдим непчаним сугласницима и императ. *на̄ӣе* (= најте), *не̄м̄ӣе* (= немојте): *Сӣан̄о̄јла*; *ва̄јда*, *ма̄јка*; *ӣјешк̄е* итд.

в) између самогласника задњег реда: *Бо̄јо*, *Поддо̄со̄јом*; *чӯј̄ӯ*; *ӣво̄ју*, *Пӯјо*; *ма̄ја*; *ӣр̄а̄јала*; *ла̄ј̄у*.

154. Врло је пасивна артикулација гласа *j* у вези: вокал задњег реда + *j* + вокал предњег реда, а нешто је мање пасивна у обрнутој вези: вокал предњег реда + *j* + вокал задњег реда. Што су у таквим везама поједини вокали по месту изговора удаљенији један од другог, то је артикулација сугласника *j* све пасивнија и иде до његовог потпуног ишчезавања:

а) *у, о, а + и, е*: *Вӯица*; *чӯѐм*; — *Во̄ин*, *сӣдо̄й*, *ко̄й*, *дво̄ица*; — *Вӣдое*, *Љубиво̄е*; *бд̄ѐв̄а*; *нӣг дво̄е*; *ко̄ѐ*; — *Ра̄ин*, *Ра̄ица*, *Сӣр̄а̄ин*, *до̄аи*; — *ла̄ѐ*, *не̄ да̄ѐ*;

б) *и, е + у, о, а*: *крӣӯћи*; — *Ср̄бӣѐм*; — *Ӣлӣа*, *Мӣа̄ӣ*, *ко̄чӣа̄*, *ра̄нӣа*, *на̄ӣа̄*, *зӣа̄н*; — *Пе̄о*, *се̄ја*.

155. Такву пасивну артикулацију гласа *j* имамо и у случају када се овај глас нађе у позицији *е + и*: *ме̄ӣӣ*, *бле̄ӣ* и сл., а нешто је она изразитија у вези *и + е*: *Ма̄ӣӣје*, *ко̄чӣје*, *нӣје*, *ӣӣѐм*.

Између два *и*, као и између два *е*, глас *j* се потпуно губи: *Ӣлин* (= Илијин); *све̄дно* (= свеједно), *не̄дем* (= не једем) и сл.

156. У финалној позицији *j* се губи иза *и* у императиву: *ӣдо̄й̄*, *ӣрдо̄с̄ӣ*, *сӣ*, *уӣӣ*, а каткад и после *а* и *о*: *на̄* (па и *на̄ӣе*), *не̄мо̄* (па и *не̄м̄ӣе*) и слично.

Иза осталих вокала (као и иза *а* и *о* у другим случајевима) глас *j* се изговара као *ī*: *зма̄ӣ*, *ӣд̄ћер̄а̄ӣ до̄веда*; — *р̄о̄ӣ*, *мо̄ӣ*; — *до̄сн̄ӯӣ ӣдо̄ӣку*.

157. *J* је нестабилно и иза некадашњих меких непчаних сугласника. Говори се тако: *мӣӣӣ*, *зѐчӣ*, *ӣӣчӣ*, *бдо̄ж̄ӣ* (може бити и: **мӣӣӣјӣ* > *мӣӣӣӣ* итд.), али: *зѐч̄је̄*, *бдо̄ж̄је̄* и сл.

Забележио сам и: *на̄руче*, у *на̄ручу*, али се говори само: *до̄рӯж̄је* и сл.

158. Секундарно *j* јавља се у *ј̄о̄ӣѐ(ӣ)*, иако се може чути и *дӣѐ(ӣ)*. Поред чешћег *јӯла̄р*, може се чути и *ј̄ӯла̄р*.

159. Према стандардном „прекјуче“ у Горобиљу је само: *ӣр̄ѐк̄.ључ̄ѐ*.

4) *Остале њојаве у вези са сугласницима*

160. С у г л а с н и к *в*:

а) у иницијалном положају: *во̄да*, *вуч̄ѐм*, *вуч̄ӯ*, *вӣдо̄м*, *в̄елики*; — *вра̄бац*, *вра̄баца̄*, *вра̄на*; једино је према стандардном ијекавском „вје-верица“ у Горобиљу: *ј̄ѐверица* (исп. и презиме *Ј̄ѐверичӣћ*);

г) африкату *ц*: *воскодћедина*, *ћейаница*, *ћейало*, *ишићейкаиши*, *ћев. љанџик*, *ћедило*; говори се, међутим: *цједалька*, *цјеваница*, *цјевчица*.

д) У овом говору у већини позиција не долази до најновијег јотовања уснених сугласника *й*, *б*, *в*, *м*:

йјџсма, с *йјџсмџм*, *йјџваиши*, *йјџикџ*; —
бјџжаиши, *бјџжџ*, *идбјегли*, *бјџжанија*; —
вјџшар, *вјџшрењача*, *вјџра*, *вјџроваиши*, *вјенчамо се*;
мјџра, *мјџриши*, *мјџсио*.

Забележио сам, ипак: *бљџнуиши* (: бјенути — свиткати, светлукати, блескати, прогретијати, помолити се иза облака (за сунце)).

Говори се, такође: *ишриљеиши*, *сврбљеиши*, *живљеиши*, *живљела*, *живљели*, *оглүвљеиши*, *оглүвљела*, *оглүвљели*, *грмљеиши*, *загрмљеиши*, *грмљело је чийиав дан*, *загрмље изненада* (исп. и *мржљеиши* < *мрзјеиши*, вероватно аналошко).²⁰

ђ) У горобилском говору је: *међед* (*медвед*), *седок* (*сведок*), *седочиши* (*сведочиши*), *ћейа*, *ћейас[иш]*, *ћейула*.

179. У финалним секвенцама *-си*, *-иши*, *-зд*, *-жд* губи се праскави консонант:

ћейиас, *црвенкас*;
бџлес, *кас*, *мас*, *иџс*; *једанџс*, *иџс*; —
црњи ириши (чак и: *црњим иришом*), *вјџш*; —
грџз.

180. За судбину појединих сугласничких група ваља навести следеће примере:

група *ишк-*: *кџ*
 група *-ишк-*: *нико*; *рџква*;
 група *иш-*: *ишица*, *ишићи*, *ишичја јаја*;
 група *-иши-*: *аишиовина*; исп. и: *леишир* (*леишиишр*);
 група *ич-*: *чџла*, *чџле*;
 група *-ич-*: *кџвча*, *расковчџм*, *клүвче* = *клүиче*;
 група *-ишк-*: *ћџика лүча*;
 група *иш-*: *ишеница*, *ишенично браино*;
 група *-иш-*: *леишиш*;
 група *-ишиш-*: *џишишина*;
 група *иш-*: *ишџали*, *ишџуџ*;
 група *-иш-*: *ишисало*;
 група *џз-*: *џџва*;

²⁰ Овим и горобилски говор потврђује претпоставку проф. Асима Пеца да је „јотовање гласовних група *ије*, *бје*, *мје*, *вје* са је од *џ* најприје извршено у облику инфинитива (и облицима који се образују од инфинитивне основе) ... можда под утицајем глаголских именица типа *живљење*, *ишриљење* у којима је појава гласовних група *й. љ. в. љ* везана за знатно старији период развитка нашег језика“ (АФФ V, Београд 1965, стр. 196). Шире о српскохрватским јотовањима писао је проф. Пецо у ЈФ XXVIII, 143—188.

- група гд-: *ђе*;
 група -гд-: *њиђе*;
 група гд-: *дўња*;
 група кћ-: *ићёрка (ићёр) = ћёрка, ићёркѣ (ићѣри) = ћёркѣ, ићёркама = ићѣрма = ћёркама*;
 група хѣ-: *ићѣо, ићѣла*;
 група -кѣ-: *дркѣим*;
 група -кѣ- (у ствари старо -гѣ-): *ндкѣима*;
 група -чк-: *мѣчка*;
 група шк-: *шкѣла (шкѣла), али чкѣла (лампа)*;
 група сѣ-: *сѣѣбло, сѣѣбла, сѣѣбѣла*;
 група сѣ-: *сѣѣкло*;
 група -сѣ-: *бѣлесан, мѣсан, рѣдосан (према бѣлесно итд.)*;
 група ср-: *срѣмѣша, срѣча, срѣѣина = срѣћна*;
 група зр-: *зрѣѣи*;
 група зр-: *ждрѣака (зрѣак)*;
 група -здр-: *ндждрѣа (ндздрѣа)*;
 група сл-: *шљѣва, шљѣвовица*;
 група чл-: *члѣњак (чешће: чўкаљ)*;
 група чл-: *чѣвѣк (слушао сам од старијих жена и: чўѣк)*;
 група гл-: *глѣста*;
 група гн-: *гнѣјѣздо (гњѣздо)*;
 група гн-: *гнѣј*;
 група сн-: *снѣјег*
 група зн-: *знѣм (знѣдѣм)*
 група сл (пред и): *мѣсѣм (мѣслѣм)*;
 група сњ-: *с њѣм (и њѣм)*;
 група -зњ-: *крѣж њиву, ѣжљѣубимо се*;
 група -зј-: *ѣзјашѣ, ѣзјѣ, ѣзјѣла*; исп. и: *кѣжљѣ*; — *мржљѣѣи*;
 група -јк-: *ћѣвѣјка*;
 група -ћн-: *срѣѣина = срѣћна*; — *гѣѣњѣк, кѣѣњѣи, ѣкуѣњѣца, нѣѣњѣи, сѣноѣњѣи, ѣомѣѣњѣк*;
 група -ћњ-: *вѣѣњѣѣк (вѣћњѣѣк)*;
 група -ћк-: *вѣћка*;
 група вр-: *врѣме, врѣѣѣно*;
 група хв-: *вѣла (фѣла)*;
 група -хв-: *ѣваѣѣи*;
 група дл-: *глијѣѣи*;
 група -ѣл-: *мѣѣла, мѣѣлаѣи (врста шљиве), мѣѣлица (врста зѣљасте биљке од које се праве метле)*;
 група сѣ: *исѣѣјѣѣла, рѣѣѣѣѣла се*;
 група шч: *гѣѣѣѣ*;
 група шч: *бѣѣѣѣ*;
 група ѣх-: *ѣвѣдр*;
 група вн: *дѣвно, ѣдѣвно, рѣвно*;
 група мн: *гѣвно*;
 група мн: *сѣдѣмнѣс*;
 група мн-: *мѣѣго (мнѣѣго)*;

- група *мл-*: *млада*; — *мадљар*;
 група *-мј-* у: *шамљан* (исп. *шамјан* у *Правопису* МС-МХ; Вук у Рј. даје најпре *шамјан* а у загради *шамљан* и *шамњан*);
 група *мљ-*: *земља*;
 група *-мъ-*: *сумља*, *сумљайи*, *сумљам*; *сламљача*;
 група *-мци-*: *канџија*;
 група *-вљ-*: *забаламо*, *дбала*, *дсџаламо*, *дсџаљен*; — *крдалача*;
 група *вл-*: *Влајо*;
 група *гъ-*: *јагње*, *јагњешина*;
 група *дн-*: *једна*;
 група *дн-*: *јдане* (*јадне*);
 група *дм-*: *дма*;
 група *мк-*: *мамка*;
 група *мци-*: *мамци*;
 група *мч-*: *мамче*;
 група *мд-*: *седамдесет*;
 група *ми-*: *мајини*;
 група *мш-*: *дсећи*;
 група *мшк-*: *Хрвајска* (*Хрвајшка*); — *љуџки*;
 група *мшџв-*: *богаштво*;

181. У вези с асимилацијом *с* — *ш* и *в* — *б* овде је:
осушиши, *дсџушимо*, —
вабим, *вабимо*.

182. Што се тиче неких појава дисимилације гласова, у Горобиљу је:

- а) *двадес* (*двадесет*);
- б) *шесет* (*шездесет*);
- в) *граб*, *грабовина*;
- г) *благослови*.

183. Говори се: *дломљани*.

184. У Горобиљу је: *кукуруз* = *кокџуз*.

185. У вези с метатезом гласова у овом говору могу навести:

- а) *манастир*;
- б) *свање*;
- в) *гавран*;
- г) *наћвар*; *наћве*;
- д) *меуна* = *меџука*;
- ђ) *барјак*;
- е) *вође* (*овде*), *нође* (*онде*).

Трећи одељак

О Б Л И Ц И

I. ДЕКЛИНАЦИЈА

1) Именице мушког рода

196. В о к а т и в с и н г у л а р а. Вок. синг. именице *сѣн* гласи, као и у стандардном језику: *сѣне*.

Вок. синг. именице *цѣр* гласи: *цѣре*.

Вок. синг. именице *зѣу*, уколико се уопште употребљава, једнак је ном синг.

197. И н с т р у м е н т а л с и н г у л а р а. Код меких основа изразита је експанзија наставка *-ом*:

ж Бурђом, с лучом, нѣжом, кѣцом, ваѣраљом, ђѣм крајом, с ѣријашѣљом, с виѣиљом = с фиѣиљом, коњом, с јѣжом, са зѣцом.

198. Само је *ѣуѣом, ѣоѣ ѣуѣом*.

199. П л у р а л с к и и н ф и к с *-ов/-ев*. Он је чешћи код именица са једносложном основом, али се може срести и код двосложних:

вѣрови, жѣрови = жѣрови, длѣнови, зѣдови, дѣрови, ѣѣнови, мрѣзови, мѣшеви, нѣжеви, ѣлѣкови, ѣуѣови, — гѣлубови, мѣурови, ѣчеви; — свѣцови; —

вѣлѣвѣ, кѣлѣчѣва, рѣгѣвѣ, синѣвѣ, снѣѣвѣ, — ѣавѣлѣ, курѣјакѣвѣ, ѣдслѣвѣ; —

длѣновима, зѣдѣвима, с мѣшевима, ѣѣњевима, ѣлѣковима, рѣгѣвима, синѣвима, — ѣавѣлѣма, курѣјакѣвима.

Као што се из наведених примера види, у горобиљском говору није у плуралу нарушен стандардни однос *-ов/-ев*, осим пр. *свѣцови*.

200. Г е н и т и в п л у р а л а. Са наставком *-и* забележио сам: *ѣрѣ, ѣудѣ, мјесѣѣѣ, сѣѣѣѣ*; старији људи говоре и: *мѣнуѣѣѣѣ*. Чешћи је наставак *-а*: *динѣрѣ, зубѣ, корѣкѣ, мрѣвѣ, снѣѣѣ* (чешће *снѣѣѣвѣ*), *ѣрѣѣ*.

Говори се: *гѣсѣѣѣѣ, нѣкѣѣѣѣ* (ређе *нокѣѣѣѣ*), *ѣрѣсѣѣѣѣ*.

227. Именица *ђувече* (= јело) има промену по типу: *ђувече* — *ђувечеша*, а тако и: *шёрбе*, ген. сг. *шёрбеша*.

228. У подједнако честој употреби су облици: ном. сг. *јајце* = *јае*, ген. сг. *јајцеша* = *јаеша*, ном. пл. *јајца* = *јаја*, ген. пл. *јајци* = *јаја*, инстр. пл. *с јајцима* = *с јаима*.

229. У сингулару именица *дрво* овако се деклинира: ном. сг. *дрво*, ген. сг. *дрвеша*, лок. сг. *на дрвешу*. У плуралу, пак, постоји диференцијација: с једне стране имамо облике: ном. пл. *дрвеша*, ген. пл. *дрвеша*, дат.-инстр.-лок. *дрвешима* (кад та именица означава биљку што расте из земље), а с друге стране облике: ном. пл. *дрва*, ген. пл. *дрва*, дат.-инстр.-лок. пл. *на дрвима* (кад та именица означава дрво као грађу, материјал).

230. Именица „око“ има ове карактеристичне облике: ном сг. *око*, ген. сг. *од ока*, лок. сг. *у оку* (*у оку*), ном. пл. *очи*, ген. пл. *очју*, дат.-инстр.-лок. пл. *очима*.

231. Именица „уво“ овако се деклинира у горобиљском говору: ном. сг. *уво*, ген. сг. *увеша*, лок. сг. *на увешу* = *на увешу*, ном. пл. *увеша*, ген. пл. *увеша*, дат.-инстр.-лок. пл. *увешима*.

232. За горобиљски говор карактеристични облици именице „раме“ гласе: ном. сг. *раме*, лок. сг. *на рамену*, ном. пл. *рамена*, ген. пл. *раменā*.

233. Поред чешћег *шѐме*, у Горобиљу се може чути и *шјѐме*.

234. Ако се ради о људима — онда је: *јѐпра* (ном. сг. ф.); иначе се каже: *црнā цигерица*.

235. Нема облика „плеће“, већ само: ном. сг. *илѐшка*, ном. пл. *илѐшке*, ген. пл. *илѐшки*, дат.-инстр.-лок. пл. *илѐшкама*, (иначе се говори *лѐша*).

3) Именице женског рода на -а

236. У дат.-лок. сг. чува се по правилу резултат друге нагализације:

ђевџици, *руци*, —
у *бешцици*, *задрузи*, *нози*, *мајци*.

Код личних имена имамо напоредне облике: *Живки* = *Живци*, *Милѐнки* = *Милѐнци*, *Пѐрки* = *Пѐрци*, *Раџџки* = *Раџџци*, *Сиванки* = *Сиванци*. Исп. и: *Лука* — *Луки* = *Луци*.

Напоредо се употребљавају и облици: *гџски* = *гџци*, *кодџски* = *кодџци*, (*ш*)*ћерки* = (*ш*)*ћерци*.

Само је, међутим: *вџки*, *квџки*, *мачки*.

249. Генитив плурала именица женског рода на консонант гласи: *кòкòшиӯ, кòсѝиӯ, ӯшиӯ* (у ном. сг. је: *ӯшка* и *в̄ашка*, те ген. пл. гласи још и: *ӯшкѝ, в̄ашкѝ*), *нòћиӯ*, али: *ријéчѝ* и сл.

250. Неке појединачне напомене. Именица *глад* у горобилском говору је женског рода: ген. сг. *òд гл̄ади*.

251. Именица *шћер* има ове карактеристичне облике: ном. сг. *шћѣр*, ген. сг. *шћѣри*, дат. сг. *шћѣри*, ак. сг. *шћѣр*, ном. пл. *шћѣри*, ген. пл. *шћѣриӯ*, дат.-инстр.-лок. пл. *шћѣрима*.

Међутим, чешће се употребљавају облици: ном. сг. *(ш)ћѣрка*, ген. сг. *(ш)ћѣркѣ*, дат. сг. *(ш)ћѣрки = (ш)ћѣрци*, ак. сг. *(ш)ћѣрку*, инстр. сг. *са (ш)ћѣркòм*, ном. пл. *(ш)ћѣрке*, ген. пл. *(ш)ћѣркѝ*, дат.-инстр.-лок. пл. *(ш)ћѣркама*.

252. У сингулару именице *кокош* нема. У употреби је именица *кокошка*: ном. сг. *кòкòшка*, дат. сг. *кòкòшки = кòкòшци*, ак. сг. *кòкòшку*, инстр. сг. *с кòкòшком*.

У плуралу су у подједнако честој употреби облици именица „кокош“ и „кокошка“: ном. *кòкòши = кòкòшке*, ген. *кòкòшиӯ = кòкòшкѝ*, дат.-инстр.-лок. пл. *кòкòшима = кòкòшкама*.

253. За именицу „чељад“ могу навести ове интересантне облике: ном. *чѣљад*, ген. *чѣљадѝ*, дат.-инстр.-лок. *чѣљадма = чѣљадима*.

*

254. Напомена. У бројним конструкцијама прилике су овакве: *дв̄а мѝѝра, ѝѝри д̄ана, ѝѝри године, н̄ема га в̄акòг у ѝѝри с̄ела*.

5) Облицы именичких заменица

255. Карактеристични падежи заменице *ја* су: ном. *ј̄а*, ген. *м̄енѣ*, *кòд м̄енѣ*, дат. *м̄ене*, ак. *м̄енѣ, з̄а ме, ѝр̄ед̄а ме*, инстр. *с̄а м̄нòм*, лок. *о м̄ене*. Занимљив је инстр. без предлога: *м̄òмнòм*, који је настао очевидно аналогичном према: *сòбòм, ѝòбòм: Нѣћу да с̄ӣидуѣ м̄òмнòм*.

256. Карактеристични падежи заменице *ми* су: ном. *м̄и*, ген. *кòд н̄ас, ѝза н̄ас*, дат. *н̄ама* (енкл. *нам*), ак. *н̄ас* (енкл. *нас*), инстр. *с н̄ама*, лок. *на нама*.

257. Карактеристични падежи заменице *ѝи* су: ном. *ѝѝ*, ген.-ак. *ѝѣбѣ, н̄а ѝе*, дат.-лок. *ѝѣбе*, инстр. *с ѝòбòм*.

258. Карактеристични падежи заменице *ви* су: ном. *в̄и*, дат. *в̄ама* (енкл. *ви, да ви к̄ажем*), инстр. *с в̄ама, с̄а вама*, лок. *ò вама*.

259. О заменици *сѣбѣ* треба рећи да је:

Н а п о м е н а. Присвојни придеви са основом на меки консонант имају каткад суфикс тврдих основа *-ов*: *Ђурђов* — *Ђурђовџ*, *вишињов* — *вишињовџ*, *шрџињов* — *шрџињовџ*; исп. *Трџињовица* (како се овде назива село „Трешњевица“).

270. Неодређени облици придева „јак“ гласе: ном. сг. *јак*, ном. пл. *јаки*, ген. пл. *јакије* = *јакџ*. Одређени облик ном. сг. је: *јакџ*.

271. У горобиљском је говору придевски наставак *јь* сачуван у именима празника: *Јвањдан*, *Јовањдан*, *Миољдан*, *Никољдан*, *Сивњдан*; говори се, међутим: *Луџиндан*.

272. Придеви на *-ски* од именица ж. р. *a*-основе творе се често од придевске основе на *-н*: *кџмињски*, *шумађински*; говори се, ипак: *раќџски*.

273. Од облика компаратива у горобиљском говору ваља навести:

јачџ,
већџ,
вишиљџ,
чиствија, *најчиствија*,
здрави,
слабија,
сирдџије (прилог),
лаќиши, *мќиши*, *љџиши* (*шакши*),
глуљџџ (каткад и: *глуљџи*), *шџуљџџ*,
сџвљџ,
дуљџ = *дуљџџ*, *дуљџа* = *дуљџа*, *диљџ* = *диљџ*.

274. Говори се: *њџн*, *њџни* (такође ном. сг. ж. р.) (*њџџн*).

275. Присвојна заменица 3. л. пл. гласи овде доследно: *њџн*, *њџни*, *њџна*, *њџне*.

276. У Горобиљу је: *чи* (*чиџ*), *чија*, *чије*.

277. Карактеристични облици заменице *мој* гласе:

а) у сингулару: ном. м. р. *мој*, ср. р. *моје* (*моје*), ген. м. р. *мој(а)*, дат. м. р. *мој(е)*, инстр. м. р. *с мојџ* = *с мојџем*; —
ном. ж. р. *моја*, ген. *моје*, инстр. *с мојџм*;

б) у плуралу: ном. м. р. *мои*, ж. р. *моје* (*моје*), ср. р. *моја*, ген. *моје* = *мојџ*, ак. м. и ж. р. *моје* (*моје*), дат.-инстр.-лок. *мојџм*.

278. Карактеристични облици заменице *шај* гласе: ном. м. р. *шај*, ср. р. *шџ*, ген. *шџ(а)* (*шџа*), дат. *шџ(е)* (*шџме*), инстр. *с шџџем* = *с шџџ* (*с шџџме*), лок. *џ шџ(е)* (*џ шџме*);

ном. ж. р. *шаја*, ген. *шџе*, дат. *шџџ*.

279. Карактеристични облици заменице *овај* гласе: ном. сг. м. р. *џвај* (*џви*), ген. *џвџ(а)*.

шѣсѣӣи, шѣсѣӣѡг, шѣсѣӣѡм, сà шѣсѣӣијем = сà шѣсѣӣим, сѣдмѣӣ, једанѣсѣӣи, тиринѣсѣӣи, чѣшрнѣсѣӣи, двадѣсѣӣи (двѣсѣӣи), чѣшрѣсѣӣи, сѣӣѡӣи, двѣсѣӣѡӣи (али веома ретко у употреби), шѣсѣӣѡӣи (али веома ретко у употреби), илѣднѣӣи.

288. Говори се: *ѡбадвѣ* (м. р.), *ѡбадвѣје* (ж. р.).

289. Доследно је: *чѣшворѡ, шѣсѣӣѡрѡ, ѡсморѡ, дѣсѣӣѡрѡ, дванѣсѣӣѡрѡ*, итд. Исп. и: *ӣѣӣѡре ӣанӣѣалѡне, ӣѣӣѡра кѡла, ӣѣӣѡриѡца.*

290. Нисам забележио зависне падеже броја *двѡе* (двѣ).

291. У подједнако су честој употреби: *јѣднѡм, јѣдàмѣӣӣи, јѣдàмѣӣӣа.*

8) Прилози

292. У одељку о акценту већ је наведен извѣстан број прилога, и оних који су не само акценатски, већ и облички интересантни. Овде бих додао још:

за начин: *бр̄жѣ, јàчѣ, лѡше, нàчисѣӣѡ (= сасвим);*

за узрок: *ӣѡради ӣѡга;*

за количину: *вѡма, мàлко, мѣнко, мѣнкиѡце, млѡго;*

за место: *блѣзу, грѣдом, далѣко* (комп. *дѣлѣ = дàлѣ*);

за време: *вàздàн, јàком, јучѣ, лàнѣ, ӣрѣксинѡӣи, сѣнѡӣи, сѣӣӣра = сѣӣӣре, ѡвијѣк, ретко: вàвијѣк.*

Посебно бих указао на облике: *кѣд(е)* — *кѣдије* који се међусобно разликују по употреби. Док се облик *кѣд(е)* употребљава за означавање правца и циља кретања (*кѣ' ѡеш, кѣде ӣдѣӣ*), облик *кѣдије* има просекутивно значење, значење пута и простирања: *кѣдије си ӣрѡӣѡ* и сл.²¹ У овом другом, просекутивном значењу употребљавају се и: *кѣдà, вѣдà/вѣдије, нѣдà/нѣдије, шѣдà/шѣдије.*

II. КОНЈУГАЦИЈА

1) Инфинитив

293. Финално инфинитивно *-и* обавезно се чува у горобиљском говору: *баѡаӣи, бра̄ӣи, вàбӣи, вѣѡеӣи, вѡзӣи, вѡлѣӣи, вријѣӣи, вѣӣи, глѣдаӣи, говѡрӣи, гѡрѣӣи, дàӣи, дијѣ.нѣӣи, дѣӣи = дѣгнуӣи, дѡсѣаӣи,*

²¹ Исп. у староцрногорском М. Пешикана: *Староцрногорски средњокашунски и лешански говори*, СДЗБ XV, стр. 181.

2. л. пл.: *довѣдосѝе, дођосѝе, ѝописосѝе*;

3. л. пл.: *дођосѝе, доњијѝе (доњијѝе), изубијаше коње, наоѝако, адвокати однијѝе свѣ, дни ѝочѝе да бјѣжѝе*.

301. Аорист несвршених глагола ретко се може чути. Забележио сам само: *вѣзе, живѣше, мође, ѝрича, сѣђе*.

5) Фуѝур

302. У горобилѝском говору, за разлику од неких других млађих новоштокавских говора, обично не долази до стапања инфинитива на *-ћи* и енклитике, те имамо:

1. л. сг.: *наћи ћу га ја, доћи ћу, изићи ћу*;

2. л. сг.: *наћи ћеш, доћи ћеш, изићи ћеш/изаћи ћеш*;

3. л. сг.: *наћи ће он, доћи ће, изићи ће/изаћи ће*;

1. л. пл.: *наћи ћемо, доћи ћемо, изићи ћемо*;

2. л. пл.: *наћи ћѝе, доћи ћѝе, изаћи ћѝе*;

3. л. пл.: *наћи ће = наћи ћеју, доћи ће*.

Забележио сам само: *оѝићи, сѝићи* (што се чује поред: *оѝићи ће, сѝићи ће*).

6) Имѝератиѝв

303. И у овом говору срећемо наст. пл. *-ѝе*: *ајѝе (ајдеѝе), ѝѝе (ѝдиѝе), оѝе вамо (= ходите овамо), сѣѝе (= сједите)*.

304. У 1. л. пл. императива нема облика типа: „играјмо“, „пјевајмо“, „радимо“. У том значењу употребљава се конструкција *да + 1. л. пл. презента*: *да зајјевѝамо, да ѝдиѝемо нѝшѝа; људи, да радимо шѝагођ*.

305. Забележио сам облик *нека* (не и *некаѝе*) као одричну императивну партикулу: *нека, ја ћу!*

306. Од глагола *куѝоваѝи* императив гласи: *куѝѝј*.

307. Императив (2. л. сг.) глагола *(на)ѝиѝи(се)* гласи доследно: *ѝѝ, наѝѝ се*. Тако је и: *ѝѝ, сѝѝѝ ми, ѝѝѝ, сѝ (: сѝјаѝи), насѝ, ѝрдсѝ*; у пл. такође: *ѝѝѝе* и сл.

308. Од глагола *броѝѝи* (који само тако гласи) императив је: *брѝи = брѝј*.

309. Уз облике императива често се употребљава партикула *-де* којом се по правилу ублажава заповест: *донѝсиде вѝдѝ! изиђиде наѝоље! ѝзмидѝе двѝ са зѝмљѝ!*

7) *Поџенцијал*

310. Као и у многим другим говорима, и овде је енклитика потенцијала у свим лицима *би*:

с и н г у л а р	п л у р а л
1. л. <i>рѣкѡ би</i>	<i>рѣкли би</i>
2. л. <i>рѣкѡ би</i>	<i>рѣкли би</i>
3. л. <i>рѣкѡ би</i>	<i>рѣкли би.</i>

311. У овом се говору јављају и архаични облици потенцијала: *ѡмабуднѣм*, *шѣѣбуднѣ* и сл.

8) *Глаголски ѡридев ѡрѣни*

312. У односу на стандардни језик, горобилски говор има далеко чешће облике на *-аѡ* (*-ѡ*): *брѡѡ*, *дѡдѡваѡѡ*, *дѡбрѡѡ*, *дѡѡрѡѡ*, *дѡѡерѡѡ*, *ѡдѡваѡѡ*, *ѡѡѡсѡваѡѡ* и сл.

313. Што се, међутим, тиче односа наставака *-ѡ* : *-вен* : *-јен*, горобилске су прилике једнаке књижевним:

саѡшвѣна, *ѡроливѣна*;
дѡбѡјѣн (*дѡбѡвен*), *дѡбѡјѣна* (*дѡбѡвѣна*);
сакрѡвен, *сакрѡвѣна*, *је ми саљѡвѣно млијѣко*, *кака је ко саљѡвѣна*.

314. И облици трпног придева глагола VI врсте исти су као у стандардном језику: *ѡжењен* (али је чешће: *жѣњен*), *дѡјѣљена*, *ѡдијѣљена*.

9) *Глаголски ѡрилог садашњи*

315. Овај је облик прилично редак. Забележио сам: *дѡржѣћи*, *ѡдући*, *ѡграјући*, *кѡѡајући*, *кѡсѣћи*, *кријући*, *нѡсѣћи*, *саѡѡрије се рѡдѣћи*, *ѡрѣчећи*.

10) *Глаголски ѡрилог ѡрошли*

316. Мислим да се слободно може рећи да овога облика нема у горобилском говору. Али, горобилски говор није усамљен у томе.

11) *Плусквамѡерфектѡ*

317. Иако није чест, овај се облик може чути у Горобилу. Твори се искључиво од перфекта помоћног глагола *биѡи* и радног глаголског придева:

за време Шѡабѡ се није бѡо ѡн ѡжѣнио; дндѡј завладѡ бѡо ѡѡѡфус.

326. Као и у стандардном језику, и у горобилском говору глаголски придев радни глагола I врсте са основом на дентални пловив гласи:

й̄ао, й̄л̄о, й̄р̄о.

327. Глаголски придев трпни глагола ове исте врсте, али на фрикатив з, гласи:

а) као у књижевном језику: *везен̄е чарај̄е, извезене, навезене;*

б) међутим, јављају се и аналошки облици: *й̄дмужена* (ж. р. сг.), *й̄дмужене* (ж. р. пл.).

328. Глаголски придев трпни глагола I врсте на с гласи:

донешен (м. р. сг.), *донешена* (ж. р. сг.), *донешено* (ср. р. сг.) (наравно, ако није: *д̄д̄нијей̄и, д̄д̄нијей̄а, д̄д̄нијей̄о, с̄й̄ашен, й̄р̄ешен.*

329. Глагол *донијей̄и* има ове карактеристичне облике:

и н ф и н и т и в: *донијей̄и = д̄д̄нијей̄и;*

а о р и с т: 2. и 3. л. сг. *д̄д̄није (д̄д̄несе), 3. л. пл. д̄д̄нијеше (донијеше, донесе);*

г л а г. п р и д. р а д н и: *д̄д̄нио* (сг. м. р.), *д̄д̄нијела* (сг. ж. р.);

г л а г. п р и д. т р п н и: сг. м. р. *неодређ. д̄д̄нијей̄и (донешен), сг. ж. р. неодређ. д̄д̄нијей̄а (донешена).*

330. Унификацију тзв. „раздвојеног корена“ имамо у 3. л. пл. през. глагола I врсте на к типа *й̄ећи: й̄д̄ч̄у*, и типа *й̄ући: в̄уч̄у, й̄р̄ев̄уч̄у сиј̄еч̄у, й̄ӯч̄у.*

331. 3. л. пл. през. глагола I врсте на г гласи, међутим, доследно: *м̄о̄г̄у.*

332. Не преносе се, по правилу, резултати I палатализације из презента у императив: *в̄ӯцӣӣе, й̄е̄цӣӣе, сӣј̄е̄цӣӣе, й̄ӯцӣӣе.* Забележио сам само: *ув̄учи к̄д̄ла й̄од иӯју.*

333. През. глагола *й̄очей̄и* исти је као у стандардном језику: *й̄о̄чн̄ем, й̄о̄чн̄емо.*

334. За промену глагола *узет̄и* карактеристични су ови облици:

и н ф и н и т и в: *узет̄и = ӯзет̄и;*

п р е з е н т: 1. л. сг. *ӯзм̄ем, 3. л. пл. ӯзм̄у;*

а о р и с т: 1. л. сг. *ӯзек, 3. л. пл. ӯзете (узете);*

и м п е р а т и в: 1. л. сг. *узми, 2. л. пл. ӯзмӣӣе;*

г л а г. п р и д. р а д н и: сг. м. р. *ӯзб, сг. ж. р. ӯзела.*

335. През. гл. *к̄л̄ей̄и* исти је као у стандардном језику: *к̄ун̄ем* (2. л. сг.), *к̄ун̄е* (3. л. сг.), *кунеш̄е* (2. л. пл.), *к̄ун̄у* (3. л. пл.).

336. За промену глагола *умријет̄и* карактеристични су облици:

и н ф и н и т и в: *умријет̄и = ӯмријет̄и;*

340. Презент глагола *їкаїи* гласи доследно:

с и н г у л а р	п л у р а л
1. л. <i>їкѣм</i>	<i>їкѣмо</i>
2. л. <i>їкѣш</i>	<i>їкѣїе</i>
3. л. <i>їкѣ</i>	<i>їкѣ</i> .

Исп. и облике: 3. л. сг. през. *їзайкѣ* (: *їзайкаїи*), *сайкѣ* (: *сайкаїи*)

341. Нема глагола *сисаїи*. У том се значењу употребљава глагол *ддиїи*, *їоддиїи*: 3. л. сг. през. *ддї*, *їоддї*, 3. л. пл. през. *ддѣ*, *їоддѣ*, глаг. придев радни, сг. ср. р. *ддїло*, *їоддїло*. Напомињем да гл. *ддиїи* није само прелазан, већ да значи и „нахранити се сисајући“. Исто је и са гл. *їодд(ј)иїи*. Глаголи, пак, *заддиїи*, *задајаїи* и *уддиїи*, *удајаїи* само су прелазни.

342. За промену глагола *бријаїи* у овом говору карактеристични су облици:

п р е з е н т: 3. л. сг. *брїѣ се*;
г л а г. п р и д. р а д н и: *брїѣ*.

343. Неки глаголи III врсте могу имати облике и по I врсти. У вези с том појавом горобиљске су прилике овакве:

а) инф. *дїћи* = *дїгнуїи*, *кїснуїи*, *вѣнуїи*; 2. и 3. л. сг. аор. *дїже*, *їдкисе*, *ївену*, 1. л. пл. *дїгосмо*, *їдкисосмо*, *ївенусмо*, 3. л. пл. *дїгоше* (ретко: *дїгнуше*), *їдкисоше* (*їдкиснуше*), *ївенуше*;

б) глаг. прид. радни, м. р. сг.: *дїгѣ*, *їдкисѣ*, *ївенѣ*; ср. р. сг.: *дїгло* (*дїгнуло*), *їдкисло* (*їдкиснуло*), *ївело* = *ївенуло*.

344. Карактеристични облици гл. *смѣїнуїи* (нпр.: 1. *смѣїнѣ* с *їма*, 2. у плетњи) гласе:

инф. *смѣїнуїи*, 1. л. пл. през. *смѣїнѣмо*, 3. л. пл. аор. *смѣїнуше*, гл. прид. радни, м. р. сг. *смѣїнѣ*, ж. р. сг. *смѣїнула*, м. р. пл. *смѣїнули*.

345. Глагол *їдїеїи* (*се*) има презент: *їдїењѣм* (*се*) (*їдїнѣм* (*се*)), *їдїењѣш* (*се*) (*їдїнѣш* (*се*)), итд., што се слаже с оним што Вук код те речи даје у *Рјечнику*.

И глаголи (истог типа): *їсїеїи* (*се*), *їрїеїи* (*се*) (уз нешто, на нешто) имају презент: *їрїењѣм* (*се*) (*їрїнѣм* (*се*)). Међутим, од глагола *їрїеїи* (нпр. коња, краву и сл.) презент доследно гласи: *їрїнѣм*, *їрїнѣш* итд., као: *сїнѣм*. Вук поред облика *їрїнѣм* — у овом значењу — наводи у загради и *їрїењѣм* — чега нема у горобиљском говору.

346. Карактеристични облици глагола *ддбиїи* гласе:

п р е з е н т: 3. л. сг. *ддбиѣ*, 3. л. пл. *ддбиѣ*;
г л а г. п р и д. т р п н и: сг. м. р. *ддбиѣн* (*ддбиѣн*), сг. ж. р. *ддбиѣна* (*ддбиѣна*).

презент: 3. л. сг. *јашѐм, љзјашѐм*, 3. л. пл. *јашӯ, љзјашӯ*;
глагол. прид. радни: сг. м. р. *јашо, љзјѓ*, сг. ж. р. *јаша, љзјаша*.

359. За промену глагола *да̄шѝи* карактеристични су следећи облици:

презент: 1. л. сг. *да̄м (да̄дѐм)*, 1. л. пл. *да̄мо (да̄дѐмо)*, 3. л. пл. *да̄дӯ (да̄јӯ)* (у негацији само: *нѐ да̄јӯ*);
аорист: 3. л. сг. *да̄де*, 3. л. пл. *да̄доше*;
глагол. прид. радни: сг. м. р. *да̄о*, сг. ж. р. *да̄ла*, сг. ср. р. *да̄ло*, пл. м. р. *да̄ли*;
глагол. прид. трпни: сг. ж. р. *да̄ша*, сг. ср. р. *да̄шо*.

360. И презент глагола *зна̄шѝи* гласи двојачко:

а) 1. л. сг. *зна̄м*, 1. л. пл. *зна̄мо*, 3. л. пл. *зна̄јӯ*;
б) 1. л. сг. *зна̄дѐм* (ретко), 1. л. пл. *зна̄дѐмо* (веома ретко), 3. л. пл. *зна̄дӯ*.
Само је, међутим, *нѐ зна̄јӯ* (3. л. пл. през. у негацији).

361. За промену глагола *има̄шѝи* карактеристични су облици:

инфинитив: *има̄шѝи*;
презент: 1. л. сг. *има̄м*, 1. л. пл. *има̄мо*, 3. л. пл. *има̄јӯ*;
имперфекат: 1. л. сг. *има̄ди⁴а̄к*, 1. л. пл. *има̄ди⁴а̄смо*, 3. л. пл. *има̄ди⁴а̄гу*;
глагол. прид. радни: сг. м. р. *има̄о*, пл. м. р. *имали*.

362. У Горобилу је: *љгра̄шѝи* (инф.), *љгра̄ш* (2. л. сг. през.), *љгра̄јӯ* (3. л. пл. през.), *љгра̄јӯћи* (глагол. прил. садашњи).

363. Глагол *чӣшѝа̄шѝи* има савремени стандардни лик и промену: 1. л. сг. през. *чӣшѝа̄м*, 1. л. пл. през. *чӣшѝа̄мо*; глагол. прид. радни, сг. м. р. *чӣшѝѓ*, ж. р. *чӣшѝаша*.

364. Глагол *че̄шѝа̄шѝи* има такође стандардну промену: 1. л. сг. през. *че̄шѝа̄м*, 2. л. пл. през. *че̄шѝа̄ше*; глагол. прид. радни, сг. м. р. *че̄шѝѓ*, ж. р. *че̄шѝаша*.

365. За однос између V и IV врсте у горобилском говору карактеристични су примери:

- а) *ше̄шѝа̄јӯ се* (3. л. пл. през.);
- б) *љвѝска̄шѝи* (инф.), *љвѝшѝѝѝ* (3. л. сг. през.);
- в) *љрска̄шѝи* (инф.), *љршѝѝѝ* (3. л. сг. през.);
- г) *зӣјѝва* (3. л. сг. през.).

366. Што се тиче односа између V и VI врсте код промене глагола *гле̄да̄шѝи*, у Горобилу је: 3. л. сг. през. *гле̄дā*, 1. л. пл. през. *гле̄да̄мо*; 2. л. сг. императ. *гле̄дāј* (*гла̄ј љдсла*), 2. л. пл. *гле̄дāјѝе* (*гла̄јѝѝе љдсла*); глагол. прид. радни, сг. ж. р. *гле̄дала*, пл. ж. р. *гле̄дале*; дакле, свуда по V врсти.

367. За промену глагола *разумјеџи* карактеристични су облици:
 презент: 1. л. пл. *разумијемо*, 3. л. пл. *разумиу* (само сам једном забележио: *разуму*);

аорист: 2. и 3. л. сг. *разумје*;
 императив: 2. л. сг. *разуми*.

368. За промену глагола „пустити“ карактеристични су ови облици:

инфинитив: *йушиџи*;
 презент: 3. л. сг. *йушиџ*, 3. л. пл. *йушиџе*;
 глаг. прид. радни: сг. м. р. *йушиџио*, пл. м. р. *йушиџили*;
 глаг. прид. трпни: сг. м. р. *йушиџен*.

369. Глагол *кршиџи* у глаг. прид. трпном гласи доследно: *кршиџен*, *кршиџена*, *кршиџено* итд.

370. За промену глагола *баџиџи* карактеристични су облици:

инфинитив: *баџиџи* (*баџиџи*);
 глаг. прид. радни: сг. ж. р. *баџила* (*баџила*).

371. Што се тиче различитих појава код глагола VI врсте са старом инфинитивном основом на *џ*, горобиљске су прилике овакве:

а) код глагола „сџџиџи“: инф. *сџџиџи*, 1. л. сг. през. *сџџим*, 2. л. пл. през. *сџџиџе*, глаг. прид. радни, сг. м. р. *сџџо* (*сџџио*), сг. ж. р. *сџџела*;

б) код глагола „видџиџи“: инф. *видџиџи*, 1. л. сг. аор. *видџок*, 2. и 3. л. сг. *видџе*, 2. л. пл. *видџиџе* (*видџиџе*), 3. л. пл. *видџиџе*, глаг. придев радни, сг. м. р. *видџо* (*видџио*), ж. р. *видџела*.

372. Облици од инфинитивне основе глагола *учиџиџи* исти су као и у стандардном језику: инф. *учиџиџи*, аор. 2. и 3. л. сг. *џичиџи*.

373. За промену глагола *вџџиџи* карактеристични су следећи облици:

презент: 1. л. сг. *вџџим*, 3. л. сг. *вџџи*;
 глаг. прид. радни: сг. м. р. *вџџио* (врло ретко *вџџо*), ж. р. *вџџела*.

374. За промену глагола *гџџиџи* карактеристични су облици:

презент: 3. л. сг. *гџџи*;
 глаг. прид. радни: сг. ж. р. *гџџела*;
 аорист: 3. л. сг. *изгџе*.

375. За глагол *џџиџиџи* и његову промену карактеристични су облици:

инфинитив: *џџиџиџи*;
 презент: 3. л. сг. *џџиџиџи*;
 глаг. прид. радни: сг. ж. р. *џџиџиџила*.

376. Карактеристични облици глагола *зрѣиши* гласе:
 инфинитив: *зрѣиши*;
 презент: 3. л. сг. *зрѣ*, 3. л. пл. *зрѣ*;
 глаг. прид. радни: сг. м. р. *зрѣо* (*зрѣо*), *сàзрѣо* (*сàзрѣо*,
сàзрѣо).
377. Промена глагола *ударѣиши* иста је као у стандардном језику:
 инфинитив: *ударѣиши*;
 презент: 3. л. сг. *ударѣ*, 3. л. пл. *ударѣ*;
 аорист: 1. л. сг. *ударѣ*, 2. и 3. л. сг. *ударѣ*;
 глаг. прид. радни: *ударѣо*.
378. Што се тиче односа између VI и III врсте код промене глагола *ѣромѣјѣиши*, забележио сам само облике по VI врсти: 3. л. сг. през. *ѣрѣмѣјѣни*, 3. л. сг. аор. *ѣрѣмѣјѣни*, глаг. прид. радни, сг. м. р. *ѣромѣјѣнио се*, ж. р. *ѣромѣјѣнила се*.
379. Код глагола *слѣмѣиши* (који у неким говорима може имати промену глагола IV врсте) забележио сам, такође, само облике по VI врсти: 3. л. сг. през. *слѣмѣ*, глаг. прид. трпни: *слѣмѣен*.
380. Што се тиче односа између VI и VII врсте код глагола *бројѣиши*, у Горобилу је: 1. л. през. *бројѣмо*; глаг. прид. радни, сг. ж. р. *бројѣла*; императив: *бројѣ* = *бројѣ*.
381. Нема облика *сѣаиши*, већ једино: *сѣаваиши* (инф.), *сѣава* = *сѣава* (3. л. сг. през.), 3. л. пл. *сѣавајѣ*.
382. За промену глагола *врѣишиаиши* и *ѣишиаиши* карактеристични су ови облици:
 презент: 3. л. сг. *врѣишиѣ*, *ѣишиѣ*, 3. л. пл. *врѣишиѣ*, *ѣишиѣ*;
 глаг. прид. радни: пл. м. р. *врѣишиаи*, *ѣишиаи*.
383. Овде је доследно: *њѣскаиши* (инф.), *њѣишиѣ* (3. л. сг. през.).
384. За промену глагола *бѣѣти* карактеристични су ови облици:
 инфинитив: *бѣѣиши*;
 презент: 3. л. сг. *бѣѣшѣ*, 1. л. пл. *бѣѣшѣмо*;
 императив: 2. л. сг. *бѣѣшѣ*, 2. л. пл. *бѣѣшѣ*;
 глаг. прид. радни: сг. м. р. *бѣѣшѣо*, ж. р. *бѣѣшѣа*.
385. За промену глагола *ћуѣиши* карактеристични су ови облици:
 инфинитив: *ћуѣиши* (*шѣћѣиши*);
 презент: 3. л. пл. *ћуѣѣ* (*шѣћѣѣ*);
 глаг. прид. радни: сг. м. р. *ћуѣѣо* (*шѣћѣѣо*), пл. м. р. *ћуѣѣаи* (*шѣћѣѣаи*);
 императив: 2. л. сг. *ћуѣиши* (*шѣћѣиши*), *ћуѣиши* (у емплази), *ћуѣѣ* = *шѣћѣѣ*.

386. Глагол *биџи* (*esse*) има у горобиљском говору ове карактеристичне облике промене:

презент: 1. л. сг. *бидѐм* (*биднѐм*), 2. л. сг. *бидѐш* (*биднѐш*), 3. л. сг. *бидѐ* (*биднѐ*), 1. л. пл. *бидѐмо* (*биднѐмо*), 2. л. пл. *бидѐшѐ* (*биднѐшѐ*), 3. л. пл. *биду* = *бидну*; суплетивни облик *јесам* гласи у 1. л. сг. *јесам*; у одричном облику: *нисам*, 3. л. сг. *ни'е*;

глагол прид. радни: сг. м. р. *би'о*, сг. ж. р. *би'ла*, сг. ср. р. *би'ло*;

аорист: 3. л. сг. *би* (*би*, *би'аде*);

футур: 3. л. сг. *би'ће*, 3. л. пл. *би'ће* = *би'ћеју*.

387. Глагол *хијјеџи* има у горобиљском говору ове карактеристичне облике промене:

инфинитив: *ићџи*;

презент: 1. л. сг. *оћу*, 1. л. пл. *оћемо*, 3. л. пл. *оће* = *оћеју*;
одрични облици: 3. л. сг. *неће*, 1. л. пл. *нећемо*, 2. л. пл. *нећешѐ*, 3. л. пл. *неће* = *нећеју*;

имперфекат: 1. л. сг. *ићади'ак*, 2. и 3. л. сг. *ићади'аше*;
остала лица нисам забележио;

глагол прид. радни: сг. м. р. *ићџо*, сг. ж. р. *ићџела* (и, врло ретко — као одлика тежње за „вишим“ стилем — *си'џела*), пл. м. р. *ићџли*.

13) Творба *ићерајивних* образовања

388. Овде углавном владају стандардне прилике. Тако глаголи с инфинитивном основом на *-ава-* имају промену као у стандардном језику: 3. л. сг. през. *обећава*; глаг. прид. радни ж. р. *обећавала*.

389. Презент глагола *давати* гласи: 1. л. сг. *даѐм*, 1. л. пл. *даѐмо*; исп. и 2. л. сг. императ. *даи*.

390. Презент глагола *иознавати* гласи: *иознаѐм*.

391. Глаголи типа *зайисивати* имају промену као и у стандардном језику: 3. л. сг. *зайисуѐ*.

392. Глаголи типа *заграђивати* имају такође промену као у стандардном језику: 1. л. сг. през. *заграђуѐм*, 3. л. пл. през. *заграђују*.

393. И промена глагола типа *казивати* иста је као у стандардном језику: 1. л. сг. през. *казуѐм*, 1. л. пл. през. *казуѐмо*; глаг. прид. радни, сг. м. р.: *казивѐ*.

394. Глагол *даривати* гласи у презенту овако: 1. л. сг. *даруѐм*, 3. л. пл. *дарују* = *даривају*.

395. Презент глагола *свиџати* гласи: 3. л. сг. *свићѐ*.

396. Глагол *добујати* има у горобиљском говору само облике са *-ј-* (тј. *ј*): инф. *добу'јати*; през. 3. л. пл. *добу'јају*.

397. Узајамни утицај тренутних и итеративних глагола постоји само у већ навођеним облицима глагола *йусійӣӣ* (т. 368): инф. *йӯӣӣӣӣӣӣ*, 1. л. пл. през. *йӯӣӣӣӣмо*, 2. л. сг. императива *йӯӣӣӣӣ* итд. — насталих према итеративу *йӯӣӣӣӣӣӣ*, при чему се може допустити и то да је до извесне мере утицао и глаг. придев трпни *йӯӣӣӣен* и сл. Исп. и: *зайу-ӣӣӣӣӣӣӣ*, *ис̄йӯӣӣӣӣӣӣӣӣ*, *с̄йӯӣӣӣӣӣӣӣӣ*.

398. Аналошко *-ӣӣ-* забележио сам код глагола *крӣћа̄ва̄ӣӣӣ* (инф.), *крӣћа̄ва̄јӯ* (3. л. пл.); исп. и: *й̄р̄ек̄р̄ӣћа̄ н̄д̄ге* и сл.

Четврти одељак

СИНТАКСА

399. За израду овога одељка особито ми је користило велико дело проф. М. Стевановића: *Савремени српскохрватски језик, књ. II, Синтакса*, Бгд. 1969, стр. 1—902. у коме се истиче све богатство различитих синтаксичких могућности, као и дијалекатска ситуација и дијалекатско-географски распоред појединих особина. Објашњења појава које наводим могу се наћи у делу проф. Стевановића.

400. К о н г р у е н ц и ј а. Кад је именица у бројној конструкцији јавља се обличка конгруенција предикатског дела:

а) м. р.: *Дошла су њири човека.*

б) ср. р.: *Одвезала се два њедеља. Јесу ли њодила два њедеља?*

401. Уз именице на -а које означавају мушка лица атрибут у сингулару је — готово увек — у мушком роду (дакле, значењско слагање), а у плуралу — увек — у женском роду (дакле, обличко слагање):

а) сг.: *Што је њо неки њмова! добар судија; Нисам ја њвој слуга! велики њјаница* (али овде и: *велика њјаница*);

б) пл.: *Њо њслужине слуге. То су све самѐ њјанице! добре комшије; неке крсјоноше.*

402. Кад је именица употребљена уз збирни број, атрибут је у синг. ср. р.:

њо мѐ две њце.

403. У том случају, тј. кад је именица употребљена уз збирни број, придев и гл. придев у предикату су у ср. р., а глагол (или гл. спона) у сингулару:

Изгубило се њо мѐ две најмање јањади.

404. Уз бројну именицу на -ица атрибут је у ж. р. синг.:

Јака двојица би њво за дан њкосила.

сјесити: Нè знām ђè ћемо да сèдèмо.

сићи: Сићи с ишавана!

б) са се:

гнојити се: Загнодила му се рана.

доселити се: Скòро се он доселио из Ђрске.

обогаети се: Пòслè је се раша он обòгаитио.

окишати се: Окишало се време.

олијенити се: Олијенио се ко крава.

иримакнути се: Примакни се бљижè асијалу, ја не'ш ирòсијати
ио идиосу!

иомолити се: Сāмо се мāло иромòлио кроз вратиа. Помòлиде се
на ирòзор!

в) се/ø:

бринути/брунути се: Бринем се што га нема ис поља. Нећу о
њему више да бринем. Сāд мòже и сām о сèбе да се бринем.

димити/димити се: Млòго иуши, дим ситално. Нешиа ми шидреи
дим (или још чешће: иуши). Дим ли се диак?

зарашити се (зараити): Чèтирèс ирвè се зарашило. И, ја сам иòслè
служео вòјску, ддиò, ожèнио се, краљ иòгинò, иòслè е гужва
била, ја е иòслè зарашило.

кренути (кренути се): Ја и Милован кренемо радиши. Одишлè се
крèнемо у Краљево.

ириширијети/ириширијети се: Мòра чòвèк мāло да иришири. При-
ири се мāло!

скишати/скишати се: Вòли да скиш ио комишлуку. Вòли да се скиш.

449. Кад се нека карактеристична особина приписује каквој жи-
вотињи, употребљава се рефлективни глагол:

Òвāј вò се бије! Òвā се крава бије! Ујèда ли се иаиче? Њèòв се
кòњ чифиā. Чифиā ли се зèкан?

450. Глагол бацаити употребљава се активно:

Бацā кāmèн лијевòм рукòм. Мòј браш је нāјда.бè бацò кāmèн.

Само кад је у питању игра „бацања камена с рамена“ употребљава
се и м е д и ј а л н о:

Вòлè да се бацају кāmèна с рāмена, —

при чему се у овом случају ген. уз гл. бацаити употребљава не због рек-
ције овога глагола, већ сам назив игре гласи „камена с рамена“.

451. Уколико је агенс безлично схваћен, употребљава се у Го-
робилџу конструкција типа:

Пòзвāи сам у вòјску и сл.

452. Из синтаксе глаголских облика. Напореда
са инфинитивом, или још и чешће, употребљава се у овом говору п р е з е н т с
везником да као допуна појединих облика медијалних глагола
непотпуног значења, медијалних израза, као и глагола који значе по-

четак, прекид или настављање радње. Овај се облик с везником да употребљава (додуше врло ретко) и у функцији главног глагола у футуру:

Ћуџра ћемо да вадимо комџуре.

С друге, пак, стране, и н ф и н и т и в се може срести чак и у функцији допуне глаголима к р е т а њ а:

Ја и Милован крѣнемо радиџи.

453. Напоредну употребу инфинитива и презента с везником да имамо у овом говору и у прохибитивним конструкцијама типа:

Нѣмѣ вџиѣ да радџи! Нѣмѣ данѣс радиџи!

454. Допуна у инфинитиву честа је уз глаголе непотпуног значења:

Ја нѣсам џо шћѣо џрејрѣсџиџи. Ја нѣсам шћѣо сџаџи неџо сам шћѣо џрѣџи.²⁵

455. Иако то није карактеристично за овај говор, и у њему се може каткад чути и н ф и н и т и в са за као финална допуна:

Мџ дѣџамо џѣксимѣџи за јѣсџи.

456. Облици презента сложени с префиксом уз- употребљавају се у значењу футура II:

Кѣлко џздаѣ млијѣка да џздаѣ — џџу џу дѣџавиџи. Ако џџлачѣ дијѣџе, дај му да јѣдѣ. Ако џџџраѣ дѣѣ сџџа, неће биџи нџиџа од коџџуза.

457. Сем своје најчешће функције — означавања предбудућег времена — футур II се у овом говору употребљава и за казивање прошле могуће радње у погодбеној реченици:

Ако биѣдѣ џџџџиџо гѣведа у зџџн, џѣџико џѣму! Биѣдѣ ли ме сѣмо слаѣѣ!

458. За означавање најближе прошлости употребљавају се:

а) аорист (чешће): *Ћџдѣ, неѣко зѣвну! Да ли 'нѣ неѣко зѣѣ?*

б) перфекат (ређе): *Кѣ[ѣ] си дѣџиѣ? Сѣмо шџѣо сам сџџџѣѣ.*

459. Аорист може каткад бити употребљен и као потенцијал за иреалну прошлу радњу:

Да не дѣџок, изѣѣре свѣ! Да не би шѣѣѣѣ, џрѣџадѣсѣмо!

460. За овај говор није карактеристична употреба аориста од не-свршених глагола. Забележио сам само: *вѣзе, жѣвѣџе, мѣџе, џрѣџа, сѣџе.*

461. Имперфекат је у процесу губљења. Очувао се само од нај-фреквентнијих глагола. Употребљава се углавном само за казивање прошле доживљене радње:

²⁵ Веома исцрпно говорио је о напоредној употреби инфинитива и презента с везником да проф. Стевановић у расправи: *Напоредна употреба инфинитива и џргѣџџа са везником да* (Наш језик, књ. V. н. с., стр. 85—102. и 165—185).

Милован вуда њрдолазаше с кѡњима. Они се нѣшиа рѣагу шѣмо. Имадиак дндѣј добре волове. Гѡвораше Тошо да нѣне на дѡбро изићи.

У овом се значењу данас све више употребљава перфекат.

462. Крњи се перфекат јавља:

а) у емфатичним саопштењима: *Бурђу лйисала крѡва! Знѣш ли шѣа имѡ нѡвѡ?! Умрла Бурђиа!*

б) у наратији: *И мѣ ѡдслѣн рѡдили, ѡзашѡ Шѡба, дѡшѡ Сѡеле, ѡжѣнио се Милован, Милован се ѡжѣнио и дѡишиѡ јѡйѣш у Арѣље да вѡзѣ с фиакерима. Пујевац дѡијевѡ за сѣѡ иљадѡ и мѣне дѡшѡ сѣѡлнѣ ѡуш. Милован био у служби дндѣј.*

в) у клетвама: *Цркѡ да бѡг да! Не дѡшѡ кѡћи нѣкако!*

463. Јавља се крњи перфекат глагола *биши* са инфинитивом у значењу „требало је да“:

Биѡ биши ѡдѣ! — каже се ономе који се жали на тежак посао, тежак живот уопште.

464. У значењу „узми, узмите“ употребљавају се облици:
нѡ! нѡше!

465. Из синтаксе реченице. Односне се реченице везују односно-упитним заменицама *чији, чија, чије*, без обзира на род и број појмова на које се односе:

а) кад је у питању м. род пл.: *Лѡко 'е људима чије жѣне нѣ рѡде.*

б) кад је у питању ж. род сг.: *Рѣче крѡва чије смо шѣле јѡчѣ ѡрдѡли.*

в) кад је у питању ж. род пл.: *Лѡко 'е жѣнама чи су људи зѡйослени.²⁶*

466. У значењу „не само него и“ употребљава се облик „бућ“:
Бућ се нѡшо, бућ ѡре ѡѡрѡшио.

467. Као упитно-узрочна реч најчешће се јавља *шиѡ*:
Шѡѡ нѣси дѡшѡ сѣнѡш?

У овој се функцији врло често јавља и именица *чудо*:
Чѡдо шѣбѣ нѣсу зѡли?

468. За емфатично оповргавање често се употребљава облик „жими“:

Нѣје, жѣми, шѡлѣм се! Ма нѣје, жѣми, лѡжѣ ѡн!

²⁶ Ово још једном потврђује констатацију проф. Стевановића да се ове односно-упитне заменице јављају у односним реченицама „знатно чешће него што су то старији граматичари мислили“ (Синтакса, 818) и да се „заменница *чији* (*чија*, *чије*) употребљава као спољни знак везе односних реченица с управним знатно шире, и врло широко, без разлике на род и број појмова на које се односи“ (Синтакса, 819).

Пети одељак

ЛЕКСИКА

I. МИКРОТОПОНИМИЈА И ХИДРОНИМИЈА

475. Наводим готово све микротопониме и хидрониме из Горобиља:

Ба̀бића њи́ок, *Ба̀ван* — ливаде и њиве, *Ба̀дањ* — извор и брдо где се он налази, *Ба̀ре* — њива; увала; шума; пашњак; *Ба̀ичине* — брдо, *Бега̀рица* — пашњак, ливаде (сад и њиве), *Бра̀јковац* — њиве, *Бр̀ковача* — ливада, *Бу̀бан* — извор у ували, *Ва̀јзевина* — предео око бивше Општине, *Вељковача* — ливада, *Вида̀чевац* — њива, *Вра̀њевина* — шибиљак и њиве око Моравице, *Вра̀йчевина* — пашњак, *Вр̀бак* — њива, ливада, *Га̀вриловића бр̀до*, *Га̀чуша* — шума и пашњак, *Глдо̀говац* — њива, *Гор̀ња Раду̀лчевина* — њива, *Гр̀бнице* — ливаде у којима се налази узвишење за које се мисли (изгледа основано) да је римско гробље, *Дѝвалића њи́ва*, *Димитријевића њи́ок*, *Дб* (лок. у *Ддлу*) — ливада, *Добдо̀лина* — пашњак и шума, *До̀ља* — њива, *До̀ња Раду̀лчевина* — њива, *Др̀га̀чевац* — њиве, *Дра̀гановац* — њиве, *Думаче* — предео кроз који тече поток, *Бе́лмовина* — ливаде, *Звр̀чаловина* — шибиљак и пашњак прошаран песком и шибицама, *Или́ћа бр̀до*, *Јако̀вљевића бр̀до*, *Јасе́ње* — шумарак, *Језе́рина* — ливаде са барама, *Јешића њи́ок*, *Јо̀кино бр̀до*, *Јо̀ловина* — шума, *Ка̀леме* — воћњак, *Ка̀ловаче* — њиве, *Каме́нац* — извор и њиве испод њега, *Ки́йок* — локални назив за реку Ђетињу, *Кони́љиница* — њиве, *Кора̀ћуша* — њива, *Коси́ћа бр̀до*, *Кра̀јички њи́ок*, *Ле́шуше* — предео са њивама, пашњацима, шумом и изворима, *Лука*, пл. *Луке* — њива, *Ма̀ксовића бр̀до*, *Ма̀медовина* — брдо, *Ма̀ричића бр̀до*, *Ма̀рков ка̀мен* — заправо четири велика камена (као споменици) која се у селу налазе на четири различита места и за које се верује да их је са Пријановића брда (удаљеног правослијски око 5 km.) разбацао Марко Краљевић; ту су се скупљале крстоноше; *Ма̀ркова си́рана* — предео (коса) на коме се налази један од четири Маркова камена, *Ма̀шићевића бр̀до*, *Ма̀шовача* — ливада, *Ми́ловача* — њива, *Ми́ловића њи́ок*, *Моли́шваче* — брдо на које су некад „у неђељу пред Спасовдан“ ишле крстоноше, *Мо̀рава* — тако се једино назива река Моравица, *Мора̀вац* — њива, *Ок̀уши* — њива, *Осо́је* — брдо, *О̀шока* — њиве и пашњаци, *Оцо̀ковача* — њива, *Па̀вловина* — ливаде и њива, *Пасу̀љинице* — пашњак, *Па̀унско бр̀до*, *Плдо̀че* — данас њиве (по предању Моравица је нанела земљу на

Бурђија, Емилија, Желка, Живана, Живка, Загорка (ново), Злаша, Зора, Зорица (ново), Зорка, Ивања, Иконија, Јања, Јелена, Јеленка, Јелисавка, Јелица, Јована, Јованка, Јулка, Каиша, Каширина, Косана, Косара, Ленка, Љиљана (ново), Љубинка, Љубица, Малина, Мара, Марина, Машињка, Милева, Милена, Милена (ново), Миленка, Милеса, Милијана, Милина, Милинка, Милица, Милка, Миломирка, Милосава, Милунка, Милунка, Милка, Миђла, Мирјана, Мирка, Мирослава, Мишра, Младена (у изг. и: Млађена), Младенка, Надежда, Наишалија, Наиша (ново), Неда, Никодија, Нинка, Новка, Олга, Пајка, Перка, Персида, Пейрија, Радмила, Радбјка, Раја, Рајка, Рањија, Роса, Руџа, Румена, Сава, Савка, Сара, Свешислава, Сенија, Славака, Слађана (ново), Слободанка, Смиљка (у изг. и Цмиљка), Сисасенија, Сијана, Сијанија, Сијаника, Сијанка, Сијанкојла, Сијеванија, Сијодјана, Сијодјисава, Сијодјка, Ташијана, Тина, Томанија, Томислава, Тонка, Цана, Цвијетија.

478. Мушки хипокористици: Ацо, -а, -у (: Александар), Бобан (ново) (: Слободан), Бобо (: Богосав), Божо (: Божидар), Божле (: Бошко), Бобо (: Богосав), Боре (: Боровоје), Боба (: Бошко), Бране (: Бранимир, Бранко), Буде (: Будимир), Васо (: Василије), Вело (: Велимир), Весо (: Веселин), Виде (: Видоје), Вишо (: Вићентије, Видосав), Гајо (: Гаврило), Глишо (: Глигорије), Дачо (: Данило), Дикола (: Димитрије), Дока (: Добровоје), Докула (: Добровоје), Доле (: Добровоје), Дуле (: Душан), Душко (: Душан), Тобо (: Борђе), Бобе (: Борђе), Жико (: Живорад), Жишо (: Живорад), Иво (: Иван), Ико, Ицо (: Илија), Исо (: Исидор), Јово (: Јован), Јоле (: Јордан, Јоксим), Кајчо (: Микаило), Кобо (: Икодин), Лео (: Алекса), Лесо (: Александар), Љубо (: Љубомир, Љубисав), Мидо (: Миомир), Мијо (: Миодраг, Милета), Мика (: Миливоје и сл.), Микан (: Миливоје), Миле (: Милијан), Мире (: Мирослав, Мирко), Мића (: Миленко), Мишо (: Милорад, Милан), Мишо (: Милош, Милорад), Мишула (: Милојко), Млашо (: Млађен), Моле (: Момир), Мобо (: Момчило), Мошо (: Момир), Нешо (: Неђељко), Неље (: Неђељко), Нешио (: Ненад), Панишо (: Пантелије), Пејо (: Прерад), Пејро (: Петар), Примо (: Примислав), Раде (: Радојко), Раица, Рајо (: Радојко), Ране (: Ранко), Раишкица, Раишкица (: Ратомир), Раишо (: Радојко, Радивоје, Ратомир и Радојле), Сашо (: Славољуб), Свеље (: Светозар), Симо (: Симеун), Срешо (: Средоје), Срешио (: Сретен), Сиђевица, Сиђево (: Стеван), Тане (: Танасије), Томо (: Томислав), Тошо (: Тодор), Чале (: Часлав), Чедо (: Чедомир).

479. Женски хипокористици: Ана (: Иконија), Анђа (: Анђелија), Биља (: Биљана), Биса (: Бисенија), Божса (: Божидарка, Божана), Боса (: Босиљка), Буба (: Љубица), Буда (: Будимка, Будимирка), Вида (: Видојка), Гина (: Ангелина, Горгина), Гоца (: Гордана, Горгина), Дана (: Даница), Данче (: Даница), Дара (: Даринка), Деса (: Десанка), Досија (: Достана), Доца (: Добрица, Добринка), Дрина (: Дринка), Дула (: Душанка). Ема (: Емилија), Жиња (: Живка), Зага (: Загорка), Зора (: Зорка), Јела (: Јелена), Каиша (: Катарина), Каишица (: Ката), Кика (: Милинка), Кина (: Катарина), Коса (: Косана, Косара), Лена (: Ленка), Љиља (: Љиљана), Љуба (: Љубица, Љубишка), Мика (: Ми-

ломирка), *Миља* (: Миленка), *Ми́ра* (: Мирослава, Мирјана), *Ми́ца* (: Милица), *Млађа* (: Младена), *Нада* (: Надежда), *Наташа* (: Наталија), *Пёрса* (: Персида), *Рада* (: Радмила, Радојка), *Ранђа* (: Ранђија), *Слава* (: Славка), *Славџа* (: Слава, Славка), *Смиља* (*Цмиља*) (: Смиљка, Цмиљка), *Спаса* (: Спасенија), *Стана* (: Станија), *Стоја* (: Стојана), *Тома* (: Томанија), *Ђеја* (: Цвијета), *Цоја* (: Стојка).

480. М у ш к њ н а д и м ц и: *Баћо*, *Бели*, *Бижели*, *Ѓида*, *Дрдало*, *Дудо*, *Жило*, *Кајшара*, *Кире*, *Кишо*, *Микош*, *Порча*, *Пујо*, *Пуле*, *Речо*, *Трајо*, *Урлиш*, *Шавак*, *Шенкиш*.

481. Ж е н с к и н а д и м ц и: *Маца*, *Милѧ*, *Мице*, *Цица*, *Шујда*.

482. П р е з и м е н а: *Авакумовић* (досељени из Северова), *Аншоовић* (скоро досељен из Прилипаца — преко Моравице), *Анђелић*, *Арсковић*, *Бабић*, *Бјеличић*, *Богошевић* (из Крстаца), *Бобић*, *Брковић*, *Васковић*, *Васиљевић*, *Варничкић*, *Весовић*, *Видаковић* (досељен са Златибора), *Видишијевић*, *Вујичић*, *Вукајловић*, *Вукашиновић*, *Вуковић*, *Гавриловић*, *Гачевић*, *Гордић*, *Давинић*, *Димитријевић*, *Ђедовић* (досељен са Златибора), *Ђокић*, *Ђурић* (из Врана код Ариља), *Ђуришић*, *Зечевић*, *Јаковљевић*, *Јевђевић*, *Јевричић*, *Јешић*, *Јовановић*, *Јовичић*, *Јоковић*, *Јоксимовић*, *Кандић*, *Ковачевић*, *Коларевић*, *Лековић*, *Максовић*, *Маричић*, *Марковић*, *Матишевић*, *Мијаиловић*, *Милић*, *Милићевић*, *Миловановић*, *Милојевић*, *Мишовић*, *Неоричкић*, *Никишиновић*, *Николић*, *Обрадовић*, *Павићевић*, *Павловић*, *Павловић*, *Панчиновић*, *Перовић*, *Петровић*, *Претиновић*, *Радић*, *Радојичић*, *Радојевић*, *Рајковић* (из Миросалца код Ариља), *Ракићевић*, *Савић*, *Симеуновић*, *Смиљанић*, *Сиданић*, *Тдмић*, *Тдмић*, *Тресовић*, *Трифунковић* (из Речица северно од Горобила), *Туцовић*, *Ћалдовић* (са Златибора), *Урошевић*, *Филиповић*, *Чекеревац* (једини, досељени, представник ове фамилије умро је недавно), *Шатиновић*.

III. РЕЧИ КОЈИХ НЕМА У ВУКОВОМ РЈЕЧНИКУ И ДРУГЕ ИНТЕРЕСАНТНЕ РЕЧИ

483. Поред речи које сам забележио у горобилском говору, а нема их у Вуковом Рјечнику, навешћу овде и оне речи из горобилског говора које су значењски, облички или по роду интересантне:

азман м *нераст*.

азмандвиш, -а, -о *неујаловљен*, *неустиројен* (за нераста).

баба ж *шашиша*.

бекуша ж *шуша* *бришва*, *шуш* *нож*.

бенђија ж *ојојна шрава*, *ојојни најшишак*; *мађије*, *чини*.

бенђијашини, -ам *несвр. ојчињаваши*, *мађијашини*.

бицикла ж *бицикл*.

бобшара ж *бабура*, *вршиа* *крујне меснаше* *шајрике*.

бдјишњаке с *брав*, *обично шрасе*, *шишо* *се коље* за *Божих*.

буњак, -ака м. 1. *смеће*; 2. *буњшише*.

бусика ж *комад*, *груда земље*.

буџа ж дрвени суд за шечности (обично за воду).
 вѣлија ж кришка.
 вѣсѣ, -ела, -ело несрећан, јадан, грешан, бедан.
 вијоглаѣв м ручка којом се окреће врашшло на бунару.
 владѣг м јак гвоздени ланац.
 воскођедина ж шалог који се оцеди при издвајању меда, вошишна.
 гр̄м, гр̄ма м храсӣ.
 гр̄удњача ж реико љлаино у које се сѣавља сир да се оцеди.
 гѣља ж лоша овца, љогрдни назив за овцу.
 дваесница ж љомен, љодушје мрѣваѣу двадесет дана након његове смрти.
 дрѣнѣвка ж врсӣа шљиве.
 душема ж љод, љодница у сељачким колима.
 заѣврань, -рња м сѣојни клин на заѣрежним колима или јарму.
 заѣонац, -ѣнца м љешӣља коју чине љешина жила и суседне косӣи код љаикара и др. животиња.
 звркалица } шљива која је приликом шрешења или млаћења одле-
 зврчалица } ж шѣла далеко и издвојила се.
 зѣјев м размак између два слоја основе на разбоју кроз који љролази чунак са љошком љри шкању.
 љменљоваши, -ујѣм именовашѣи, назвашѣи, називашѣи.
 искошѣиши, љскошѣим исѣрегнуши (волове из јарма), исѣаличѣиши.
 исѣаличѣиши, -ѣм исѣрегнуши, искошѣиши (волове из јарма).
 јагњечѣр м љосебно ограђен љросѣор у љору или шѣали за јагњад.
 јамак м лонче, љосуда за воду (обично лимена).
 каљкан м већи ошвор на шавану (куће или шѣале) који обично има љоклоѣац.
 канашѣе ж мн. сѣране у колима (чесѣо и са душемом — љодом, љодницом).
 канѣиши се, канѣтим се, љодмиривашѣи се чиме. — Могу и са ово мало пензије да се канатим до смрти.
 канѣје ж мн. корице ножа, ножнице.
 канѣљика ж део ама.
 канура ж грубо љреден конац, љређа.
 канѣѣло с смошак, вишѣлић љређе који се (обично) са мошвила мошѣа у клуко.
 каѣак м део кола који са љредње и задње (или само љредње) сѣране сѣјаа канашѣе, крајнице и шѣако зашѣвара љросѣор у који се сѣавља шѣрешӣ.
 кладара ж велика шѣсѣтера.
 клаѣиши (се) -ѣм (се) љенѣиши се, љенушашѣи се. фиг. биши љо вољи одговарашѣи. Клапило ти се не клапило — мораш ићи!
 кѣбилица ж љруш који у игри клиса обележава мѣстӣо од кога се клис машком (шишѣаом) баца и на које се љошом руком враћа.
 кѣза ж ногари за шѣсѣтерисање, сѣругање дрва, козмић.
 кѣмак м шрем.
 кѣмина ж лѣсѣови који се ољушише с кукурузног клиѣа, комушина.

кочањка ж клиј кукуруза без зрна, омак, кочањ.
 кош узвик којим се во шера да се укоши (сѣави врай) у јарам.
 крајница ж сѣрана у колима (канашама).
 краше.ѡ м њокраћена љушка (са крашком цеви и без кундака)
 крѣља ж велика њосуда начињена од дасака за ношење малиѣра
 (ређе беѣона).
 крила с мн. други дан неког верског љразника, славе, крсног имена
 (Јовањска крила).
 крѣмак, -ѡмка м оно ишѡ је окрњено као целина, од чега је
 нешѡ одломљено, крѣдак (нѣр: виле, врењено, зуб).
 крсѣдноше м мн. они који су на Сѣасовдан шили ѡ селу са крсѡвима
 и иконама и молили за родностѡ усева, кишу и сл.
 круњач, -ача м сѣрава за круњење кукуруза.
 крчала с мн. део зајрежног љрибора (обично дрвени) који сѣја
 јарам са ланцем везаним за љлуг, дрљачу и сл.
 кѡкач ж мѣтална шѣика са савијеним једним крајем — куком, жарач.
 кукурѡза ж хлеб од кукурузног брашна.
 кукурѡзак, -ака м чесѡ насејан кукуруз који не рађа.
 кукурѡзара ж ишѡ од кукурузног брашна.
 куљаш } м врсѡ ѡсу.ѡ.
 куљашчињ }
 ладњак м љросѡвор во.ѡм човека заклоњен од сунца.
 лѣмѣз (мн. лѣмезови) м. одсечене гране (обично чешири)
 које се сѣав.љају на врх сена да га веѣар не би разносио.
 лѣмѣши, -нм у игри ораха осѡиши без и једног ораха и ѡаузираѡи.
 лѣњак м ланчина, нерадник; гошван.
 лѡжњак, -ака м врсѡ ѡсу.ѡ.
 маѡја ж греда која се сѣав.ља ѡ врху зида (куће и сл.) на коју се
 наслањају рогови.
 маја ж сиршѡе.
 маѡина ж шибѡца.
 мѣши м мрѡвац.
 мѣшлѡш, -аша м врсѡ ш.љиве.
 мѣшлица ж врсѡ зе.ѡастѡ би.љке од које се љраве мѣле.
 мѣлибраѡи } хѡи. назив за мужевог браѡа или неког другог чо-
 мѣлибраца } м века из његове родбине.
 мјѣсечар м врсѡ кромѡира.
 мјѣсечарка ж мала љуша ѡаѣрика.
 можданац, -нца клин или већи ексер за ѡвезивање греда, брвана,
 делова кола и сл.
 моца ж љрсѡй, обично јагњећа или љрасѣа масѡ у коју се умаче хлеб.
 мр.љав, -авѡ, -авѡ нејак, слаб.
 наѡј м загнојени део сѡѡала у коме је након убода осѡо шрн.
 навасаѡи, -шѣм набавѡи, снаѡдеѡи.
 налога ж гужва, навала, сѡиска. — Је ли налога у продавници?
 на.мѣјак, -тка м љромашај у игри клиса.
 наредѡи се, наредѡим се сѡоразумѡи се, ѡгодишѡи се. — Наредѡи
 су се и око мираза.

- насај м сай, држак, држалица.
 најра ж разбој, шкалачки шан.
 ијац м ијаца.
 ирма ж (поред обичнијег: ирмо с). — Нема ми још писме од Миће.
 изив ж — Он је био прва позив.
 идрез м иореза.
 обрамача ж мало ивијена моика која служи за ношење иереша
 о рамену, обрамца.
 обршач, -ача иособна врста илуга.
 овр[х]овак м горњи, иањи део сшабла.
 дрри м врста коиње кукуруза (земља се иригрће уз сшаб.ику).
 објешина ж завешина, ирслава.
 омам ж оно што се даје сиоци (реће другим животињама) да би
 за извесно време мировала.
 оиарак, -арка м у игри клиса: доицај клиса руком онога који клис
 хваиа или га баца најраг ка кобилици.
 оиерсуме прил. најамеи, оириликe.
 оиресии, -а, -о разуман, иамешан, бистар.
 иадалица ж воика (јабука, крушка и сл.) која се не убере него сама
 оиадне.
 иалдум м део ама.
 иалија ж иолуга којом се нешто иодигже, ваља, иокреће.
 иалица ж ииика у јарму која онемогућава волу да из јарма извуче
 главу.
 ианана ж кувана ишеница, иомешана са шећером и орасима, коју
 свеишеник благосиља и ирелива вином, а обично се служи на
 сахранама и даћама, кољиво.
 иаријез м краћа моика (обично крива), део одломљене гране, врлика.
 иаиннуи, патиње уиихнуи, гоиво ирешаи (о киши).
 иейелуга ж део ииореша у виду иосуде у који се скуиља иеиео.
 иешина ж иеи сноива (ишенице, јечма, зоби и сл.) наслаганих на
 одређен начин.
 иецивица ж месо брера закраног за Божић.
 иланка ж жена која осиаје у кући и сирема ручак.
 иогрудњак, -ака м илеиена женска блуза.
 иодвала ж доња греда у комку (иераси).
 иодлари м мн. људи који се с младом — у одређено време након вен-
 чања — враћају у њен род.
 иоздер м сиини оииаи ири ир.ењу конойе.
 иорущии се, -им се обележиии се неким знаком жалосии (обично
 ирнином).
 иочис(и) ж вуна која се овци (ири иоииуног ишанања) сирриже са
 сиомака, око ногу и реиа.
 иочисиии, -им 1. ишиаи, сиррићи овцама вуна са сиомака, око
 ногу и реиа; 2. ујаловиии.
 ирвешчари м мн. родбина куће из које је млада доведена која у одре-
 ђено време након венчања (обично други дан, а обавезно ири
 иод.ара) одлази у младоженину кућу.

ћулсија ж ѿодуѿорањ, сѿуб.

ћуѿак, -тка дебље одсечено сѿаблю, клада.

целиваѿи, цѣлѿвам љубиѿи мрѿваца (меѿи) (само у том случају).

цѣрвац, -вца врѿи шљиве.

ѿде, -ета с удо, комад сушеног меса (обично маснијег и са косѿима).

ѿврѿи м мн. крајње ѿачке ѿиве на којима су редови кукуруза, кром-
ѿира и сл. окренуѿи ѿѿреко.

ѿжсина ж ручак.

ѿжсинаѿи, -ѿм ручаѿи (у ѿodne).

узвѿнуѿи, узвѿнем иѿи, јурѿи насумице, бесмислено, лудоваѿи.

— Узвионула ко луда!

укоѿиѿи, укоѿѿм уѿрегнуѿи, ухваѿиѿи у јарам (обично волове).

ѿлевак, -ѣвка м ѿри ѿлеѿењу чараѿа оно ѿѿо је исѿлеѿено.

уѿфрѿи се, уѿрѿим се убосѿи се на ѿрѿ, ѿрѿном.

чаѿр м ограђена ливада, ѿашњак.

чаѿ м нарочѿио најрављено дрво (ѿарче леѿве зарезано на крајевима)
којим се одмерава расѿојање међу леѿвама или баскијама ѿри
њиховом ѿрикивању.

чаѿиѿи, -ѿм чаѿом мерѿи расѿојање између леѿва и баскија
које се ѿрикивају.

чѣрен м мања мрежа заѿегнуѿа ѿмоћу два ѿѿаѿа којом се хваѿа риба.

чѣѿрѣсница ж ѿомен, ѿодуѿије мрѿвацу чѣѿрѣсѣи дана након ѿегове
смрѿи, даћа.

чѣкара ж водир, брусара.

чѣдан, -дна, -дно добар; ѿслушан; миран; ѿиш. — Чудно неко
дијете.

ѿѣка ж краѿки сукнени каѿуѿ.

ѿѣшина ж кукурузовина.

ѿѣља ж врѿи ѿаѿрике.

ѿѣѿља ж мала ѿѿролејска ламѿа без сѿакла.

ѿѣѿка ж ѿири део јајеѿа.

Шести одељак

ЗАКЉУЧАК

484. Да бих показао однос горобилског говора према оним млађим новоштокавским говорима који су с њим генетски и просторно повезани, даћу табеларни приказ (са коментарима на крају) карактеристичних прозодичких, фонетских и морфолошких особина горобилског говора — с једне стране и источнохерцеговачких и североисточних млађих новоштокавских говора — с друге стране.

485. Податке за источнохерцеговачке говоре узимао сам из ових дијалектолошких радова: 1) Јован Вуковић, *Говор Пиве и Дробњака*, ЈФ XVII, 1—114. и *Акценај говора Пиве и Дробњака*, СДЗБ X, 187—417. (скр. П-Др); 2) Асим Пецо, *Говор источне Херцеговине*, СДЗБ XIV, 1—200 (скр. ИХ); 3) Асим Пецо, *Акценај села Оријијеша*, Грађа НД БиХ X (скр. О); 4) Данило Вушовић, *Диалект источне Херцеговине*, СДЗБ III, 1—70 (скр. Н-Б); 5) Г. Ружичић, *Акценајски систем њеваљског говора*, СДЗБ III, 113—176 (скр. Пљ).

Податке за североисточне млађе новоштокавске говоре наводио сам по следећим радовима дра Берислава М. Николића: 1) *Сремски говор*, СДЗБ XIV, 201—412 (скр. Ср); 2) *Мачвански говор*, СДЗБ XVI, 179—314 (скр. М); 3) *Тришћки говор*, СДЗБ XVII, 367—473 (скр. Тр); 4) *Колубарски говор*, СДЗБ XVIII, 1—71 (скр. Кол).

I. ПРОЗОДИЈСКЕ ОСОБИНЕ

горобиљски	истоčnoхерцеговачки	североист. млађи н. ш.
Има позиционих скраћивања Даничићевих неакц. дужина, али много мање него у североист. млађим новошток. говорима.	Нема позиционих скраћивања Даничићевих неакцентованих дужина.	Позициона скраћивања Даничићевих неакцентованих дужина су доста радикална.
<i>врше̑м, ву̑чѐм, му̑зѐм, му̑зѐмо</i>	У свим говорима је: <i>ш̑ресем</i> ; само је у П-Др <i>ш̑ресем</i> (<i>врше̑мо, врше̑мо</i>)	Као код Даничића, ако није дошло до позиционог скраћивања Даничићевих неакцентованих дужина.
<i>илѐи̑ѐм</i>	У свим је говорима: <i>илѐи̑ѐм</i> ; само је у О: <i>илѐи̑ѐм</i> .	
<i>м̑ожеш — ид̑можѐш (ид̑можнѐш)</i>	Пљ: <i>м̑ожеш — ид̑можѐш</i> ; П-Др: <i>м̑реш — ид̑могнѐш</i> ; О: <i>м̑реш — ид̑можѐш</i>	
а) <i>би̑ѐм, си̑ѐм</i> ; б) <i>к̑љѐм, ч̑љѐм</i> .	Пљ, Н-Б: <i>к̑љѐм</i> ; П-Др: <i>ч̑љѐм (би̑ѐм)</i> ; О: <i>ши̑ѐм</i> .	
<i>к̑ру̑шк̑ама</i>	Н-Б: <i>гла̑вња̑ма</i> ; П-Др: <i>-а̑ма = ама</i> .	М и Тр без дужине; Кол: <i>к̑у̑ћа̑ма = з̑г̑ра̑да̑ма</i> ; Ср: <i>в̑л̑а̑ма = в̑ла̑ма</i> .
<i>и̑р̑ља̑в, х̑љи̑ас[и̑], ба̑бин</i>	<i>г̑ара̑в, г̑ри̑в̑аси̑, с̑ѐси̑рин</i> ; само је у О: <i>г̑уб̑ав, и̑р̑ља̑вин</i> .	<i>г̑ара̑в, к̑и̑и̑њаси̑</i> ; само је у Кол: <i>-а̑в = -ав, -аси̑ = -аси̑</i>
<i>г̑и̑ну̑ши, л̑и̑са̑и̑и, и̑у̑ши̑и̑и</i>	Н-Б: <i>в̑ѐну̑ши, г̑и̑зд̑а̑и̑и, б̑у̑ши̑и̑и</i> ; Пљ: <i>и̑гра̑и̑и, и̑д̑и̑и̑и̑и</i> ; П-Др: <i>-ну̑- = -ну-</i> , <i>-а̑- = -а-</i> , <i>-и̑- = -и-</i> .	<i>бр̑и̑ну̑ши, и̑а̑да̑и̑и, м̑ѐсли̑и̑и</i> ; само је у Кол: <i>-ну̑и̑и = -ну̑и̑и</i> , <i>-а̑и̑и = -а̑и̑и</i> , <i>-и̑и̑и = -и̑и̑и</i> .
<i>би̑ја̑гу = би̑ја̑гу</i>	Пљ: <i>д̑р̑жа̑г̑у</i> ; Н-Б: <i>ве̑ља̑г̑у</i> ; П-Др: <i>-у̑ = -у</i> ; О: без дужине.	
<i>и̑д̑ц̑рка̑ше</i> (3. л. пл. аор.)	Пљ: <i>у̑зѐи̑ѐ (у̑зѐше)</i> ; у осталим говорима нема дужине у 3. л. пл. аор.	Нема дужине на нас. -е у 3. пл. аор.

горобилски	источнохерцеговачки	североист. млађи н. ш.
<p>краџеви — краџѣвā — краџевима (код млађих н: краџевима)</p>	<p>Пљ: крајџеви — крајџевā — крајџевима; Н-Б: крајџеви — крајџевā — крајџевима; П-Др: крајџеви — крајџевā (-ѣвā) — крајџевима (крајџевима).</p>	<p>крајџеви — крајџевā — крајџевима</p>
<p>Као и код Даничића, и овде је: кључеви, ножеви, иањеви, иуџиови; — кључѣва, ножѣва; — иањевиμα, иуџиовима.</p>	<p>Н-Б: двџрови, -џвā, -овима; П-Др: иуџиови, -џвā, -овима = иуџиови, -џвā, -џвима = двџрови, -џвā, -овима; О: хāнови, -џвā, -овима; кључи — кључā — кључима</p>	<p>Као код Даничића. Спорадично се јавља: бикови (Ср, Кол), сиричѣвā (Кол), кечџвима, сиричџвима (Кол)</p>
<p>лāнци — лāнāцā, вџјџнци — вџјџнāцā</p>	<p>Пљ: лāнци, лāнāцā = зџбāцā, лāнцима; П-Др: вџјџнци, лāнци, вџјџнāцā; О: лāнци — лāнāцā</p>	<p>Акц. вџнци јавља се само у Тршићу.</p>
<p>нāрод — нāрџџа</p>	<p>Само је у Н-Б забележено: нāрџџā.</p>	<p>Као код Даничића.</p>
<p>нā сијџџу, нā рāмџџу</p>	<p>П-Др: у злāиџџу, у мџсу = = џ мџсу; О: мџсу = нā мџсу</p>	<p>Само је у М забележен један једини пр. словџиџу, али то „може бити и хапакс“.</p>
<p>а) рџбра — рџбāрā — рџбрима, — сџла; б) рџбро — рџбāрā — рџбрима, — сџла</p>	<p>Пљ: сџла — сџлā — сџлима, рџбра — рџбāрā — рџбрима; Н-Б: рџбāрā; П-Др: сџла — сџлā — сџлима, рџбра — рџбāрā; О: сџло — сџлā — сџлима, рџбро — рџбрā — рџбрима</p>	<p>сџла — сџлā — сџлима</p>
<p>нā врāиџа на врāиџа низ лџџа низ лџџа врāиџима</p>	<p>Пљ: ирџд врāиџима = за врāиџима, низ лџџа = на лџџима; П-Др: ирџд врāиџа, низ лџџа; О: зā врāиџа = за врāиџа, низ лџџа = низ лџџа</p>	<p>Ср: нā лџџи = на лџџима; М, Кол: врāиџима; Тр: нā врāиџа = врāиџима</p>

горобилски	источнохерцеговачки	североист. млађи н. ш.
<i>ћебѣѣа — ћебѣѣа —</i> <i>ћебѣѣима</i>	<i>ћебѣѣа — ћебѣѣа</i>	<i>увѣѣа — увѣѣима</i>
ген. пл. <i>рѣкѣ,</i> <i>ндгѣ</i>	Пљ: <i>рѣкѣ, ндгѣ;</i> П-Др: <i>рѣкѣ (рѣкѣ),</i> <i>ндгѣ;</i> О: <i>рѣкѣ = рѣка,</i> <i>ндгѣ = ндга</i>	Ср: <i>рѣкѣ = рѣку, ндгѣ</i> <i>(ндгу);</i> М: <i>рѣкѣ, ндгѣ;</i> Кол: <i>рѣкѣ = рѣкѣ;</i> Тр: <i>рѣкѣ, ндгѣ</i>
<i>млад — млада — млада</i>	<i>бѣс — бѣса — бѣсо</i>	<i>сив — сива — сиво</i>
<i>ндѣ — ндѣо — ндѣи</i>	Пљ: <i>ндѣ,-о, -и;</i> П-Др, О: <i>ндѣ-ндѣо-ндѣи;</i> П-Др, О, Пљ: <i>мѣк-</i> <i>-мѣко - мѣки;</i> П-Др, О: <i>бисѣар — бис-</i> <i>ѣро — бисѣри;</i> Н-Б: <i>мѣк, -о, -а</i>	Као код Даничића, тј. = = горобилском.
Изразита експанзија акц. типа: <i>љуѣи</i> и сл.	Ове појаве нема у овим источнохерц. говорима.	Као у Горобилју.
ген.-ак. <i>мѣнѣ, ѣѣбѣ, сѣбѣ</i> — <i>кѣд мѣнѣ;</i> дат.-лок.: <i>мѣне, ѣѣбе, сѣбе;</i> нема преношења акц. на про- клитнику: <i>на мѣне</i>	Пљ: <i>мѣнѣ (мѣне) — кѣд</i> <i>мѣнѣ — ѣѣред мѣнѣ;</i> П-Др: <i>мѣне — на мѣне —</i> <i>ѣѣред мѣне;</i> О: <i>мѣне — на мѣне —</i> <i>иза мѣне;</i> Н-Б: <i>мѣне = мѣне;</i> дат.-лок.: Пљ: нема пре- ношења акц. на прокли- тику; П-Др: <i>ѣ сѣбе—ѣрѣма</i> <i>сѣбе.</i>	ген.-ак. <i>мѣнѣ, ѣѣбѣ сѣбѣ</i> — <i>кѣд мѣне;</i> само у зап. Ср и зап. М и: <i>мѣне —</i> <i>кѣд мѣне.</i> Нема преношења акц. у дат.-лок. кад гла- си <i>мѣни.</i>
<i>ѣн</i>	Само је у П-Др: <i>ѣн,</i> иначе — <i>ѣн.</i>	<i>ѣн</i>
<i>ѣвѣј (ѣви) — ѣвѣг(а)</i>	П-Др: <i>ѣвогѣ;</i> О: <i>ѣвѣј, ѣд ѣвогѣ</i>	<i>ѣвѣј = ѣвѣј;</i> Тр: <i>ѣвѣј (ѣвѣј)</i>

горобильски	источнохерцеговачки	североист. млађи н. ш.
<i>jědnōg (a)</i>	Пљ, П-Др: <i>jědnōga</i> = <i>jědnōga</i>	<i>jědnōg (a)</i>
<i>īřvī (īřvi)</i>	Пљ, Н-Б: <i>īřvī</i> = <i>īřvī</i> ; П-Др: <i>īřvī</i>	Кол, Тр: <i>īřvi</i> ; Ср, М: <i>īřvi</i> = <i>īřvī</i>
<i>сѣдмī (сѣдми), ѡсмī (ѡсми)</i>	Пљ, П-Др: <i>сѣдмī, ѡсмī</i> ; Н-Б: <i>сѣдмī, ѡсмī</i>	<i>сѣдми, ѡсми</i>
<i>двоѡица</i>	П-Др: <i>двоѡица</i> = <i>двоѡица</i> ; Н-Б: <i>чеѡвѡрица</i>	<i>двоѡица</i>
<i>донѡјѣѡи = ѡѡнијѣѡи</i>	Пљ: <i>донѡјѣѡи</i> = <i>ѡѡнијѣѡи</i> ; П-Др: <i>ѡѡнијѣѡи</i> = <i>ѡнијѣѡи</i>	Ср, М: <i>ѡѡнѣѡи (ѡнѣѡи)</i> ; Кол: <i>ѡѡнѣѡи</i> = <i>ѡнѣѡи</i> ; Тр: <i>ѡѡнѣѡи</i>
<i>умријѣѡи = ѡмријѣѡи</i> ; без префикса: <i>мријѣѡи</i>	Пљ: <i>умријѣѡи</i> = <i>ѡмријѣѡи</i> ; Н-Б: <i>мријѣѡи</i> ; П-Др: <i>ѡѡмријѣѡи (ѡѡмријѣѡи)</i> ; О: <i>ѡмријѣѡи</i>	Ср, М: <i>ѡмрѣѡи (умрѣѡи)</i> ; Кол: <i>ѡмрѣѡи = узѣѡи</i> ; Тр: <i>ѡмрѣѡи</i> (без префикса: <i>мрѣѡи</i>).
<i>ѡѡѡѡѡ (ѡѡѡѡѡ), ѡѡѡѡ (ѡѡѡѡ)</i>	<i>ѡѡѡѡ</i> = <i>ѡѡѡѡ</i> и сл.	<i>ѡѡѡѡ</i> = <i>ѡѡѡѡ</i> и сл. Кол: <i>ѡѡѡѡ (ѡѡѡѡ)</i>
<i>ѡѡѡ, ѡѡѡ</i>	Пљ: <i>ѡѡѡ</i> ; П-Др: <i>ѡѡѡ</i> = <i>ѡѡѡ</i>	<i>ѡѡѡ</i> Кол: <i>ѡѡѡ (ѡѡѡѡ)</i>
<i>ѡѡѡѡѡѡѡ</i>	Н-Б, П, О: <i>ѡѡѡѡѡѡѡ</i> ; Др: <i>ѡѡѡѡѡѡѡ</i>	Ср, М: <i>ѡѡѡѡѡѡѡ (ѡѡѡѡѡѡѡ)</i> ; Кол, Тр: <i>ѡѡѡѡѡѡѡ</i>
<i>ѡѡѡѡ</i>	Н-Б: <i>ѡѡѡѡ</i> = <i>ѡѡѡѡ</i> ; О: <i>ѡѡѡѡѡѡѡ</i>	<i>ѡѡѡѡ</i>
<i>ѡѡѡѡ, ѡѡѡѡѡѡѡ, ѡѡѡѡѡѡѡ</i>	Н-Б: <i>ѡѡѡѡѡѡѡ</i> ; П-Др: <i>ѡѡѡѡѡѡѡ</i> = <i>ѡѡѡѡ</i>	<i>ѡѡѡѡ, ѡѡѡѡѡѡѡ, ѡѡѡѡѡѡѡ</i>

горобилски	источнохерцеговачки	североист. млађи н. ш.
учињено	Пљ, П-Др: учињена	учињена
йечемо, йечѣйе	йечемо, йечѣйе; само у О: йѣчемо	йечемо, йечѣйе
имáмо, ломíмо, копáмо и сл.	Пљ: имáмо, копáмо, чи- пáмо и сл. П-Др: жели́мо = жєлі́мо; О: жєлі́мо	имáмо, копáмо, чи́пáмо и слично
исйечѣ, дòведѣм, исй.лейѣм;	Пљ: исйечѣм (ретко: ой- лейѣмо); П-Др: исйечѣм; О: исйѣчем	Ср: забòде (дòведу); М, Тр: исйѣчѣ; Кол: дòведѣм = дòведѣи
дòнесѣм, дòнесѣмо	Пљ, П-Др: дòнесѣм; О: донѣсем	Ср, М: донѣсѣм (дòнесем); Кол, Тр: донѣсѣм = дò- несѣ се
йдѣм — идѣмо	Пљ, П-Др: йдѣм, идѣмо йдѣмо	йдѣм = йдѣм; Тр: йдѣм
дòђе́м (дòђѣ́м), дòђе́мо	П-Др: дòђе́м	нађе́ = йдѣ́мо Ср: дòђе́м
дòзовѣ́м	Пљ, П-Др: дòзовѣ́м; О: дозовѣ́м	М, Кол: йòзовѣ́ = йòзовѣ́; Тр: дòзовѣ́м
вјенчáвајѹ	П-Др: йййчáјѹ (йййчáјѹ), зáйййчáјѹ; Н-Б: вјенчáвајѹ	сйрѣмајѹ
жсйвй́мо, ййрѣсѣ́мо	П-Др: жсйвй́мо жсйвй́мо Н-Б: ййрѣсѣ́мо ййрѣсѣ́мо	жсйвй́мо
зáвйрй́м, ййрвй́рй́м	Само је у О: зáвйрй́м.	Таквог акцента нема у овим говорима.
зáжє.пíмо = ййрйдржѣ́й	Пљ: йòжє.пíм (ййрйдржѣ́й) О: зáжє.пí	Ср, М: задржѣ́й = задржѣ́и

III. МОРФОЛОШКЕ ОСОБИНЕ

горобилски	источнохерцеговачки	североист. млаћи н. ш.
лúčом, — њáњевима	ИХ: учийѣљом (учийѣљем), — нѡжови/нѡжсеви; П-Др: крáљом (крáљем), — к. ључеви; Н-Б: мáчем/мáчом	М: кѡњѡм — áрњеви (áр- њови); Кол: вáшрáљом (крáљем); Тр: кѡњом, — мáшеви (јáрцови)
инстр. сг.: њуѡм	ИХ: њуѡем (њуѡом); Н-Б: њуѡем	њуѡом
ген. пл. мјесѣцѡ	ИХ: мјесѣцѡ; Н-Б: мјесѣцá/мјесѣцѡ	ген. пл. месѣци
Бѡжсо, ген. сг. Бѡжса адј. Бѡжово	ИХ: Јѡво — Јѡва — Јѡву (Јѡво — Јѡвѣ — Јѡви) П-Др, Н-Б: Јѡво — Јѡва — Јѡву; Јѡвов	Тр: Дрáго — Дрáгѣ; Дрáжин; М: Бѡжса — Бѡжѣ (у Бадовинцима чешће: Бѡжсо — Бѡжѣ; Бѡжѡн; ређе: Аѡа — Аѡѣ); Кол: Сѡма — Сѡмѣ (спо- родично Јѣфѡо — Јѣфѡа)
имена типа: Вићѣнѡиѡје		имена типа: Вићѣнѡиѡја
Суфикс -ин чува се у синг.: чѡбанин.	ИХ: Суфикс -ин губи се у неким именицама и у сг.: ѡјгане, чѡбан.	Суфикс -ин чува се у сг.: чѡбанин.
ном. сг. вѣче (ср. р.) ген. сг. вѣчери (ж.)	ИХ: ном. сг. вѣчѣ ген. сг. вѣчѣра/ ном. сг. вѣчѣр, ген. сг. вѣчѣри	М, Тр: ном. сг. вѣче, ген. сг. вѣчѣра
пл. јáја — јáјѡ	П-Др: јáја	М, Тр: јáја — јáјѡѡ
вок. сг.: Љѡбиѡѡ	ИХ: вок. сг. Љѡбиѡѡ/Мѡ- лиѡѡ; П-Др: Сѡѡнѡѡѡ; Н-Б: Мѡлиѡѡ	вок. сг. Мѡлиѡѡ

горобиљски	источнохерцеговачки	северноист. млађи н. ш.
У ген. пл. именица <i>а</i> -основе врло је обичан и чест наставак <i>-и</i> .	ИХ: Ген. пл. именица <i>а</i> -основе има готово доследно наставак <i>-а</i> . П-Др, Н-Б: Није забележен наст. <i>-и</i> у ген. пл. именица <i>а</i> -основе.	М, Тр: Чест је нас. <i>-и</i> у ген. пл. именица <i>а</i> -основе. Кол: У ген. пл. именица <i>а</i> -основе недоследно се шири нас <i>-и</i> .
<i>нађе</i>	ИХ: <i>нађи, нађима</i> П-Др: <i>нађи/нађе</i>	М: <i>нађуве</i> ; Тр: <i>нађе</i>
инстр. сг. са <i>ма̀си́и</i> , с <i>к̀рви</i>	ИХ: <i>са крви (к̀рвљу)</i> ; Н-Б: <i>к̀рви — к̀рвљу</i> ;	М: <i>ма̀шћом = глађу</i> ; Кол: <i>са џеви — з глађу — нађом</i> ; Тр: <i>ма̀си́и = ма̀шћу = ма̀шћом</i>
дат. сг.: <i>ме́не, ње́бе, се́бе</i>	ИХ: <i>ме́ни, ње́би, се́би</i> , (према Ц. Г. и: <i>ме́не, ње́бе, се́бе</i>); П-Др: <i>ме́не, ње́бе, се́бе</i> ; Н-Б: <i>ме́не — ме́не</i>	М: <i>ме́ни, ње́би</i> (спорадично: <i>ме́не, ње́бе</i>); Кол: а) <i>ме́ни, се́би</i> , б) <i>ме́не</i> ; Тр: <i>ме́ни, ње́би</i>
енкл. дат. <i>ви (да ви ка́жем)</i> , али <i>нам</i>	ИХ: енкл. дат. <i>ви</i> , али <i>нам</i> ; П-Др: <i>си́ремила сам ви ужи́ну</i> , али <i>нам</i> ; Н-Б: енкл. дат. <i>ми, ви</i>	Тр: енкл. дат. <i>нам, вам</i>
<i>њ́бњм, се́бњм</i>	П-Др: <i>ми́ом — са ми́ом, ње́бњм — за ње́бњм</i>	М, Тр: <i>њ́обом (њ́ебњм) се́обом (се́њбњм)</i> Кол: постоје облици инстр. сг. типа: <i>за ње́бњм</i> .
<i>Јџањда́н</i> , — <i>ко̀миши́нски (ра̀кџи́ски)</i>	П-Др: <i>иза Ни́коља-дне́, — ко̀миши́скџ, ра̀кџи́скџ</i>	М, Тр: <i>Јџањда́н — а̀рми́нски</i> ; Кол: <i>Лу́чињда́н, — а̀у̀с-џри́нски — шума̀дџског</i>
<i>ви́и.џи</i>	ИХ: забележено је: <i>ви́и.џи</i>	М, Тр: <i>ви́и.џи</i> ; Кол: <i>висџи́и/ви́и.џи</i>
<i>џџн = џџи (џџџн)</i>	ИХ: <i>џџџн (џџн)</i> ; П-Др: <i>џџџн</i>	М, Тр: <i>џџн</i> и <i>џџџн</i> ; Кол: <i>џџџн</i>

горобильски	источнохерцеговачки	североист. млађи н. ш.
њин	ИХ: њихов/њихов; П: њиов, Др: њин/њин	М: њдов, њџе, њдовој и њин; Кол: њин; Тр: њдов и њџе
вакѝ, какѝ, ѝаѝкѝ	ИХ: какав/ѝаѝкѝ/онаѝкѝ; П-Др: вакѝ, какѝ, ѝаѝкѝ	какаџе/какѝ
чеѝири, — једанѝс, шеѝѝи	ИХ: чеѝири, — једанѝс — шеѝѝи;	чеѝири, — једанѝс, — шеѝѝи
1. л. сг. през.: мѝгу (ретко: мѝжем)	ИХ: мѝгу (мѝжем, мѝрем); Н-Б: мѝгу	М, Тр: мѝгу = мѝжем = = мѝрем; Кол: мѝжем
чуџајѝ	П-Др: ѝиѝајѝ/ѝиѝајѝ	М: ѝграјѝ/ѝграџе Тр: ѝграјѝ се Кол: -ајѝ (Дивци: -ајѝ/ -аје)
уѝмиѝ, разуѝмиѝ (1х ра- зуѝму)		разуѝму
ѝраџѝ, најлаџѝ	ИХ: мѝсѝ; Н-Б: дѝносѝ (каткад)	М: мѝсѝ (мѝсе), дѝну; Тр: баџе (мѝлау), дѝѝу, Кол: мѝсѝ/ѝуѝу
Имперфекат у процесу губљења; сачуван само код најфреквентнијих глагола.	Имперфекат у живој упо- треби.	Имперфекат се скоро потпуно изгубио.
1. л. пл. аор: дѝдѝсѝмо	ИХ: оѝѝѝосѝмо; П-Др: одѝсѝмо; Н-Б: дѝсѝмо	дѝоѝсѝмо/дѝѝосѝмо
дѝѝи ѝу, наѝи ѝу (сѝиѝѝе, оѝѝѝѝе)	ИХ: дѝѝе; П-Др: ѝѝу и сл.	дѝѝе и сл.
ѝи, сѝиѝ	ИХ: ѝбѝиѝ; П-Др: сѝи;	М, Тр: ѝиѝ, наѝиѝ се;

горобиљски	источнохерцеговачки	североист. млађи н. ш.
<i>йџвай̄и</i> , — <i>џвењен</i> (чешће: <i>жџњен</i>), <i>сашивена</i> , <i>саљевето</i>	ИХ: <i>йџвайн̄</i> (<i>йџвай̄и</i>), — <i>навијен</i> (<i>сџвија</i>); П-Др: <i>ндџӣи</i> , — <i>сџвен</i> / <i>сџвӣи</i>	М: <i>нџвай̄и</i> = <i>баџан</i> , <i>лџм-</i> <i>љен</i> (<i>склџнӣи</i>); Тр: <i>добивен</i> = <i>џбџӣи</i> , <i>са-</i> <i>кривен</i> ; Кол: <i>йџайкџн̄/йскоџӣа</i> , <i>џжењен̄и</i> , — <i>йокривџна</i>
Гл. прилог садашњи при- лично је редак.	ИХ: Глаголски прилог садашњи је „обичан“.	М, Тр: У употреби је гл. прилог садашњи. Кол: Об- лици гл. прилога садаш- њег „могу се покатишто срести“.
Нема гл. прилога прош- лог.	Нема гл. прилога прошлог (сачуван само у изр.: <i>йамо</i> <i>њџму рекав(ши)</i> — П-Др, <i>џнамо њџму рџкав(ши)</i> —ИХ)	Нема гл. прилога прош- лог. Само је у Тр забеле- жено: <i>сӣшџвӣи</i> .
<i>изићи</i> = <i>изаћи</i>	П-Др: <i>изӣиџ</i> / <i>изӣиџ</i>	М, Тр: <i>изаћи</i> = <i>изићи</i> ; Кол: <i>изићи</i> (много ређе: <i>џ'изџџем</i>)
<i>навџзене</i> / <i>донџшен</i>	П-Др: <i>вџзен</i> / <i>йреџшен</i>	М, Тр: <i>извџзене</i> , <i>донџ-</i> <i>шен</i> и сл.
<i>йџчџ</i> , <i>вџчџ</i> и сл.	П-Др: <i>довџку</i> , <i>йџку</i>	<i>вџчџ</i> / <i>йџџку</i>
<i>сӣџџӣи</i> (1х <i>увџчи</i>)	ИХ: <i>исџџчи</i>	М: <i>вџчи</i> ; Тр: <i>йџџџӣе</i>
<i>лџгнџ</i> = <i>сџдџ</i>	ИХ: <i>срџџџем</i> / <i>срџџџџем</i>	М: <i>лџгнџ</i> , <i>сџднџ</i> (<i>не џрџчџ</i>); Кол: <i>сџднџ</i> (<i>џрџчџ</i>); Тр: <i>лџгнџ</i> , <i>сџднџ</i>
<i>сӣџсӣӣи</i>	ИХ: <i>сӣџсӣӣи</i>	М: <i>сӣџсӣӣи</i> = <i>сӣџсӣӣи</i> ; Тр: <i>сӣџсӣӣи</i> ;
<i>йџкџм</i> , <i>йџку</i>	ИХ: <i>йџкџџем</i> / <i>чџм</i> / <i>йџкџм</i> ; П-Др: <i>чџм</i> , <i>чџ</i> ; Пљ: <i>йџкџм</i> , <i>йџкџи</i>	М: <i>йџкџм</i> ; Тр: <i>йџкџ</i> (<i>чџм</i>); Кол: <i>йџзачџ</i> , <i>йџзачџ</i>
<i>йџӣӣџ</i>	ИХ: <i>йџӣӣџ</i> / <i>йџӣџем</i>	М, Тр: <i>йџкџ</i> = <i>йџӣӣџ</i> = = <i>йџӣџџ</i> ; Кол: <i>зџӣӣӣџем</i> / <i>йџӣџу</i>

горобиљски	источнохерцеговачки	североист. млађи н. ш.
<i>дам</i> (<i>дáдѐм</i>), <i>знáм</i> (<i>знáдѐм</i>)	П-Др: <i>знáју</i> (<i>знáдү</i>)	<i>дам</i> = <i>дáдѐм</i> , <i>знáм</i> = <i>знáдѐм</i>
<i>и́лдишиџ</i> , <i>и́ршииџ</i>		<i>мљдише</i> , <i>и́ршише</i>
<i>кршиџен</i>	П-Др: <i>крићен/криџен</i>	М: <i>зáйушићен</i> , <i>крићџење</i> = = <i>кршиџен</i> , Кол: <i>дйршиџена</i> , Тр: <i>кршићен</i>
<i>вдлџм</i>	ИХ: забележено и: <i>вдљу</i> П-Др: <i>вдлџм</i> (<i>вдљу</i>)	М, Тр: <i>вдлџм</i> = <i>вдлџм</i> ; Кол: <i>вдлџм</i>
инф.: <i>бјџсаџи</i> , императ.: <i>бјџси</i> итд.	П-Др: <i>бјџсаџи</i> , императ.: <i>бјџси</i>	М: <i>бџсаџи</i> = <i>бџгаџи</i> ; Кол: <i>бџсаџи</i> (<i>бџга</i>), Тр: <i>бџсаџи</i> (<i>бјџсаџи</i> , <i>бјџсаџи</i>) = <i>бџгаџи</i> (<i>бјџ-</i> <i>саџи</i>)
<i>ћуџаџи</i> (<i>шућейи</i>)	П-Др: <i>шућейи</i> , <i>шуџџм</i>	<i>ћуџаџи</i>
<i>блдџм</i> (<i>блдиџм</i>)	ИХ: <i>бүдџм</i> (у Борчу и <i>блдиџм/блдиџм</i>); П-Др: <i>блдџм/блдиџм</i>	М: <i>бүде</i> = <i>бүдне</i> = <i>блдне</i> = <i>блде</i> = <i>блне</i> ; Кол: <i>бүдџ</i> / <i>блдне</i> / <i>блде</i> Тр: <i>бүдџ</i>
<i>загрáђуџм</i> , <i>дáрујү</i> = <i>дa-</i> <i>ривајү</i>	ИХ: <i>нарџујү/изнџкџвá</i> Н-Б: <i>и́дзнáвáм</i>	М: <i>дочџкуџџм</i> = <i>изгрá-</i> <i>ђивá се</i> ; Тр: <i>зáйисуџџџ</i> , <i>загрáђујү</i> , <i>дáруџү</i>

IV. КОМЕНТАР ТАБЕЛА

486. Приложене табеле показују однос горобиљског говора према источнохерцеговачким, с једне стране, и североисточним млађим новоштокавским говорима, с друге стране.

487. Једне говорне особине повезују горобиљски говор са источнохерцеговачким, друге са североисточним млађим новоштокавским говорима. Известан је број особина заједнички за све ове говоре.

488. Из табела се, као најрелевантније, могу извући ове особине.

А) Прозодијске особине

а) *Горобиљски говор* :

1) Постоји скраћивање Даничићевих неакцентованих дужина у извесном броју категорија, али мањем него у североисточним млађим новоштокавским говорима.

2) а) Јавља се дужина у гл. типа: *вучѐм*.

б) Код гл. чија се презентска основа завршава на *је* постоји однос *чүѐм* : *крй^јѐм*.

3) Постоје дужине типа: *бѣрѣма*, — *ка. њав*, *ћѣйѣс[и]*; али је *гйнуѣи*, *лйѣсайи*, *йѣуиѣи* и сл.

4) Дуљење вокала пред сонантима постоји у већем броју категорија него код Вука и Даничића и осталим источнохерцеговачким говорима, али у мањем него у североисточним млађим новоштокавским говорима.

5) Недоследно је дуљење типа: *здрѣв. ње*, *јѣрѣа* (*сйрѣнка*).

6) Недоследно је дуљење типа: *гвѣжѣ* (*гвѣжѣ*), — *йрѣиѣ*, али је оно заступљеније него у источнохерцеговачким говорима.

7) Нема скраћивања дугог вокалног *р*.

8) Код заменица постоји однос: *мѣнѣ* — *кѣд мѣнѣ* — *йѣред мѣнѣ*.

9) Постоји преношење типа: *о(ѣ) двѣ брайѣа ѣѣа*.

10) Именице типа *йѣнѣ* имају множину углавном као код Даничића.

11) Ном. пл. именице *вијѣнаѣ* гласи: *вијѣнци*.

12) Ген. пл. именице *нѣрод* гласи: *нѣрѣда*.

13) Лок. сг.: *нѣ сијѣну*.

14) Јавља се метатонијски акц.: *нѣ врѣйѣа*.

15) Ген. пл. т.: *карлйѣа*.

16) Придевски акценат: *нѣв* — *нѣва* — *нѣво*.

17) Придеви са силазним акц. добијају у овом говору врло често кратки узлазни акц. у одређеном придевском виду (*љѣйѣѣа*, *лѣднѣа*, *мѣкѣй*, *йѣдснѣй*).

18) Инфинитивни акценат *дѣћи* и сл.

19) У акц. гл. прид. радног нема разлике између м. р. и ср. р. сг., с једне, и ж. р. сг., с друге стране (*йѣдѣла*).

20) Ове разлике нема ни у гл. прид. трпном (*йѣдѣйѣа*).

21) Акц. гл. придева трпног типа: *вѣзен*, *-а*, *-о*.

22) Акц. презента: а) *комѣмо*; б) *скйѣајѣу*; в) *йѣрѣсѣмо*; г) *йѣрдѣфрим*.

б) *Источнохерцеговачки говори*:

1) Нема позиционих скраћивања Даничићевих неакцентованих дужина.

2) Кратки су наставци у категоријама т.: а) *īrēsēm*; б) *kūjem*.

3) Дужине т. *krūškāma*, — *gārāv*, *grīvāsī*, — *vēnūīti*, *gūzdāīti*, *būīīīti*, али се оне не јављају доследно у свим говорима (у Ортијешу их, на пример, нема уопште).

4) Дуљење пред сонантима није захватило тако велики број категорија као у горобилском говору.

5) Недоследно дуљење типа: *zdrāvље = zdrāvље*.

6) Недоследно дуљење типа: *grōjђе = grōjђе*.

7) Нема скраћивања дугог вокалног *r*. Само је у О: *črkva (črkva)*.

8) Акц. односи:

а) *mēnē — dō mēnē — īdred mēnē* (Пљ);

б) *mēne — dō mēne — īsīred mēne* (П-Др);

в) *mēne — nā mēne — isīrēd mēne* (О).

9) Постоји преношење акц. типа: *dvāēs kūhā*.

10) Множински акц. *sīānovi*, али он није доследан у свим говорима.

11) Ном. пл. *lānci* и сл.

12) Ген. пл. именице *nārod* гласи: а) *nārōdā* — Н-Б; *nārōdā* — сви остали говори.

13) Лок. синг. у *mēsu = ū mēsu* (П-Др, О).

14) Метатонијски акц.: *zā vrāīti*.

15) Ген. пл. типа: а) *vārničā* (Н-Б); б) *vārničā* (остали говори).

16) Придевски акц. *nōv — nōva — nōvo*.

17) Нема експанзије акц. типа *mēkī*.

18) Инфинитивни акц.: а) *dōhi* (Пљ, П-Др); б) *dōhi* (О, П-Др).

19) Акц.: *īrōdāla, -o*.

20) Акц.: *īdčēti, -o*.

21) Акц. гл. прид. триног т. *īrēsēn, īrēsēna, -o*. У П-Др још и: *zamīēn, -a, -o*.

22) През. акц.: а) *koīāmo/kōīāmo*; б) *īīīajū* (Н-Б, П-Др; у П-Др ређе *īīīajū*); в) *živīmo = živīmo*; г) *zāvīrīm* (О), *zāvīrīm* (остали).

в) *Североисточни говори*:

1) Скраћују Даничићеве неакцентоване дужине у извесном (већем него у Горобилу) броју категорија.

- 2) Дуг је наставак у категоријама типа: а) *īrécēm*, б) *čūjēm* и сл.
- 3) Одсуство у већини говора дужина у категоријама типа: *кў-ћāма — гдрāv, кийњāсий, — вєнўиши, слўшāиши, мїслииши*.
- 4) Јавља се дуљење пред сонантима у читавом низу категорија, већем него у Горобиљу.
- 5) Заступљено је дуљење типа: *Тўрци*.
- 6) Заступљено је дуљење типа: *грѡжђе*.
- 7) Не скраћују дуго вокално *р*.
- 8) Однос *мєнє — кѡд мене* (на западном рубу: *мєне — кѡд мене*).
- 9) Одсуство преношења акцента типа: *дваєс кўћā*.
- 10) У множини именица т. *сийриц* владају више-мање Даничићеве прилике.
- 11) Ном. пл. *вєнци*. Једино је у Тр: *вєнци*.
- 12) Ген. пл. *нāрѡда*.
- 13) Лок. сг. у *мєсу*.
- 14) У већини говора одсуство метатонијског акц. *нā врāиша*. Тај се акц. јавља у Тр, а у Војводини је везан за архаичне облике инстр. и лок. пл. (*на јєднїм врāиши*).
- 15) Ген. пл. *вāрнїца*.
- 16) Придевски акц. *нѡв, -а, -о*.
- 17) Експанзија акцента типа: *блāгā* и сл.
- 18) Инфинитивни акц. *дѡћи* и сл. У Кол спорадично *їрєћи*.
- 19) Акц. *їрѡдāла, -о*.
- 20) Акц. *їдчєиша, -о*.
- 21) Гл. прид. трпни типа *їрєсен, -а, -о*.
- 22) Презентски акц.: а) *коїāмо*; б) *їиїају*; в) *жївїмо*; г) *завїрїм*.

489. Ако се упореде прозодијске особине горобиљског говора са прозодијским особинама ових двеју група (источнохерцеговачком и североисточном), видеће се:

а) да се горобиљски говор потпуно слаже с источнохерцеговачким говорима у особинама наведеним под бр. 9, 14, 19, 20 (укупно 4); делимично се с њима слаже у особинама под 2б, 3, 5, 6, 7, 8, 12, 15, 18, 22а, 22г (укупно 11); потпуно се разлизи у особинама под бр. 1, 2а, 4, 10, 11, 13, 16, 17, 21, 22б, 22в (укупно 11);

б) да се горобиљски говор са североисточним говорима потпуно слаже у особинама под 2а, 7, 10, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22а, 22б, 22в (укупно 15); да се с њима делимично слаже у особинама 1, 2б, 3, 4, 5, 6, 8, 11 (укупно 8), а потпуно разлизи у особинама под 9, 14, 22г (укупно 3);

в) да се у 2 од 4 особине у којима се гор. говор потпуно слаже са источнохерцеговачким говорима горобиљски говор са североисточним говорима разликује потпуно (9, 14).

г) да се у 2 од 4 особине у којима се гор. говор са источнохер. слаже потпуно и са североисточним слаже потпуно (19, 20);

д) да се у 1 од 11 особина у којима се делимично слаже с источнохерцеговачким горобиљски говор потпуно разликује од североисточних (22г);

ђ) да се у 5 од 11 особина у којима се гор. говор делимично слаже с источнохерц. са североисточним слаже потпуно (7, 12, 15, 18, 22а);

е) да се у 5 од 11 особина у којима се гор. говор делимично слаже са источнохерц. и са североисточним делимично слаже (26, 3, 5, 6, 8);

ж) да се у 9 од 11 особина у којима се горобиљски и источнохерц. разликују потпуно, горобиљски и североисточни слажу потпуно (2а, 10, 13, 16, 17, 21, 22а, 22б, 22в);

з) да се у 2 од 11 особина у којима се горобиљски и источнохерц. разликују потпуно гор. и североисточни слажу делимично (1, 11);

и) да се ни у једној од 11 особина у којима се гор. и источнохерц. разилазе потпуно горобиљски и североисточни не разилазе потпуно.

490. Б) Фонетске особине

а) Горобиљски говор :

1) Ијекавска замена јата.

2) *ǰrǃ* - > *ǰre*- (сасвим ретко *ǰри*-); нема замене *ǰри*- са *ǰре*- (врло ретки примери су, очито, иновације).

3) Дат.-лок. сг. *мене*, *шѣбе*, *себе*.

4) У наставцима придевско-заменичке промене старије генерације имају *-ије*, млађе *-и*.

5) *вдљейи*; — *виђела*.

6) *гнијѣздо* (*гњѣздо*).

7) *сѣкира* (ретко *сикира*).

8) *ђе*.

9) *лани*.

10) Консонант *x* се или потпуно изгубио или је у различитим позицијама замењен другим гласовима.

11) 1. л. сг. аор. *радик* и сл.

12) Сугласник *ф* најчешће је замењен сугласником *в* или се напредо употребљавају ликови са *в* и *ф*.

13) *мѣжеш*, *мѣже*.

14) **stj* (и сл.) > *шиј*.

в) *Североисточни говори*:

1) Екавски говори. Само је у Тр слободна мешавина екавизма и ијекавизма.

2) Честа је замена *ѵрѣ-* са *ѵри-* и *ѵри-* са *ѵре-*.

3) Дат.-лок. сг. *мѣни*, *ѵдѣи* (само у М и Кол ређе: *мѣнѣ*, *ѵдѣѣ*).

4) Наставци меке промене у придевско-заменичкој промени.

5) *вѵдѣѵи/вѵдиѵи*; — *вѵлела/сѣдила*.

6) *гњѣздо* — Тр; *гњѣздо* = *гњѣздо* — остали говори.

7) *сѵкира* = *сѵкера*.

8) *ди* (*де*); — у Тр *ђе*.

9) *лане/лани*.

10) Губи се глас *х*.

11) I. л. сг. аор. *дѵѵѵо*.

12) У већини случајева место *ѣ* долази *в*.

13) Постоји и лик *мѵрѣ*.

14) **stj* (и сл.) > *шѵ*.

15) Ново јовање као у стандардном језику.

16) Најновије јовање јавља се спорадично у М и Кол. У Тр се јотује *л*, *н*; *д*, *ѵ* (али *ѵ* недоследно), а не јотују се: *з*, *с*; *ѵ*; *б*, *в*, *м*, *ѵ*.

17) *лѵстѵ/јѣдѵнѣс*.

18) *знѵш/нѣдѵи*.

19) *-вљ-/-љ-*.

20) *ѵѣдне*.

21) *брѣз* (*ѵрѣз*).

491. Ако, занемарујући при том маргиналне особине, упоредимо горобилски говор с источнохерцеговачким говорима, с једне стране, и североисточним млађим новоштокавским говорима, с друге стране, видећемо:

а) Да се горобилски говор потпуно слаже с источнохерцеговачким говорима у фонетским особинама наведеним под бр. 1, 2, 5, 7, 8, 9, 11, 14, 15, 16, 17, 18, 20 (укупно 13). Делимично се с њима слаже у особинама под 3 (с црногорским потпуно), 4 (старије генерације потпуно), 6, 10 (с говором православног становништва потпуно), 12 (с говором православног становништва потпуно), 19, 21 (укупно 7). Потпуно се разликује од њих у особини бр. 13 (укупно 1).

б) Да се горобилски говор са североисточним говорима потпуно слаже у особинама под бр. 10, 12, 14 (укупно 3). Делимично се с њима слаже у особинама под: 9, 16, 17, 19, 20, 21 (укупно 6). Са овима се

- 12) а) *вучу/шуку*; б) *вучи* (М), *йџише* (Тр).
 13) *лџну* (*уречу*).
 14) *сиџи* (Тр); *сиџи* = *сиџи* (М).
 15) *шкџм* (М); *шкџ* (*чџм*) (Тр); *џачџ*, *џачу* (Кол).
 16) *џџушџен/кџишџен* = *кџиџе* (М); *кџишџен* (Тр); *џрошџена* (Кол).
 17) *бџџи/бџџи*.
 18) *џџџи*.

493. а) Горобилџски се говор потпуно слаже с источнохерцеговачким говорима у особинама наведеним под бр. 1 (занемарујући спорадично ИХ *Јово* — *Јовџ*), 2 (занемарујући ИХ *Љубице*), 4 (изузимајући Н-Б *ни*), 5, 6, 8 (занемарујући спорадично ИХ *мџрем*), 9, 11, 13, 14, 17 (укупно 11). Делимично се с њима слаже у особинама под бр. 3, 7, 10, 15 (са Пљ се потпуно слаже, с осталима потпуно разликује), 16, 18 (укупно 6). Потпуно се разликује од њих у особинама под 12а и 12б (укупно 2).

б) Са североисточним млађим новоштокавским говорима слаже се горобилџски говор потпуно у особинама под бр. 2, 6 (занемарујући Кол *висџчи*), 13 (укупно 3). Делимично се с њима слаже у особинама: 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12а, 12б, 14, 16, 17, 18 (укупно 12). Потпуно се разликује од њих у особинама под 1, 3, 4, 15 (укупно 4).

в) У 3 од укупно 11 особина у којима се гор. и источнохерц. слажу потпуно и гор. и североисточни се слажу потпуно (2, 6, 13).

г) У 6 од 11 особина у којима се гор. и источнохерц. слажу потпуно, гор. и североист. слажу делимично (5, 8, 9, 11, 14, 17).

д) У 2 од 11 особина у којима се гор. и источнохерц. слажу потпуно, гор. и североист. разликује се потпуно (1, 4), наравно само ако се занемари спорадично Кол *Јџџи* — *Јџџи* и спорадично *мџнџ* (М, Кол).

џ) Ни у једној од 6 особина у којима се гор. и источнохерц. слажу делимично не слажу се гор. и североист. потпуно.

е) У 4 од 6 особина у којима се гор. и источнохерц. слажу делимично и горобилџски и североисточни се слажу делимично (7, 10, 16, 18).

ж) У 2 од 6 особина у којима се гор. и источнохерц. слажу делимично, гор. и североист. се разликују потпуно (3, 15).

з) Ни у једној од 2 особине у којима се гор. и источнохерц. разликују потпуно не разликују се гор. и североисточни потпуно.

и) У обе особине у којима се гор. и источнохерц. разликују потпуно гор. и североист. се слажу делимично (12а, 12б).

494. На основу оваквог поређења најкарактеристичнијих прозодиских, фонетских и морфолошких особина горобилџског говора са одговарајућим особинама источнохерцеговачких говора, с једне стране, и североисточних млађих новоштокавских говора, с друге стране, долазимо до следећих резултата:

а) Горобилски се говор потпуно слаже са источнохерцеговачким говорима у 4 прозодијске особине, 13 фонетских и 11 морфолошких (укупно 28). Са североисточним се потпуно слаже у 15 прозодијских, 3 фонетске и 3 морфолошке особине (укупно 21).

б) Делимично се слаже с источнохерцеговачким у 11 прозодијских, 7 фонетских и 6 морфолошких особина (укупно 24), а са североисточним у 8 прозодијских, 6 фонетских и 12 морфолошких особина (укупно 26).

в) Потпуно се разликује од источнохерцеговачких говора у 11 прозодијских, 1 фонетској и 2 морфолошке особине (укупно 14), а од североисточних у 3 прозодијске, 12 фонетских и 4 морфолошке особине (укупно 19).

г) Горобилски се говор и од источнохерцеговачких и од североисточних млађих новоштокавских говора потпуно разликује само у једној (и то фонетској) особини. То је незаступљеност промене *же > ре* у презн. гл. *моћи* у горобилском говору и заступљеност ове промене и у источнохерцеговачким и у североисточним говорима. Судећи, међутим, по једном писму из 1908. год. и у Горобилу су се раније употребљавали облици типа: *мореш*, *море* и сл.

495. Разуме се да циљ ових упоређивања није био само то да се покаже да је горобилски говор прелазан од источнохерцеговачких ка североисточним млађим новоштокавским говорима. То се могло закључити и на основу географског положаја и историје становништва. Главни циљ ових упоређивања био је да се покаже како је, тј. којим је особинама горобилски говор прелазан између поменуте две групе четвороакценатских млађих новоштокавских говора.

Напомена. Горобилску фонетику и морфологију нисам упоређивао с војвођанским говорима јер их познате њихове специфичности повезују са говорима који нису млађи новоштокавски, што би — у крајњој консеквенци могло значити да би и горобилски говор онда требало упоређивати и са тим другим говорима, а то није циљ овога рада.

ТЕКСТОВИ

Кат сам био ђсам гђдїнā, кат сам трѣбѣ да пѣђем у школу, ђндā је био рат, заратила Аустроуђгарска са нашѣм Србиѣм. И ђндāј свї су ђђерāни, шкѣле су ђстале празне, без учитеља. И ђндāј кад сам јā трѣбѣ да пѣђем у школу, нѣма ко д' учи ђаке, и такѣ сам изѣстѣ у свѣм школовāњу. Како е кѣи дѣлазио такѣ е нас учио, али је свѣ тѣ крѣтко било. Јѣс, за три гђдине, крѣтко. Пѣслѣн је Швāба био три гђдине у Србији. Од тадāј пāнтим, тај мѣј дѣживљај. Кад је Швāба изашѣ, мї смо пѣслѣн ступили на рад, рāдили дѣбро, гѣли ишли, и бѣси ишли, кат сам у школу ишѣ, ја сам нѣсио ђпāнке ипријечане ђпутѣм одѣздѣ. Кѣлко сам то волио што е ипријечано — глѣдāм како шāрā снїјег, како шāрā снїјег, такѣ сам волио. А шта сād, и како е сād, како се ђблāче ђѣца!

И ђндāј смо пѣчѣли рāдити, ђтац нам је јāко стрѣг био и ђпāсан и нагѣнио нас на свѣ. И гѣли и бѣси смо ишли и рāдили смо да данāс ђто нѣшто смо и нашѣј ђѣци скѣћили и ђстаљамо и ђима нѣшта да имајѣ.

Јā сам за време рāта чѣвѣ гѣведа. Ко дијѣте сам чѣвѣ и бјѣжѣ сам од Швāбā з гѣведима у Мїлићево сѣло, звāно мѣсто Мѣкоте — то су јāке шѣме и тѣј смо се склāњали и крїли се да нам Швāба не пѣкупи стѣку. Али је дѣста кѣпио и ђѣрѣ, али смо нѣшта и чѣвали, сакрївали, брāнили. Свѣле е био у рāту. За Свѣла нїшта нїсмо знāли. Ѣн Ѣтишѣ у рат као првā пѣзив, Ѣн је био, мїслим, око осāмнѣста му гђдина бїла. И Ѣн је Ѣтишѣ тāмо, тāмо рāтовѣ, био на Солуну, на солунском фрѣнту. За ђѣгā нїсмо нїшта знāли пѣ-шѣс гђдина дā ли је жїв. Ђѣдо е био кмѣт у ђпштини, био кмѣт, јѣс, Ѣн је био кмѣт, кмѣтовѣ Ѣн и Ѣндā је као кмѣт јāvљѣ кад Ѣђе Швāбе да дѣђу да кѣпѣ стѣку, Ѣн је дѣлазио из ђпштинѣ и цѣлѣме нашѣм свїлаичкѣм крāју, комшилуку јāvљѣ да скрї-вамо стѣку.

Мїловāн је био у служби кѣт Сāмча Шāптовића. Мїловāн је слѣжио стāлно од ђетїњства, стāлно слѣжио и нїкад нїје био кѣт кућѣ. Слѣжио кѣт Сāмча, Ѣн чѣвā Сāмчѣва гѣведа, јā и Мїљка (нāша сѣстра) чѣвамо нāша гѣведа. И мї пѣштїмо ... Ѣн пѣштї ... Ѣн изударā нас и ишћерā нас из нашѣ ђївѣ, а пѣштї Сāмчѣва гѣведа те напāсā у нашѣј ђїви, Ѣн нас изударā и ишћерā нас из нашѣ ђївѣ и угнā Сāмчѣва гѣведа.

... Јѐсте, био се он оженио. Нѐ, за време Швабѐ се он није био оженио, послѐ е он, кад је завршетак Швабѐ, днда е он. Само е била Станка за време Швабѐ и мајка мѐја, и ја, и Мйлован, и Мйлька, а Свѐле у рату ... И Јѐванка, јѐсте и Јѐванка и јадни Радован. Па Радован умрије у четрнестој години, умрије у четрнестој години за време Швабѐ од тифуса. Ондај завладѐ био тифус, шарлак и штѐ ти ја знам. И послѐн, наш је отац послѐн такѐ држѐ, прѐстави, водио рачуна, пѐзио на село, бранио од Шваба и такѐ оставио добар љтисак, стварнѐ е добар љтисак оставио код народа. Он је био признат далѐко. Он само јави и ми клинѐмо у Мѐкоте, звѐнѐ, Мйлићево село, тамо онѐ шуме, знаш, тамо од Крстѐнићѐ, па онѐм долином навишѐ, тѐ су звѐне Мѐкоте. Ту е и курјакѐва днда било. И ми послѐн радили, изашѐ Шваба, дошѐ Свѐле, оженио се Мйлован, Мйлован се оженио и отишѐ јѐпет у Арйље да вѐзи с фиѐкерима, днда није било љута, него возили коњи и фиѐкери. Вѐзио Арйље — Пѐжега кот Страина Зѐчевића. Страин отвори кафану и љзмѐ Мйлована за келера, прѐкинѐ с коњима и Мйлован је научио кот Страина: кѕвар и келер и свѐ е мѐгѕне био. И послѐн он, Мйленка е била овде, рађала љѐцу, и мѕчили смо се бѐгме, мѕчили су се, ја се нисам ни мучио, био сам млад, мене је и додѐвати као љѐтету свѐ, а они су бѐгами ... тѐта е био ѓпасан. Тѐта није давѐ љима љѐба да јѐдѕ, а Мйлован с коњима вѕдѐ пролазѐше и свѐ Бѐжу и ономѐ Срећку остави љѐб код Јѐленке, Јѐленка дѐ криѕћи Мйленки, Мйленка рани љѐцу. Тѐ е, Мирѐ, ѓпасно што послѐ млађи нѐ зна шта е се жртвово родитељ за своју љѐцу. Али, родитељ је дѕжан, а љѐца нису — такѐ се каже. Али, стварнѐ е такѐ било. И дѐста сам љ ја, и преко менѐ је дѐста слѐо, али ја нисам издавѐ код ѓца и мајке, ако су они менѐ вољели.

Кад је завршен рат, ја сам љмѐ око петнѐстину гѐдинѐ, такѐ ... петнѐс-шѐснѐста гѐдина била. Свѐ сам ја до двѐдес гѐдинѐ, чѕвѐ гѐведа, ја сам чѕвѐ гѐведа и од гѐвѐди отишѐ љ вѐјску, ниѐко дрѕти није љшѐ. Тѐ е дндај такѐ било. Ондај су се гѐведа испуштала љзутра и напасѐш, доћераш, затвориш око подне и јѐпѐ љвече пѐшташ. Нѐма ко сад: раниш до подне; пѐсѐ подне или пуштиш или нѐ пуштиш.

Тридѐстѐ сам отишѐ љ вѐјску, триѐс прѐвѐ сам изашѐ ... Осамнѐс мјесѐци. Кат сам дошѐ из вѐјскѐ, дндај сам се оженио, кад је краљ пѐгинѐ. Тридѐсѐт четвртѐ гѐдинѐ он је пѐгинѐ, ја сам се дндај оженио криѕћи, није ниѐкако весѐље било. Отишо ја те е виђѐ и повео, укрѐ е ѓзгѐ.

Мй, пошто смо се подијѐлили од Свѐла, ми смо тѐ учинили, јер није мѐгло вође, трѐбало радне снагѐ. И ка' сам довео Стоју и кад је трѐбало да се вјенчамо, ми смо сѐли у фиѐкер, отишли љ цркву да се вјенчамо, али криѕћи — ниѐко нѐ зна да ли је она млада и ја ... то било забранѐно весѐље дндај, краљ пѐгинѐ ... Онда, кад је краљ пѐгинѐ, за тѐг сѐдам данѐ. Сѐдам данѐ ... трајала е дѕжѐ жалѐс, али сѐдам је данѐ, знаш, ка' сам се ја вјенчѐ. Јѐ довео е, знаш, пѐсѐ сѐдмѐ дан отишѐ на вјенчање. То се није држѐло ко данас — мѐш гѐдину данѐ бити нѐвјенчан, пошто родѐ дијѐте мѐже свѐдба, ја.

И ја сам послѣ службио војску, дошѣ, оженио се, краљ погинѣ, послѣ е гужва била, па е послѣ заратило и ја сам отишѣ на рат.

Свѣле је пио и није шиѣо да ради, а трѣшио млодо. Љубивое е отишѣ на веѣбу пред рат, четрѣсте. Четрѣсте годинѣ, а четрѣс прѣве се заратило. Четрѣс прѣве ударио Нѣмац, бомбардово Београд, а Љубивое позвѣт на веѣбу и тамо е апѣрисан од слијепог пријева и био у Љубљани у болници и нико није пазно на њѣга. Онда било расуло, знаш, четрѣсте годинѣ, а четрѣс прѣве ударио Нѣмац, бомбардово Београд и Љубивое устанѣ на чѣсму, напије се водѣ и тѣј цркнѣ... Због тога. Напије се водѣ и умрѣ. И тѣј останѣ, останѣ ова сирѣтиња вође. Стѣнка идѣ све по авлики (није знала да е Љубивое умрѣ) и виѣче: „О Љубивое — зовѣ Љубивоја — о Љубивое, о Љубивое, ка' њеш ми доћи!“ — тѣшко јој било што е отишѣ на веѣбу, а он био умрѣ. Кад је она говорила он је био умрѣ, кад је депѣша дошла, кад је она звѣла — не знам шта јој се приказивало. Он умрѣ, дође депѣша, Свѣле крѣне за Љубљану, дође тамо, трѣбѣ да продѣ ектѣр земљѣ да доћерѣ свога сѣна, није имѣ срѣства. Тамо није шиѣла држава да га ѣзмѣ нимало у заштиту па да му помогнѣ, па да кукавца ѣтѣд пошалу, ѣстало е цијелог вијека. Остало тамо, ни грѣб му се не зна. И знаш тѣ шта то значи! Е то држава онда није ваљала, е затѣ држава онда није ваљала што војника ѣ свѣм трѣшку не продѣдѣ...

И послѣ Свѣле ѣтѣд дође врѣн ко онѣј чуѣнак. Овде пиѣска, црѣка — Љубивое био добар, Љубивое био најбољи од свиу нас, Николића. И ондај ми се одијѣлили (ми се одијѣлили док је Љубивое био овде), ми се подијѣлимо, ја и Миловѣн крѣнемо радити.

Четрѣсте настѣ рат и ја сам ондај позвѣт у рат. Ми смо отишли, ја сам отишѣ у Чаѣак, то е мој артиљѣрѣски пук био и одѣтле се крѣнемо, Мире, у Краљѣво да бранимо ... од Рѣтарскѣ школе поѣставили топове. Ми смо глѣдали на дурбѣне и на двѣглѣде: тѣнкови преко Камѣњачѣ више Краљѣва горе низ брѣда нѣка, преко Камѣњачѣ онѣ тѣнкови идѣ у Краљѣво, а ми, ми трѣба да ѣтворѣмо сѣндуке да тѣчѣмо ... авиѣни најлазѣ, најлазѣ авиѣни, крѣже, нѣмачки. Ми ѣтворѣмо сѣндук — онѣ пѣксимѣт. Знаш шта е пѣксимѣт био? Пѣксимѣт — рана за војску. А кукурузни ѣѣб, кукурузни ѣѣб, ми добиѣамо, јѣш није Југославиѣа пропала — код Рѣтарскѣ школе у Краљѣву добиѣамо кукурузни ѣѣб за јѣсти.

Нареѣѣње добијемо ... нѣмамо сѣ чѣм. Повѣтамо коѣѣ, шѣс коѣѣа вѣчу јѣдан топ. И ми повѣтамо коѣѣ и врѣтимо се назаѣд у Чаѣак. Поѣѣмо у Чаѣак и у Мрсѣћу најѣћу авиѣни нѣмачки — свѣ покосѣ, ѣставѣ туне, Мире, и коѣѣи, и војска, свѣ покосѣ. Јѣсмо поѣс прѣсли, побѣјгли, свѣ ту изубиѣјашѣ коѣѣ и онѣ што е ѣстало, ми се превѣчѣмо. Свѣ погинѣ војник у канаљу, пѣт минѣти ... послѣ глѣдѣм га: сѣв поцрѣнѣ, не познаѣш кој је.

Ми врѣтимо тѣ топове у Чаѣак. И ондај врѣтимо се вѣмо, кад ми долазѣмо у касѣрну с топовима — кола нѣмачка ... стижу за нама у Чаѣак и комаѣѣнт пука излази пред кола нѣмачка и Нѣмци излазѣ и он се рѣкуѣ с ѣјма, сѣѣда ѣ ѣина кола и ѣде за Крагуѣвац. И ис Крагуѣвца нам даѣ нѣко нареѣѣње, а ми ѣстаѣмо ко сирѣтиња и плѣчѣмо, војска

плачѐ. Ја побјегнем у село тџј, ја ти побјегнем тџј у село и врдо тудā, бјѣжб̄ док су те покупили и док су те оћерали и ондā ја побјегнем и одем у Чаџак на стāницу у војничком одијелу и дођем у Пожегу у војничком одијелу. Нѣко ми ништа ... дођем возом у Пожегу. И ис Пѣжегѐ дођем овде, Југослāвиā пропада... Нѣма... Притисло. Нѣмци дошли у Пожегу... У Пожеги Нѣмци, ја ка' сам дошб̄ у Пожегу — Нѣмци. Мѣне велѐ: скидај и бјѣжи с одѐлом. Кāко ћу да скинем и д' идѐм гб̄. Бјѣжи, кāже, евѐ Нѣмāца. Ја кро[з] срѐд Пѣжегѐ прођем и дођем кџћи пјѣшкѐ и нѣко ми ништа, сāмо они крстāрѐ, знāш, крстāрѐ крос Пѣжегу. Свā офанзива прошла и они сѧ^т смирикали тџј, окупирали и тѣ бѣо у војничком, бѣо у сѣлāчком ... нѣг^к се зā тб̄ нѐ тѣче. И тākб̄ ја нѐ паднем рб̄пства, дођем кџћи. Кат сам ја дошб̄, Нѣмци су овде ... (то кат су партизāни нападали) ... биле су трѣ кџјне овде у нашб̄ј кџћи. Партизāни на Крстāцу — овде чѣтири кџјне. Свб̄ жѣто й[з] салāша и пшѐницу што смо имали — тб̄ су нāма Нѣмци покупили и дāли кб̄њима. Сѣјѐно што смо имали то су исполāгали, бстали смо ко прс гб̄ли, ко прс. Ништа мѣ нѣсмо имали. Однијѐли су Жѣвчину саѧāду, бднијѐли су Жѣвчѣн ѣѣлим, бднијѐли нāше коекākѐ āљине што смо имали. Мѣ смо побјегли бѣли у брдо гб̄ре, ја са ѣтетом и Стб̄ја. Оћерали гб̄ре ствāри, а бѣи су бѣли вође.

Бџгари су ондāј зāшли и пбватали лџде, постријѣљали. Мѣломѣр, Љуббв бтац, бн је стрѣјѣљан. Нѣг^к су оћерали у Бѣоград на Бāњицу. Млбго је нāшије глāвā тѣне бстало постријѣљано.

Мѣ смо побјегли на Куѣиштину у Прѣлипац и бтѣд смо глѣдали: они су вође, вѣдије облупили ... сāt мб̄ј бѣо ббјешен, они су уишли у кућу, све то бѣло ... бтклопљено. Они су бвде покупили ствāрѣ шта су шѣћѣли и ўзѣли и ондāј су покупили лџде и оћерали у зātвор у Пожегу, ис Пожегѐ крѣнули у Бѣоград. Мѣ смо прѣшли кџћи, нāшли смо и од Бџгāрā пѣстб̄ш.

... Срѣћко се чѣтрѣсте ожѣнио. Тб̄ е бгрбмна свāдба бѣла. Чѣтрѣсете ... чѣтрѣс првѐ зāратило. Тб̄ сам ја ондā свāдбу пбзвб̄, ја сам нѣгā водѣо, као старѣшина ја бѣо. Ја бѣо домāћин. Мѣловāн бѣо у служби код Вб̄ја Ристивбѣвића. Дб̄шб̄ е Мѣловāн ... као гб̄с и Вб̄јо Ристивбѣвић, и Радмила, и Мѣлā, ја. Ја сам ондāј прбвео свāтове крбс Пожегу, то е прѣчато гб̄динама: Срѣћка жѣнѣм, синбвца. Нāправѣм свāдбу, рѣшвāј бѣо бвде. Двāдесѣт, трѣдесѣт и шѣс вб̄зѣлā бѣло; фиāкѣра (онда нѣје бѣло лѣмузинā), фиāкѣрā, чѣзā, кб̄лā, кб̄чѣиā (знāш, јѣси зāпāнтио онѐ нāше кб̄чије, стāрѐ), нāкѣг, јѣсте.

Илија Николић, 60 год.

Живбта ми мб̄га, бож' опрбсти, нѣкад — мѣшчини — ўмријѣти не мб̄гу. Вѣчерāм, а знāм да нѣма кб̄т кућѐ нѣмало. Пбнијѣла сам зāлогāј ўста, тѣрила сам вākб̄, прислбнила сам и онāј зāлогāј тѣрим у ѣеп да нѐ би ко вѣдио и нб̄сѣм па по войцакнб̄ им дāдѐм. Ткāла сам, сѣтна ѣѣца бстала, бѣдиња. Јāднā мāма, она кб̄ онб̄ јѣдно сарāнила, јѣдно изгубѣла и нѣма вѣшѣ. Сāvѣиā рѣке па кāже: „Јб̄ј, Нāдо, нѣмб̄ се тѣ разббљѣти,

нѐмѝ ми тѝ љмријети. Пѝла ми је кљћѝ се ѝтисло, још ако ми тѝ љмрѝш, ѝде ми цијѝла кљћа, пѝтиште се“.

— Ајде да ме љспратѝш! Ѐ тѝ акѝ мѝш, ако се нѝ плашѝш чѝгѝ! Нѝк’ идѝ и бѝба сѝ нама ... Јѝк, мѝ ћемо нѝгѝ у средину тљрити. Оћеш да ме прѝтѝш ил’ д’ љдѝм сѝма да се мљчим грѝдом, да стрљѝм. Штѝ ћу ако ми штѝ скѝчи нѝ лѝђа?

— Мѝне жѝо што се нѝје љдѝла. Само „нѝм срѝћѝ“ и „штѝ се пѝради сѝ мнѝм“.

— Да си тѝ мѝгљћна да је пѝможѝш мѝло!

— Мѝраш да кљпиш лѝба и ш лѝбом и ѝдећу и ѝбућу ... дрѝва, дрѝва, пѝстѝ, нѝгорѝ. Дѝвѝнѝс љлѝда кљбѝк. Кѝжем Мѝлошу: „Кљмим те Бѝгом, љди у Мѝлићево сѝло, нѝђе, јевтинѝјѝ би мѝгѝ да нѝђеш него љ Пожеги.

— Кљбура сѝ тѝм ћѝцѝм цијѝлѝг ѝѝјека. Учѝ ли ѝвѝ мѝлѝ шкѝлљ?

— Сѝд је завршила шнѝјдерскљ.“

Мѝлош кљпио јѝ машинљ, пѝмало шѝје кѝт кућѝ.

— Кѝжу да ѝнѝј Бѝривоѝв учѝ дѝбро?

— Кѝжу.

— Дѝлазили ли ти снѝ гѝре?

— Дѝлазила е нѝмѝд. Зѝвали су мѝнѝ кад им је бѝо рѝзлљпат прѝзор и стѝкло на вѝратима.

— Штѝ ћу му јѝ? Бѝг му је дѝбро дѝо — ѝнѝ дѝвѝ мљшко ћѝцѝ, лѝјѝпо е срѝдио, рѝди — што ’но ѝкѝ — свѝ с нѝговијѝм рљкама.

— Ѐмѝ ѝн лијѝпу плѝту.

— Лѝјѝпо мѝже да жѝвѝ. Кѝко му е — такѝ му е. Па е зѝстрѝ ѝнѝ сѝбе, па ѝнѝ свѝ драпѝре на вѝратима свијѝма, свѝ дѝвно. Свѝ е ѝнѝ од нѝговије лѝћѝ, од нѝговије дѝвѝдес нѝкѝтѝ.

Нѝда Јѝверичѝћ, 67 год.

... Јѝ зѝми нѝћу да вљчѝм снѝјѝг, ја трѝбѝ лѝти да превљчѝм, мѝже бѝти, пшѝеницу, кокљруз, кѝмпѝр или ѝвѝ или ѝнѝ, јѝ зѝми ... нѝ трѝбѝ ми снѝјѝг, снѝјѝга љмѝм и у ѝвлии дѝста, да га љзѝбаћѝм из ѝвлијѝ, а нѝкѝмоли да га вљчѝм јѝ љж ѝѝвѝ или из лѝвадѝ. Мѝне то нѝје трѝбалѝ. Јѝ сам пѝсѝн трѝжио да ми се продљжи, лѝтѝћѝ да ми дѝдљ пљт, а нѝ зѝмски. Мѝне зѝмски пљт нѝје трѝбѝ, јѝс.

— Пијѝвац, зѝпјѝвѝ за стѝ илѝдѝ, са стѝ илѝдѝ завршен чѝн и здѝраво чѝршио — на крајљ, а дѝтлѝ кѝлко е дѝо љ ѝн љ јѝ, то мѝ нѝ знѝмо, нѝти мѝжемо узѝти у ... нѝти мѝжемо сѝбрати љѝште. Вѝшѝ тѝј пљт кѝшта него мѝја цѝла парцѝла тѝ и нѝгова парцѝла кѝјѝ тљј мѝжда љмѝ ѝн око чѝтрѝс пѝт, јѝ љмѝм око осамдѝсѝт, нѝшто мѝло фѝлѝ од осамдѝсѝт, али,

бџгами, више е тај спџр коштџ него џбадвије тџ парцџле, и моја и њџговџ. Мџнџ је коштџла дџупло више него што сам је купио, а њџгџ је јџдно трипџт толикџ. Шта ње, за другџ нџшта нџсмо ни давали, сигџрно смо џзџли телевизоре, или рџдио-апарџте, или обџкли се и џбули се нешто. Јџк, брџте, само на спџр, само на спџр, само дџј адвокџту и сџду. Таксџније мџркџ у сџду, јџ чџсто сџмљџм да нџма сигџрно па за јџдно двџ кила, таксџниг мџркџ, мџдије и њџговије. Ё, већ код адвокџтџ пџрџ што џмџ па бџгами јџ двије године не би мџрџ да рџдим, мџгџ би с џнџ пџрџ вџкџ да се прџвлџчим, мџло да прожџвџм, на прџмер, нџкџ нџр-мџлно и да јџдџм и да пџјџм.

Милџсав Нџколић, 45 год.

